

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

OSMANLI TÜRKÇESİNDEN CEZAYİR ARAPÇASINA
GEÇEN SÖZCÜKLERİN İNCELENMESİ

RANIA BOUSSOUARA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN:

PROF. DR. TALİP DOĞAN

KONYA-2021

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	---

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Rania Boussouara		
	Numarası	18810701020		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı/Türk Dili ve Edebiyatı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans		
		Doktora		
Tezin Adı	OSMANLI TÜRKÇESİNDEN CEZAYİR ARAPÇASINA GEÇEN SÖZCÜKLERİN İNCELENMESİ			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Rania Boussouara

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	---

Öğrencinin	Adı Soyadı	RANIA BOUSSOUARA		
	Numarası	18810701020		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı/Türk Dili ve Edebiyatı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans		
		Doktora		
	Tez Danışmanı	PROF.DR. TALİP DOĞAN		
Tezin Adı	OSMANLI TÜRKÇESİNDEN CEZEYİR ARAPÇASINA GEÇEN SÖZCÜKLERİN İNCELENMESİ			

ÖZET

Bu çalışmada Osmanlı Türkçesinden Cezayir Arapçasına geçen sözcüklerin incelemesi yapılmıştır. Sözcükler tespit edilirken Mohammed Bencheneb'in "Cezayir Konuşma Dilinde Muhafaza Edilen Türkçe ve Farsça Kelimeler"adlı çalışması esas alınmıştır. Çalışmamızda Cezayir Arapçasında mevcut olan Osmanlı Türkçesi sözcükler dil bilimsel açıdan da değerlendirilmiştir.

Çalışmamız Giriş, İnceleme, Sonuç ve Dizin bölümlerinden oluşmaktadır. Giriş bölümünde ilk olarak kısaca Cezayir ve Osmanlı Devleti arasındaki tarihî ilişkilerden bahsedilmiştir. Ardından Cezayir Arapçası ve Osmanlı Türkçesi ile ilgili bilgiler verilmiştir.

İnceleme bölümü; ses bilgisi, şekil bilgisi, anlam bilgisi ve sözcüklerin sınıflandırılması olmak üzere dört kısımdan oluşmaktadır. Sonuç bölümünde ise incelemeden elde edilen neticeler ve tespitler ortaya konulmaktadır. Dizin bölümünde çalışmada yer alan sözcüklere yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Cezayir Arapçası, Osmanlı Türkçesi, Sözcükler, Ses Bilgisi, Şekil Bilgisi, Anlam Bilgisi.

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	--	---

Author' s	Name and Surname	RANIA BOUSSOUARA		
	Student Number	118810701020		
	Department	Türk Dili ve Edebiyatı/Türk Dili ve Edebiyatı		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)		
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	PROF.DR. TALİP DOĞAN		
Title of the Thesis/Dissertation	Examination Of The Words That Pass From Ottoman Turkish To Algerian Arabic			

ABSTRACT

In this study, The Ottoman Turkish words passed to Algerian Arabic were analyzed. In order to determine the words, it were based on Mohammed Bencheneb's study named " Turkish and Persian Words in Algerian Dialects". In addition to that The Ottoman words found in Algerian Arabic were evaluated in terms of linguistic.

Our study consists of Introduction, Examination, Conclusion and Index. In the introduction chapter first of all, information about the historical relations between Algeria and the Ottoman Empier were mentioned. Afterwards, some detayils about both of Algerian Arabic and Ottoman Turkish were given.

Analysis chapter is divided into four sections. This sections are phonetics, morphology, semantics and words classification. In the conclusion chapter the results and the determinations obtained from this examination are revealed. In the index chapter the words taken part in this study were listed.

Key words: Algerian Arabic, Ottoman Turkish, Words, Phonetics, Morphology, Semantics.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	I
ÖZET	II
ABSTRACT.....	III
İÇİNDEKİLER	IV
TABLolar LİSTESİ.....	XI
KISALTMALAR.....	XII
ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ.....	XIII
ÖN SÖZ	XV
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırma.....	1
1.1.1. Amaç.....	1
1.1.2. Yöntem	1
1.1.3.Şahıslar	4
1.2.Tarih	6
1.2.1.Cezayir ve Osmanlı Devleti Arasındaki İlişkiler	6
1.2.1.1.Cezayir ile Osmanlı Devleti'nin İlk Temasları	6
1.2.1.2.Osmanlı Devleti Döneminde Cezayir'in İdaresi.....	7
1.2.1.3.Kültür.....	9
1.2.1.3.1.Eğitim.....	10
1.2.1.3.2.Mimar izleri.....	11
1.2.1.3.3 .Gıda.....	12
1.2.1.3.4.Giyim Kuşam	12
1.4. Osmanlı Türkçesi.....	13
1.5. Cezayir Arapçası.....	16
2. SES BİLGİSİ.....	20
2.1. Ses ve Harf Arasındaki Fark.....	20
2.2.Osmanlı Türkçesinin Sesleri ve Alfabetesi.....	21
2.2.1. Ünlüler.....	23
2.2.2.Ünsüzler.....	24
2.3. Cezayir Arapçasının Sesleri ve Harfleri	27
2.4. Cezayir Arapçası ve Osmanlı Türkçesi Seslerinin Mukayesesi.....	32
2.4.1. Cezayir Arapçasında Bulunup Osmanlı Türkçesinde Bulunmayan Sesler:	32

2.4.2. Osmanlı Türkçesinde Bulunup Cezayir Arapçasında Bulunmayan Sesler:	32
2.4.3. Hem Cezayir Arapçasında Hem Osmnalı Türkçesinde Bulunan Sesler:	33
2.5.Ses Olayları.....	34
2.5.1.Ünlü Değişmeleri.....	34
2.5.1.1. Kalın Ünlülerin İncelemesi	34
2.5.1.1.1./a/ > /ä/ değişmesi:	34
2.5.1.1.2. /a / > /e/ değişmesi:	34
2.5.1.1.3. /a/ > /ē / değişmesi:	35
2.5.1.1.4. /ı / > /î / değişmesi:.....	35
2.5.1.2. İnce Ünlülerin Kalınlaşması.....	36
2.5.1.2.1. /e/ > /a/ değişmesi:	36
2.5.1.2.2./e / > / ā / değişmesi:	38
2.5.1.2.3. /ü / > /u / değişmesi:	39
2.5.1.2.4./ü / > / ū / değişmesi:	39
2.5.1.3. Düz Ünlülerin Yuvarlaşması	39
2.5.1.3.1. /ı / > /o / değişmesi:.....	39
2.5.1.3.2. /ı / > / ū / değişmesi:.....	39
2.5.1.4. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi	39
2.5.1.4.1. /o / > /a / değişmesi:	39
2.5.1.4.2. /o / > / ā / değişmesi:	40
2.5.1.4.3. /o / > / ä / değişmesi:	40
2.5.1.4.4. /ö / > /ä / değişmesi	40
2.5.1.4.5. /u/ > /a / değişmesi:	40
2.5.1.4.6. /u / > / ä / değişmesi:	40
2.5.1.4.7. /u/ > / î / değişmesi:.....	41
2.5.1.4.8. /ü / > /a / değişmesi:	41
2.5.1.4.9. /ü / > /e / değişmesi:	41
2.5.1.4.10. /ü / > / ä / değişmesi:	41
2.5.1.4.11. /ü / > /i / değişmesi:.....	41
2.5.1.5. Geniş Ünlülerin Darlaması.....	41
2.5.1.5.1. /a / > / î / değişmesi:	41
2.5.1.5.2. /e / > / î / değişmesi:	41
2.5.1.5.3. /o / > /u / değişmesi:	42
2.5.1.5.4. /o / > / ū / değişmesi:	42
2.5.1.5.5. /ö / > / u / değişmesi:	42
2.5.1.5.6. /ö / > / ū / değişmesi:	42

2.5.1.6. Dar Ünlülerin Genişlemesi.....	43
2.5.1.6.1. /ı / > /a / değişmesi:.....	43
2.5.1.6.2. /ı / > / ä / değişmesi:.....	43
2.5.1.6.3./i / > /a / değişmesi:.....	43
2.5.1.6.4./i / > / ä / değişmesi:.....	43
2.5.1.6.5./i / > /e / değişmesi:.....	44
2.5.1.6.6. /u/ > / ö / değişmesi:.....	44
2.5.2. Ünlü Düşmesi.....	45
2.5.2.1. Kelime Başında.....	45
2.5.2.1.1. /ā / > Ø.....	45
2.5.2.1.2. /i/ > Ø.....	45
2.5.2.1.3. /ö/ > Ø.....	45
2.5.2.1.4. /u/ > Ø.....	45
2.5.2.1.5. /ü / > Ø.....	45
2.5.2.2. Kelime Ortasında.....	45
2.5.2.2.1./ a/ > Ø.....	45
2.5.2.2.2./e/ > Ø.....	46
2.5.2.2.3./ ı/ > Ø.....	46
2.5.2.2.4./ i/ > Ø.....	46
2.5.2.2.5./ u/ > Ø.....	47
2.5.2.2.6./ ü/ > Ø.....	47
2.5.2.3. Kelime Sonunda.....	47
2.5.2.3.1. /ı/ > Ø.....	47
2.5.2.3.2./i/ > Ø.....	47
2.5.2.3.3./ü / > Ø.....	47
2.5.3. Ünlü Türemesi.....	47
2.5.3.1. Kelime Ortasında.....	47
2.5.3.1.1. /ā/ türemesi:.....	47
2.5.3.1.2./e/ türemesi:.....	47
2.5.3.1.3. /ē/ türemesi:.....	48
2.5.3.1.4. /ū/ türemesi:.....	48
2.5.3. 2. Kelime Sonunda.....	48
2.5.3.2.1./a/ türemesi:.....	48
2.5.3.2.2. /i/ türemesi:.....	48
2.5.4.Ünsüz Değişmeleri.....	49
2.5.4.1.Tonlulaşma.....	49
2.5.4.1.1./ç / > /c / değişmesi:.....	49

2.5.4.1.2./k / > /g / değişmesi:.....	49
2.5.4.1.3. / k / > /g / değişmesi:.....	49
2.5.4.1.4./p / > /b / değişmesi:.....	50
2.5.4.1.5./s / > /z / değişmesi:	51
2.5.4.1.6./t / > /d/ değişmesi:.....	52
2.5.4.2.Tonsuzlaşma.....	52
2.5.4.2.1./b / > /p / değişmesi:.....	52
2.5.4.2.2./g / > /k / değişmesi:.....	52
2.5.4.2.3./ ğ / > / k / değişmesi:.....	52
2.5.4.3.Süreklileşme	52
2.5.4.3.1.Sızıcılaşma	52
2.5.4.3.1.1./ç / > /ş / değişmesi:.....	52
2.5.4.3.2.Akıcılaşma.....	53
2.5.4.3.2.1./ğ / > /y / değişmesi:.....	53
2.5.4.4.Süreksizleşme.....	53
2.5.4.4.1./v / > /b / değişmesi:.....	53
2.5.4.5.Diğer Ünsüz Değişmeleri	53
2.5.4.5.1.Patlayıcı Ünsüzler Arası Değişmeler	53
2.5.4.5.1.1./ç / > /t / değişmesi:.....	53
2.5.4.5.1.2./d / > / t / değişmesi:.....	53
2.5.4.5.1.3./d / > /k / değişmesi:.....	54
2.5.4.5.1.4./g / > /c / değişmesi:	54
2.5.4.5.1.5./k / > / k / değişmesi:.....	54
2.5.4.5.1.6./ k / > /k / değişmesi:.....	54
2.5.4.5.1.7./p / > /g / değişmesi:.....	55
2.5.4.5.1.8./t / > / t / değişmesi:.....	55
2.5.4.5.1.9./ t / > /d / değişmesi:.....	55
2.5.4.5.1.10./ t / > /t / değişmesi:.....	56
2.5.4.5.2. Sızıcı Ünsüzler Arası Değişmeler	56
2.5.4.5.2. 1./h / > / h / değişmesi:.....	56
2.5.4.5.2.2./h / > / h / değişmesi:.....	56
2.5.4.5.2.3./ h / > /h / değişmesi:.....	56
2.5.4.5.2.4./j / > /z / değişmesi:.....	56
2.5.4.5.2.5./ ş / > /z / değişmesi:.....	56
2.5.4.5.3. Sedalı Ünsüzler Arası Değişmeler	56
2.5.4.5.3. 1./d / > /z / değişmesi:.....	56
2.5.4.5.3.2./ ğ / > /r / değişmesi:.....	56

2.5.4.5.3.3./l / > /r / değişmesi:	56
2.5.4.5.3.4./m / > /n/ değişmesi:	57
2.5.4.5.3.5./n / > /l / değişmesi:	57
2.5.4.5.3.6./r / > /l / değişmesi:	57
2.5.4.5.3.7./r / > / ğ / değişmesi:	57
2.5.4.5.3.8./v / > /w / değişmesi:	57
2.5.4.5.4. Sedasız Ünsüzler Arası Değişmeler	58
2.5.4.5.4.1./s / > /ş / değişmesi:	58
2.5.4.5.4.2./s > / ş / değişmesi:	59
2.5.4.5.4.3./s / > / t / değişmesi:	59
2.5.4.5.4.4./ ş / > /s / değişmesi:	59
2.5.4.5.4.5./ ş / > /ş / değişmesi:	59
2.5.4.5.4.6./ş / > /ş / değişmesi:	59
2.5.4.5.4.7./ z / > /z / değişmesi:	59
2.5.4.5.5. Sedalı-Sedasız Ünsüzler Arası Değişmeler	60
2.5.4.5.5. 1./b / > /f / değişmesi:	60
2.5.4.5.5.2./ñ / > / k / değişmesi:	60
2.5.4.5.5.3./v / > /f / değişmesi:	60
2.5.5.Ünsüz Düşmesi	60
2.5.5.1.Kelime ortasında	60
2.5.5.1.1./-h- /> Ø	60
2.5.5.1.2. /-l- /> Ø	60
2.5.5.1.3. /-n- /> Ø	60
2.5.5.1.4./-ş- /> Ø	60
2.5.5.1.5. /-t- /> Ø	61
2.5.5.1.6. /-v- /> Ø	61
2.5.5.2./Kelime sonunda	61
2.5.5.2.1./-t /> Ø	61
2.5.6.Ünsüz Türemesi	61
2.5.6.1.Kelime Başında	61
2.5.6.1.1. /m/ türemesi	61
2.5.6.1.2. /w/ türemesi	61
2.5.6.1.3. /y/ türemesi	61
2.5.6.1.4. /' / türemesi	61
2.5.6.1.5. /' / türemesi	62
2.5.6.2.Kelime ortasında	62
2.5.6.2.1./n/ türemesi	62

2.5.6.3.Kelime sonunda.....	62
2.5.6.3.1./k/ türemesi.....	62
2.5.7. İkizleşme.....	62
2.5.8.Göçüşme.....	63
2.5.8.1.-hl- > -lh	63
2.5.8.2. -lr- > -rl.....	63
2.5.8.3. -nr- > -rn.....	63
3.ŞEKİL BİLGİSİ.....	64
3.1.Cezayir Arapçasında Osmanlı Türkçesinin Gramer Unsurları	64
3.1.1.Yapım Ekleri	64
3.1.1.1.-cI Eki.....	64
3.1.1.2. -II Eki	67
3.1.1.3.-sIz Eki	68
3.1.1.4.-IIk Eki	68
3.1.1.5. -dar Eki.....	68
3.1.1.6.-daş Eki.....	69
3.1.2.Diğer Gramer Unsurları.....	69
3.1.2.1.İsim Tamlaması	69
3.1.2.2.Edat Grubu	69
3.1.2.3.İyelik Eki.....	69
3.1.2.4.Zarf.....	70
3.1.2.5.Çoğul Eki.....	70
3.2.Cezayir Arapçasına Osmanlı Türkçesinden Geçen Birleşik Sözcükler	70
3.2.1.“Baş” Sözcüğü ile Oluşan Birleşik Sözcükler	70
3.3.Cezayir Arapçasında Yapı Bakımından Değişikliğe Uğrayan Osmanlı Türkçesi Sözcükleri	71
3.3.1.Cezayir Arapçasında Sözcük Türetimi	71
3.3.2.Cinsiyet Bakımından Sözcüklerin Tasnifi	72
3.3.3.Cezayir Arapçasında Sözcükleri Çoğul Yapma	74
3.3.3.1.Düzenli Çoğul.....	74
3.3.3.2.Düzensiz Çoğul	75
4.ANLAM BİLGİSİ.....	75
4.1.Günümüzde Kullanımı Devam Eden Sözcükler	77
4.2.Sözcüklerin Tasnifi	122
4.2.1.Tarihî Terimler	122
4.2.2.Yemekle ilgili Sözcükler	124
4.2.3. Meslek Terimleri	125

4.2.4.Giyim Kuşam ve Aksesuar Terimleri	126
4.4.5.Akraba ile İlgili Terimler.....	126
4.4.6.Özel İsim ve Soyadı Olarak Kullanılan Sözcükler.....	126
4.4.7.Ev Eşyaları, Çeşitli Aletler ve Araç Gereçlerle İle İlgili Sözcükler	128
4.4.8.Gemicilik Terimleri	129
4.4.9.Terzilik Terimleri	129
4.4.10.Eğlence, Oyun ve Müzik Terimleri	129
4.4.11.Hamam Kültürü ile İlgili Sözcükler	130
4.4.12.Soyut ve Sıfat Kavramları	130
4.4.13.Yer Adları.....	131
4.4.14.Diğer Terimler	132
SONUÇ	133
DİZİN.....	136
KAYNAKLAR	148
ÖZ GEÇMİŞ.....	154

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Kişilerin Adı ve Yaşadığı Şehir.....	4
Tablo 2: Cezayir’de Kalan Osmanlı İzleri.....	11
Tablo 3: Cezayir Arapçasında Yabancı Sözcükler	16
Tablo 4: Osmanlı Türkçesi Alfabesinin Transkripsiyonu.....	21
Tablo 5: Osmanlı Türkçesinde Ünlülerin Yazılışı.....	24
Tablo 6: Fasih Arapçada Ünlülerin Yazılışı	28
Tablo 7: Arap Harflerinin Transkripsiyonu	29
Tablo 8: Cinsiyet Bakımından Sözcükler	73
Tablo 9: Eril ve Dişil Sözcüklerde Çoğul.....	74

KISALTMALAR

age.	: adı geçen eser
Alm.	: Almanca
Ar.	: Arapça
Bulg.	: Bulgarca
CezA.	: Cezayir Arapçası
Far.	: Farsça
Fr.	: Fransızcaa
İt.	: İtalyanca
Mac.	: Macarca
Osm. T.	: Osmanlı Türkçesi
Rum.	: Rumca
s.	: Sayfa
T.	: Türkçe
vb.	: Ve benzeri
vs.	: Vesaire

ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ

a	ا, ه	ñ	ڭ
ā	آ, ا	o	ا, او, و
b	ب	ö	ا, او, و
c	ج	p	ب, پ
ç	چ, چ	r	ر
d	د	s	س
ḍ	ض	ş	ص
e	ه, ا	š	ث
f	ف	š	ش
g	ك, گ	t	ت
ġ	غ	ṭ	ط
h	ه	u	ا, او, و
ḥ	ح	ū	او, و
ḫ	خ	ü	ا, او, و
ı	ی, ی, ای, ا	v	و
i	ی, ی, ای, ا	y	ی
î	ی, ی, ای	z	ز
k	ك	ž	ض
ķ	ق	z̄	ذ
l	ل	ż	ظ
m	م	’	ء
n	ن	‘	ع

ā : Uzun a ünlüsü

ä : /a/ - /e/ arası ünlü

ē : Uzun e ünlüsü

î : Uzun i ünlüsü

ō : Uzun o ünlüsü

ū : Uzun u ünlüsü

w : Çift dudak ünsüzü

ÖN SÖZ

Dil insanoğlunun zihninde ve gönlünde barındırdıkları fikirler, duygular ve düşünceleri dış dünyaya aktarmaya yarayan önemli bir köprüdür. Dil canlı bir varlık olduğundan dolayı dünyadaki bütün canlılar gibi sürekli bir değişim ve gelişim hâlinindedir. Bu gelişmelerin ortaya çıkmasını kolaylaştıran en önemli faktörlerden biri, farklı milletlerin dilleri arasındaki bulunan etkileşimdir. Bir dil varlığını sürdürebilmek için, diğer dillerle; -bu diller aynı dil ailesinde bulunmazsa da- doğrudan veya dolaylı olarak etkileşimde olmak zorundadır.

Bilindiği üzere asırlar boyunca kavimler ve toplumlar arasındaki meydana gelen ticari, siyasi, dinî, kültürel ve benzeri ilişkilerden dolayı dil zenginleşmesine yol açmıştır. Türkler, İslamiyet’i kabul etmeleriyle beraber Araplarla uzun bir süre temas ve kaynaşma hâlinde bulunmuşlardır. Zaman içerisinde birbirlerinin kültür ve dillerini etkilemişlerdir. Bu iki önemli ve köklü dil arasındaki etkileşimin izlerine her iki dilde de günümüze kadar rastlamak mümkündür. Genel Arapçanın Türkçe üzerindeki etkisi daha çok yazı dilinde, Türkçenin genel Arapça üzerindeki etkisi ise daha çok konuşma dilinde görülmektedir.

Bu kapsamda XVI. Yüzyıl itibarıyla yazı dili olarak Osmanlı Türkçesini kullanan Türklerin Cezayir’e gelmesiyle başlayan kültür etkileşiminin doğal bir sonucu olarak Cezayir Arapçasına Osmanlı Türkçesinden yoğun bir şekilde sözcük girmeye başlamıştır. Osmanlı döneminde Cezayir eyaletinin resmî dili Osmanlı Türkçesiydi. Fakat halk dili Arapçaydı. O dönemde Osmanlı yöneticileri kendi aralarında Osmanlı Türkçesi konuşuyorlardı. Ancak Cezayir’i yönetmek için halkla hem Arapça hem Osmanlı Türkçesi konuşurlardı.

Nedeni her ne olursa olsun yabancı dillerden hedef dile geçen sözcükler gerek ses ve dil bilgisi bakımından gerekse anlamları bakımından değişime uğrarlar. Cezayir Arapçasına Osmanlı Türkçesinden sözcük geçişinde de bazıları asıl biçimlerini muhafaza ederken bazıları ses, bazıları dil bilgisi ve bazıları da anlam bakımından çeşit çeşit değişimlere uğrayarak meydana gelmiştir. Asıl anlamlarınının

dışında kullanılmamakla beraber Cezayir Arapçasının çeşitli lehçeleri ve ağızlarında yer alan bu sözcükler yıllar içinde dile öyle yerleşmiştir, dil uzmanları hariç hiç kimse bu sözcüklerin Osmanlı Türkçesine ait olduklarını kolay kolay bilemez.

“Osmanlı Türkçesinden Cezayir Arapçasına Geçen Sözcüklerin İncelenmesi” adlı çalışmamızda sözcükler dil bilimsel yönleri itibarıyla değerlendirilmiştir. Çalışmamız Giriş, İnceleme, Sonuç ve Dizin bölümlerden meydana gelmektedir. Giriş bölümünde çalışmanın önemi, amacı ve yöntemine yer verilmiştir. Ardından Cezayir ve Osmanlı Devleti arasındaki ilişkilerden kısaca bahsedilmiştir. Sonra Cezayir Arapçası ve Osmanlı Türkçesi ile ilgili genel bilgilere değinilmiştir.

İnceleme bölümünde ses bilgisi, şekil bilgisi, anlam bilgisi ve sözcüklerin sınıflandırılması üzerine odaklanılmıştır. Ses bilgisi kısmında Cezayir Arapçasına Osmanlı Türkçesinden geçen sözcükler bünyesindeki seslerin düşme, türeme, değişme gibi bir takım ses olaylarına yer verilmiştir. Şekil bilgisi kısmında bu sözcüklerin uğradığı yapım değişimleri incelenmiştir. Anlam bilgisi kısmında sözcüklerin anlamları daha iyi açıklanabilmesi için Cezayir konuşma dilinden örnekler verilerek hedef dilde kazandığı anlamları ortaya konulmuştur. Daha sonra bu sözcükler kavram alanlarına göre tasnif edilmiştir.

Sonuç bölümünde ise incelemeden elde edilen neticeler ve tespitler değerlendirilmektedir. Dizin bölümünde çalışmada yer alan sözcükler alfabetik sıralamaya göre sunulmuştur.

Bu çalışma Cezayir Arapçasında yer alan Osmanlı Türkçesi sözcükler Mohammed Bencheneb’in “Cezayir Konuşma Dilinde Muhafaza Edilen Türkçe ve (Türkçe Aracılığı ile Gelen) Farsça Kelimeler” adlı çalışması esas alınarak tespit edilmiştir. Ayrıca Fransız işgali döneminde Cezayir Arapçası ile ilgili yayımlanmış sözlükler başta olmak üzere “L’idoime D’Alger” sözlüğü ve Dr. Hammach Khalifa’nın Cezayir’deki Türkçe asıllı lakaplarla ilgili yaptığı çalışmayı gözden

geçirilmiştir. Ardından derleme çalışmalarına başlanmıştır. Kaynak kişilerden tespit edilen sözcükler cümle içinde kullanmalarını istenmiştir . Dolayısıyla çalışmamızda 540 sözcük incelenmiştir.

Bu tezin hazırlamasında yardımlarını hiç esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Talip DOĞAN'a, yüksek lisans eğitimim boyunca derslerinden faydalandığım hocalarım Prof. Dr. Abdurrahman ÖZKAN'a ve Doç. Dr. Mehmet YATSI'ya, sözcüklerin bugünkü kullanışı göstermesinde yardımcı olan kaynak şahıslara, daima bana yardım eden arkadaşlarıma, kaynak konusunda yardımına başvurduğum Dr. Khalifa HAMMACH'a, tezime başladığımdan beri desteklerini hiç eksik etmeyen hocam Habiba DAYFLLAH'a ve her zaman bana yol gösteren ve destekleyen kıymetli aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Rania BOUSSOUARA

Konya 2021

1. GİRİŞ

1.1. Araştırma

1.1.1. Amaç

Osmanlı Türkçesi, dünya dilleri arasında en zengin kelime haznesine sahip olan dillerden biridir. Zira Osmanlı Türkçesine asırlar boyunca Türklerin diğer milletlerle olan tarihî ve kültürel münasebetleri gereği başta Farsça ve Arapça olmak üzere yabancı dillerden bir hayli sözcükler girmiştir. Bununla birlikte Osmanlı Türkçesi de bu milletlerin dillerine tesir ederek birçok sözcük vermiştir. Cezayir Arapçasına da Osmanlı Türkçesinden çok sözcük geçmiştir.

Dolayısıyla hazırladığımız bu çalışmanın en temel amacı geçmişten günümüze kadar Cezayir Arapçasının muhtelif ağızlarında kullanılan Osmanlı Türkçesi sözcükleri ortaya koymaktır. Tespit edilen sözcükler fonetik, morfoloji ve semantik bakımından incelenip anlam kavramlarına göre tasnif edilmiştir. Buna ek olarak araştırmamız Osmanlı Türkçesi aracılığıyla özellikle Farsça, İtalyanca ve Fransızcadan Cezayir Arapçasına geçen sözcükleri göstermek açısından önemlidir. Çalışmada ayrıca Cezayir Arapçası ve Osmanlı Türkçesi hakkında genel bilgilere de yer verilmiştir.

1.1.2. Yöntem

Son yıllarda Türkçenin farklı Arap konuşma dillerinin üzerindeki etkisi konu olarak birçok araştırmacı tarafından ele alınmıştır. Bu çalışmada ise Cezayir Arapçasına Osmanlı Türkçesinden geçen sözcüklerin dil bilimsel açısından incelenmesi üzerinde durulmuştur.

Sunulan çalışmamızın başlığında “Osmanlı Türkçesi” ifadesi özellikle kullanılmıştır. Bunun sebebi ise, Türklerin Cezayir’e geldiklerinde Türkçenin Osmanlı Türkçesi devri olup sözcüklerin bir kısmı bugünkü Türkiye Türkçesinde yaygın olarak kullanılmamakla beraber yerlerine başka sözcükler yerleşmiştir.

Çalışmamızda saptanan sözcüklerin büyük bir kısmı Türkçe menşeli, bir kısmı ise başka dillerden önce Türkçeye girmiş, sözcük türetme yoluyla Türkçeleştirilmiş sonra da Osmanlı Türkçesi vasıtasıyla Cezayir Arapçasına geçmiştir. Hatta sözcüklerin bir kısmı köken itibarıyla Arapça olup Türkçede ses, şekil ve anlam bilgisi bakımından bazı değişikliklere uğrayarak yeni bir şekil, telaffuz, veya anlam kazanıp Osmanlı Türkçesi aracılığıyla Cezayir Arapçasına geçmiştir. Örneğin, زوالی “Zavallı” sözcüğü kökü Arapçadır. Fakat Türkçede bu sözcük Türkçenin “-lı” eki alarak başka anlam ve şekil edinip Türkçeleştirilmiş, bugün Cezayir Arapçasında Türkçenin şekliyle kullanılmaktadır. Telaffuz bakımından ظبط *zabt* (<Ar. *zabt*) sözcüğü uygunbir örnek olacaktır. Bu sözcük Fasîh Arapçada *peltek* z ile telaffuz edilirken Türkçede /z/ sesiyle telaffuz edilmektedir. *zapt* sözcüğü Cezayir Arapçasına geçerken Türkçe telaffuzu ile geçmiştir.

Çalışmamız Cezayir Arapçasında kullanılan Osmanlı Türkçesi sözcükleri ortaya koyup bunları ses, şekil ve anlam bilgisi bakımından incelenmek amaçlanmaktadır. Bunun için ilk olarak sözcükler tespit edilirken konuya yardımcı olabilecek kaynaklara bakılmış, Cezayir Arapçası ile ilgili basılmış olan kitaplar, makaleler ve sözcüklerin taranması sonucunda Mohammed Bencheneb’in tarafından 1922 yılında yayımlanan “Cezayir Konuşma Dilinde Muhafaza Edilen Türkçe ve Farsça Kelimeler”adlı çalışma tezimize esas kaynak olarak alınmıştır.

Bencheneb’in çalışmasını incelenirken Osmanlı Türkçesi ve Osmanlı Türkçesi aracılığıyla Cezayir Arapçasına geçen sözcüklerin yanında Farsça sözcüklere rastlanmıştır. Bunun üzerine Osmanlı Türkçesi farklı sözlüklerine bakılıp bu sözcüklerin Osmanlı Türkçesinde kullanılıp kullanılmadığından emin olmak istenmiştir. Osmanlı Türkçesi sözlüklerinde yer almayan Farsça sözcükleri doğrudan doğruya bir tarafa bırakılmıştır. Bununla birlikte Bencheneb’in çalışmasında bulunan 634 sözcük arasında bazı sözcükler aslı Arapça olup tesadüfen iki dilde

kullanılmaktadır. Bu sözcükler Arapçadan Osmanlı Türkçesine girerken hiçbir değişikliğe uğramadığından dolayı çalışmamıza dâhil edilmemiştir. Zira tezimizin hedefi Cezayir Arapçasına Osmanlı Türkçesinden geçen sözcükleri tespit etmektir.

Öte yandan Cezayir Arapçasına yer alan bazı sözcükler şüphesiz ki Türkçe kökenlidir. Ancak Mohammed Benchaneb tarafından kaydedilmemiştir. Bu çalışmada bunları tespit edebilmek için başka kaynaklara başvurulmuştur. Şunu ayrıca belirtmek gerekir ki, bir yüzyıla ömre sahip olan Mohamed Bencheneb'in çalışmasında bazı sözcüklerin Osmanlı Türkçesi karşılıkları yanlış yazılmıştır. Bu çalışmada bu hatalar göz önünde bulundurularak düzeltilmiştir.

Son olarak çalışmamızda tespit edilen sözcükleri Cezayirliilerin bugünkü konuşma dilinde kullanıp kullanılmadıklarından emin olmak için mülakat yöntemi uygulanmıştır. Cezayir'in kuzey, güney, doğu ve batısında yaşayan kişiler özellikle gençlere elde edilen sözcükler sunulmuştur. Bu sözcükleri bilip bilmedikleri sorulduktan sonra kendi ağızlarında varlığı devam eden sözcükleri bir cümle içinde kullanmaları istenmiştir. Ayrıca sözcüklerin ses özelliklerinin belirlenmesinde kaynak kişilerin seslendirilmesine başvurulmuştur. Bazen aynı sözcüğün başka manalara gelecek şekilde farklı biçimlerde telaffuz edildiği görülmüştür. Bu durumda sözcüğün en yaygın hâli ele alınmıştır.

Sözcükler saptandıktan ve düzeni kurulduktan sonra dilbilimsel bakımından incelenmesine geçilmiştir.

Çalışmada sözcüklerin düzeni ile ilgili birkaç not aşağıda sunulmaktadır:

- Sözcükler hem Arap harfleri hem transkripsiyon harfleri ile yazılmaktadır.
- Osmanlı Türkçesi kökenli sözcüklerin tespitinde Şemseddin Sâmî tarafından yazılan Kamûs-ı Türkî sözlüğü esas alınmıştır.
- Sözcüklerin anlamlarının açıklanmasında büyük oranda Türk Dil Kurumunun Güncel Türkçe Sözlük temel alınmıştır.

1.1.3.Şahıslar

Kaynak kişilerin adı-soyadı ve yaşadığı şehir aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 1: Kişilerin Adı ve Yaşadığı Şehir

KAYNAK KİŞİ	YAŞADIĞI ŞEHİR
Abdelcalil Labbas العباس عبد الجليل	Tilimsen تلمسان
Şahra Homs خمس شهرة	Sitif سطيف
Bilal Ben Nuwi بن النوي بلال	Msila مسيلة
Ayman Ramdanya رمضانیه أيمن	Suk Ahras سوق أهراس
Saifeddin Şabi شابي سيف الدين	Konstantin قسنطينة
Şirin Ben Ayaş بن عياش شرين	Milla ميلة
Usama Hamud حمود أسامة	Um El-Bawaki ام البواقي
Melek Ben Udina بن أودينة ملاك	Konstantin قسنطينة
Nada Brabra ندى برابرة	Milla ميلة
Aya Nada Rihan Aşor عيشور آية ندى الريحان	Sitif سطيف
Abir Samrur سمور عبير	Batna باتنة
Nur Elhouda Dalac دلاج نور الهدى	Um El-Bawaki ام البواقي
Safa Naicca نعيجة صفاء	Galma قالمة
Nur Caref نور جارف	Sitif سطيف
Asma Meskin مسكين أسماء	Konstantin قسنطينة
Hadil Ben Mrabet بن مرابط هديل	Konstantin قسنطينة

Hawla Amran عمران خولة	Batna باتنة
Thana Kaşa قاشة ثناء	Hanşla خنشلة
Salma Ayşe Dwayfiya ضوايفية سلمى عائشة	Annaba عنابة
Yasin Hazil هزيل ياسين	Wad Suf واد سوف
Yamina Yahlaf إخلف يمينة	Milla ميلة
Nur El Houdda Maaş نور الهدى معاش	Cezayir (başkent) الجزائر العاصمة
Malak Bulehcar بولحجار ملاك	Sitif سطيف
Gada kalii قلعي عادة	Konstantin قسنطينة
Lydia Şlali شلالى ليدى	Sitif سطيف
Salsabil Hathir خثير سلسبيل	Sitif سطيف
Thafth Belmoukdad بلمقداد ثفت	Tizzi Wazzu تيزى وزو
Zeynep Kadri قادري زينب	Biskra بسكرة
Amina Twahriya طواهرية أمينة	Tibessa تبسة
Deri Amina درى أمينة	Msila مسيلة
Rumeysa Bubetra بوبترة روميساء	Konstantin قسنطينة
Zeynep Mudeb مدب زينب	Wad Suf واد سوف
Marwa Kaşbat كشباط مروة	Konstantin قسنطينة
Badia Bulesbaa بولصباغ بديةة	Konstantin قسنطينة
Meriem Bel Muhi بلمخى مريم	Konstantin قسنطينة

1.2.Tarih

1.2.1.Cezayir ve Osmanlı Devleti Arasındaki İlişkiler

1.2.1.1.Cezayir ile Osmanlı Devleti'nin İlk Temasları

Kuzey Afrika'da bulunan ve Orta Mağribi temsil eden Cezayir stratejik coğrafi konumuna sahip bir ülkedir. Tarih boyunca dış saldırılara maruz kalmıştır. XV. yüzyılında İspanyollar Cezayir'i işgal etmek amacıyla Marsa El- Kabir, Vahran, Bicaya ve Tilimsen başta olmak üzere Cezayir'in sahil şehirleri ele geçirmiştir. O dönemde Kuzey Afrika bölgesinde üç devlet vardır. Bunlar: Abdülvâdiler, Hafsîler ve Merinler devletleridir. Ancak bu üç devlette yaşanan iç çatışmalar ve güç savaşları bölge halkını zayıf düşürüp dış saldırılara karşı kendi savunma kabiliyetine engel olmuştur (Ben Mohammed El-Jilali, 1965: 14). Taranan kaynaklara göre o devletlerin en zayıfı Abdülvâdiler devletidir. Dolayısıyla İspanyollar 1509 Cezayir'i işgal etmiştir. Cezayirli bu zor durumları yaşarken Akdeniz'de korsanlık faaliyetlerinde bulunan Oruç ve Hayreddin Barbaros kardeşler Endülüs'ten kovulan Müslümanlara yardım etmeye koştular ve hayatlarını kurtarmak için Kuzey Afrika'ya götürmüşlerdir. Kuzey Afrika'ya yerleşen Endülüslü Müslümanlar Cezayirli halka o iki Türk denizcinin cesaretinden bahsettikten sonra Oruç ve Hayreddin ünlü olmuştur. Oruç ve Hayreddin'in cesaretine hayran kalan Cezayir halkı Bicaya'yı İspanyollardan kurtarmak için Barbaros kardeşleri çağırılmışlardır (Bouaziz, 2009: 11). Yani Cezayir halkı İspanyol işgaline karşı Oruç ve Hayredin'den yardım istemişlerdir. Barbaros kardeşler Cezayir halkının çağrısını kabul edip onlara yardım etmekte bulunmuşlardır.

Oruç Reis Bicaya'da İspanyolları saldırırken kolunu kaybetmiştir. Ancak Oruç Reis tek kolla İspanyol gemilerine dar edene kadar mücadeleye devam etmiştir. Bu yüzden halk tarafından daha çok sevilmişve ona saygı göstermek için Baba Oruç adı verilmiştir. Bicaya'nın çağrısı ardından Cical şehriden yardım çağrısı gelmiştir. Oruç Reis, İspanyolları Cical'den çıkarmayı başarmıştır. Ancak bu sırada Cezayir

şehri kuşatma altındaydı. Şehrin limanı şehrin ticaret merkeziydi ve İspanyollar tarafından tahrip edilmiştir. Bu olayı yerlileri çok üzmüştür. Bu nedenle o dönemdeki Cezayir'in Sultanı Selim Tumi Barbaros kardeşlerden yardım istemiştir. Oruç Reis Cezayir şehrine gelip ve İspanyolları yenmiştir. Cezayir şehrinde İspanyolları çıkarırken Cezayir'in diğer şehirleri Barbaros kardeşlerden yardım istemiştir. Fakat 1518 yılında Oruç Reis Tilimsen'de İspanyollarla savaşırken şehit düşmüştür. (Abdu-El kader, 1965: 50).

Cezayir şehirleri İspanyol tehdidinden kurtarmak için Osmanlı Devleti'nden destek alma ihtiyacı duyan Hayreddin Cezayirli'nin Osmanlı Padişah'ına mektup yazmalarını önermiştir. Oruç ve Hayreddin Barbaros kardeşlerin zaferini anlatarak Cezayir'i Osmanlı Devleti'ne bağlama isteklerini dile getirmelerini de teklif etmiştir. (Ben Ashanhou, 1972: 145). Cezayir âlimleri ve büyük adamları birbirleriyle istişar ederek Cezayir'de İslamiyet'i korumak için bu teklifi en uygun çözüm olarak görmüşlerdir.

Osmanlı Padişah'ı Cezayirli'nin isteğini kabul edip yaklaşık 2000 askeri, gemi levazımatı, topları ve savaş malzemeleri göndermiş ve Hayreddin Barbaros Cezayir Eyaletinin valisi olarak tayin ederek ona beylerbeyi lakabı vermiştir. Hayreddin'in vazifesini başlamasıyla Cezayir'de kurulan Yeniçeri Ocağı, *Garp Ocağı* olarak adlandırılmıştır. Bu şekilde Cezayir 1518' den Osmanlı Devleti'nin himayesi altına girmiştir.

1.2.1.2.Osmanlı Devleti Döneminde Cezayir'in İdaresi

Osmanlı hâkimiyeti döneminde Cezayir'in idari yapısı dört devreye ayrılmıştır:

- Beylerbeyiler Devri (1518–1587)
- Paşalar Devri (1587–1659)

- Ağalar Devri (1659–1671)
- Dayılar Devri (1671–1830)

Beylerbeyiler Devri Hayreddin Paşa'nın Cezayir'in valiliğine atınmasıyla 1518 yılında başlamıştır. Bu devir başlangıçta barışçıl içinde geçmiştir. İstanbul'dan tayin edilen beylerbeyiler Padişah'ının emirlerine itaat etmekle beraber bağımsız emirler verebilirdi, ancak bu durum böyle devam etmemiştir. Beylerbeyiler mutlak hakimler gibi davranmaya başladılar ve keyfe göre hareket yaptılar. Akdeniz'de ticaret yapan Avrupa Devletleriyle muahedeler de yapmışlardır. Zira tayin edilen Beylerbeyiler, Cezayir valiliğinin yanısıra Kuptan-ı Derya olarak Osmanlı Donanması'nı yürütmüş ve özellikle Kılıç Paşa döneminde korsanlık faaliyetleri artmıştır. Padişah, bu hareketleri engelleyebilmek için beylerbeyilerin hükümüne son verip yerlerine paşaları tayin etmiştir. Ancak 1587 yılında görevlere başlayan paşalar hükümle ilgilenmek yerine servet toparlamakla meşgul olmuşlar ve İstanbul'dan gelen buyruklara uymadılar. Bu da korsanlık faaliyetlerine daha artmasına sebep olmuştur. 1659 yılında denizciler reislerine Ağalar olan iktidara getirmek için paşaların yönetimine isyan ederek 1670 Ağlar Devri'ni başlatmışlardır. Bu devirde Yeniçerilerin yönetimi basıyordu, ayrıca bu devir kargaşa devri olmuştur. 1671 yılında ise uzun süren dayılar devri başlamıştır. Dayılar padişah'a danışmadan Avrupa Devletleriyle ticari antlaşmalar yapıp mutlak bir otoriteye sahip olmuşlar ve yerli halktan ağır vergiler almaya başlayarak eyaletin huzursuzluğa ve zayıflamasına sebep olmuştur (Toprak, 2012: 227-228; Eravcı, 2017:86). Demek ki dayıların yetkiyi suistimalleriyle Cezayir Ocağının düşmesine sebebiyet vermiştir. Bu sırada Fransa Cezayir'i işgal etmek için bir plan yapıyordu. 1830 yılında Fransızlar Cezayir filosuna saldırmıştır. Deniz gücünü kaybeden Cezayir Fransa'nın işgaline teslim olmuştur. 1847 yılında Osmanlı Devleti Cezayir eyaletinden feragat etmiştir.

Cezayir eyaletinde yönetim düzeltmek için Cezayir dört ana bölgeye taksim edilmiştir. Şunlar:

- Cezayir (başkent) bölgesi: Emirlik ve yöneticilik bölgesiydi, *Dar-u Sultan*

ve *Sultan Cezayir* olarak da bilinmiştir.

- Doğu bölgesi: Merkezi Konstantin şehriydi . Bicaya, Cicol, Anaba şehirleri de barınmıştır.

- Titrî bölgesi: Bu bölgenin merkezi Mediye şehriydi.

- Batı bölgesi: Merkezi Muaskar şehriydi .Vahran, Mustaganem ve Tilimsen şehirleri de barınmıştır.

Cezayir Eyaletinin Beylik Bölgeleri¹

1.2.1.3.Kültür

Üç buçuk asra yakın Cezayir’de süren Osmanlı hâkimiyeti, Cezayir’in kültür bünyesini son derece etkilemiştir. Osmanlılar kendilerine ait ve diğer milletlerden edindikleri sosyal ve kültürel özellikleri Cezayir’e aktarmışlardır. Ahmet Gedik “*Türk Kültürü’nün Cezâyir’de Etkileri*” adlı makalesinde şu ifadeye bulunmuştur: *Türkler Anadolu’dan, yaşamlarını şekillendiren kendilerine has kültürel kurumları Cezâyir’e taşımışlardır. Manisa, Balıkesir veya İzmir’de nasıl vakit geçirip eğleniyorlarsa bu topraklarda da aynısını yapıyorlardı. Bugün bile Kasaba (Casbah) bölgesi gezildiğinde Anadolu Türk Kültürü’nün izlerinin rahatlıkla görülebildiği evlerin süslediği sokaklarda insanın kendisini İzmir’in Tire ilçesinde gibi hissetmesi*

¹ Mehmet Tütüncü, *Cezayir’de Osmanlı İzleri*. Çamlıca Yayınları, İstanbul, 2013, s.20’den alınmıştır.

son derece doğaldır. Coğrafi olarak birbirine oldukça uzak olan İzmir ve başşehir Cezâyir'i birbirine bu denli yakınlaştıran sebep Türk Kültürü'dür (Gedik, 2014: 12). Bu sosyal ve kültürel etkileşim başta olmak üzere eğitim, mimarlık, gıda, gym-kuşam ve başka sahalarda Cezayir, Milyane, Cicel, Medya, Vahran ve Tilimsen gibi şehirlerde görebilmekteyiz.

1.2.1.3.1.Eğitim

Osmanlı Döneminde Cezayir'de eğitimle ilgili çelişken görüşler vardır. Bazılarına göre eğitim düşük seviyedeydi, zira Osmanlılar sadece idare ve askerî meselelerle ilgilenmişler, ülkede eğitim, sağlık ve kalkınmaya önem vermemişlerdir. *Osmanlı Devletinin ilim politikası yoktur. Eğitim meseleriyle ilgilenmiyordu, hatta bu meselere karışmıyordu, yani Cezayir'de ilim yayılıp yayılmadığına bakmıyordu* (Tamar, 1983: 316). Bazılarına göre o dönemde eğitim iyiydi, Osmanlılar ilim telebine destek olmuşlardır. Geldiklerinde öğretim kurumları inşa ederek eğitime önem vermişlerdir. Zira bazı tarihçilere göre Cezayir'in eğitim-öğretim sistemi İstanbul'un sisteminden farkı yoktur. Eğitim sistemi İslam kültürünün özelliklerini taşıyıp ilkokullardan itibaren Arapça öğrenmeyi, Kur'an-ı Kerimi ve Hadis ezberlenmeyi esas alınmıştır. Örneğin, Konstantin şehrinde her caminin yanında bir medrese inşa edilmiştir. Ayrıca Konstantin, şehir dışından veya yurt dışından gelen öğrenciler için bir ilim merkeziydi. Öğrencilere barınma imkânları da sağlamıştır. Hizmetli "*Osmanlı Yönetimi Döneminde Tunus ve Cezayir'in Eğitim ve Kültür Tarihine Genel Bir Bakış*" başlığı taşıyan çalışmasında bu konuyla ilgili bu şekilde ifade etmiştir; "*XVIII. yüzyılında yalnızca Konstantin kentinde 90 dolayında ilkokul, 60 dolayında orta okul ve lise (-ki bunların 35'i mescid, 16'sı da zaviyedir) ve 7 tane yüksek okul (medrese-uliye) mevcuttur. İbtidai kısımdaki öğrencilerin sayısı 2000, yüksek okuldakilerin sayısı ise 600-700 civarındadır*". (Hizmetli, 1991, s. 16) Konstantin'de Osmanlı Varlığı sayesinde şehrin dört yanında kütüphaneler kurulmuştur. Kostantini'nin Osmanlı valileri, ve yerli ilim adamları kütüphanelerin çoğulmasını sağlamıştır. Farklı konuları içeren kitaplar İstanbul, Mısır ve Hicaz'dan getirilmiştir. (Filali, 1984: 82)

1.2.1.3.2.Mimari izler

Cezayir’de Osmanlı hâkimiyeti döneminde birçok cami, sokak, ev, türbe, kale, saray ve başka yapılar inşa edilmiştir. Bu yapıların büyük kısmı Cezayir şehrinde bulunmaktadır. Mehmet Tütüncü “Cezayir’de Osmanlı İzleri” adlı çalışmasında Cezayir’deki Türk Devri kitabelerinin inceleyerek Türklerin yaptıkları eserleri ibraz etmiştir. Tütüncü’nün kayıtlarına göre Osmanlı devrine ait 218 kitabeden 143 tanesi Cezayir (başkent) , 34 tanesi Kostantin, 7 tanesi Muasker, 6 tanesi Vahran, 5 tanesi Anaba ve 4 tanesi Mediya’da yer almaktadır . Gerisi Büleyde, Kala, Bicaye, Tizi Vuzzu ve Biskra şehirlerinde bulunmaktadır. Bu kitabelerden 145 tanesi dili Arapça 68 tane ise dili Türkçedir. (Tütüncü, 2013: 21-25). Ancak bu yapıların çoğu Fransızlar tarafından yıkılmıştır. Kitabeler ise Cezayir’in farklı müzelerinde bulunmaktadır .

Cezayir’de Osmanlı Devleti’ne ait ve günümüze kadar bulunan bazı eserleri şunlardır:

Tablo 2: Cezayir'de Kalan Osmanlı İzleri

Yapı	Bulunduğu Şehir
Keçiova Camii	Cezayir
Sefir Camii	Cezayir
Sidi Mohammed Şerif Camii	Cezayir
El- Kabir Camii	Muaskar
Bey Camii	Anaba
Paşa Camii	Vahran

Ahmet Bey Sarayı	Konstantin
El Bey Sarayı	Tilimsen

1.2.1.3.3 . Gıda

Osmanlılar Anadolu'dan geldiklerinde şüphesiz ki kendi mutfak özelliklerini Cezayir'e nakletmişlerdir. Cezayiriler Türklerle yaşarak Türk yemeklerini yapmaya başladılar. Daha sonra Türk yemekleri Cezayir'in kendi geleneksel yemekleriyle rekabet ediyordu. Bu türk yemekleri cezayirliğin sofralarında günümüze kadar görebilmekteyiz. Bazıları sık sık bazıları da özel zamanlarda hazırlanmaktadır. Yani düğünler, Ramazan veya bayramlarda yapılmaktadır. Örneğin; *Çorba Börek* ve *Dolma* Ramazan'ın olmazsa olmazlardan yemekleridir. Tatlılar; *Baklava*, *Kadayıf* ve *Zülbiye* Cezayir'de çok yaygındır. *Kadayıf* ve *Baklava* daha çok nişan, mezuniyet törenlerinde yapılmaktadır.

1.2.1.3.4. Giyim Kuşam

Alınan kaynaklara göre Cezayirliğin Osmanlı döneminde giyim tarzı değiştirmiştir. Halk görevlerine göre farklı tarzlarda giyinirdi, erkekler genellikle geniş panolonları ile gömlek üzerine kolları olmayan bir ceket giyerlerdi , karnın ortasında kaplayan bir kuşak ile ayırt etmişleridir. Kuşak içinde bir hançer yerleştirilmiştir. Bunun yanında erkekler bornoz; kadınlar kaftan ve cübeler giyerlerdi. Bu giyim tarzları kuzey Afrika ülkelerine Cezayirden geçmiştir.

1.4. Osmanlı Türkçesi

Oğuz boylarının Anadolu'ya yerleşmesiyle konuştukları dil “Batı Türkçesi”, “Batı Oğuzcası”, “Türkiye Türkçesi” gibi adlarla bilinmektedir. Batı Türkçesinin bir dönemde Anadolu’da ilerleyen yazı diline “ Osmanlı Türkçesi” adı verilmiştir. Bu yazı dili kendi arasında dönemsel olarak üçe ayrılmaktadır. Birinci dönem (XI - XV. yy.) Osmanlı Türkçesi olup Osmanlı Devleti’nin kuruluş dönemidir. XV-XIX. yüzyılları süreyi kapsayan ikinci dönemine Klasik Osmanlı Türkçesi denir. Üçüncü dönem ise Tanzimat’tan 1908 yılına kadar devam eden döneme Yeni Osmanlı Türkçesi olarak adlandırılmıştır. Günümüzde ise Yeni Türkiye Türkçesi olarak bilinmektedir. (Öztoprak ve Ahışalı, 2011:3).

Türk dili, tarih boyunca Türklerin farklı millet ve uygarlıklarla karşılıklı münasebetlerde bulduklarından dolayı pek çok dil ile etkileşim içinde olmuştur. Dinî ve coğrafi münasebetleriyle Arapça ve Farsçanın Türkçe üzerindeki etkisi önde gelmiştir. Osmanlı Türkçesi döneminde de Türkçeye farklı dillerden kelime ve kalıp ifadeleri girmiştir. Söz edilen dönemde özellikle Farsça ve Arapçadan çok miktarda kelime geçmiştir. Zira Türkçeye bu iki dilden daha önceki dönemlerde başlayan sözcük akışı bu dönemde yoğun bir şekilde devam ederek zervesine ulaşmıştır.

Araplarla Türkler arasında tarihin oldukça eski dönemlerinden itibaren başlayan bir ilişki ve etkileşim söz konusudur. Türkler İslam medeniyeti sahasına girdikten sonra Türkçenin Arap dili üzerindeki etkisi başlamıştır. Arapça Kur’an Kerim’in ve İslam ilimlerinin dili olması nedeniyle Türkler Arapça öğrenmeye büyük önem vermiştir. Bunun yanında Osmanlı Devleti’nin hâkimiyeti devrinde İslam diniyle ilgili uzmanlık yapmak isteyen kişilerden Arapçaya hâkim olmaları şartı aranmıştır. Dolayısıyla Türkler Araplarla arasındaki yakınlaşmayı daha da arttırmıştır. Bu nedenle de tabii olarak Osmanlı Türkçesi döneminde Türkçenin Arapça üzerindeki tesiri yoğunlaşmış Arapça ilim, felsefe ve edebiyat dili olmuştur. Ancak bu tesir sözcüklerde sınırlı kalmamış, zamanla Türkçede Arapça gramer özelliklerinin fazlasıyla yer tutmuştur. Bu unsurların büyük bir kısmı edebiyat dilinde

kullanılmış, ortak konuşma diline ise az sayıda geçmiş, pek çok kelime yalnızca kitaplarda kalmıştır. (Tulum, 2009: 207). Ayrıca Osmanlı Türkçesine Arapçadan geçen kelimelerin çoğu isim ve sıfat olarak kullanılmış olup filler ise sadece şekil olarak isimleşerek kullanılmıştır.

Farsçanın Osmanlı Türkçesindeki etkisine gelince, Türklerin Farslarla ilişkileri eski dönemlere dayanmaktadır. Kaynaklarda İran-Turan savaşları olarak bilinen mücadelelerle başlayan bu ilişki, Medler ve Perslerden sonra İran'da kurulan Sasani Devleti çağında da çeşitli meydanlara devam etmiştir. Aynı coğrafyayı paylaşmanın ve asırlarca devam eden ticari, siyasi, kültürel vb. sebeplerin doğal bir sonucu olarak Türk diline Farsçadan çok kelime yerleşmiştir. Bilindiği üzere, İranlılar İslamiyet'i Türklerden önce kabul etmişlerdir. Böyle ki, İranlılar ve Türklerin arasında daha önceki başlayan bağlar İslamiyet'i benimsemesiyle en üst seviyeye çıkmıştır. Bununla ilgili dikkat edilmesi gereken önemli bir özellik var ki, Türklerin İslamiyet'i kabul etmesi Farslar aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Zira bazı dinî mefhumları *abdest*, *namaz*, *peygamber*, *oruç* vb. Arapçadan değil Farsçadan doğruya Türkçeye geçmiştir (İslamoğlu, 2011:130). Bununla birlikte Osmanlı Türkçesi döneminde özellikle XV. yüzyılın başlarında, aruzla yazılmış Farsça manzum eserlerin Türkçeye aktarılırken aruzla manzum olarak çevirilmiştir. Kafiye başta olmak üzere, kimi sebeplerle çok miktarda sözcük geçmesine yol açılmış olması, sonraları da Fars müelliflerinin Fars eserlerine gösterilen ilgi, onlar gibi yazmaya başvurulmuştur. Bir yandan da bu yüzyılın özellikle süslü nesirle telif edilmiş eserleri Farsça tamlamalar, birleşik isimler ve sıfatlarla doludur. Ayrıca Farsça unsurları tıpkı Arapça unsurlarda olduğu gibi, edebiyat dilinde mahsus olup ortak konuşma diline nadiren rastlanılmıştır. (Tulum, 2009: 223).

Yukarıda açıklandığı gibi, Farsça ve Arapçanın Türk diline etkisi Osmanlı döneminden önceki dönemlerde başlamış, Osmanlı Türkçesi döneminde de Türkçeye Farsça ve Arapçadan kelime ve söz öbekleri yoğun bir şekilde geçmiştir. Ancak bu üç dilden biri bilinen bir kimse Osmanlı Türkçesine hâkim olamaz. Çünkü Osmanlı Türkçesi Arapça ve Farsçanın muayyen niceliklerde Türkçeye

kaynaşmasından gelişen bir yazı dilidir.

Türk dili, dinin faktörüyle yalnızca Arapça ve Farsçadan etkilenmemiş, diğer pek çok dilden çok sayıda sözcük almıştır. Özellikle batı dillerden başta olmak üzere Fransızca, İspanyolca ve İtalyancadan denizcilik, sanat, ticaret, giyim-kuşam ve günlük hayatla alakalı çok sayıda sözcük Osmanlı Türkçesine geçmiştir. Bu durum esasta kültürel ve uygarlık arası etkileşimin tabii bir neticesidir. Zira milletler kendilerinde olmayan nesneyi ya da meydana getirmediği bir şeyi diğer milletlerden alırken, bu nesneyi adlandırırken mantıklı olarak bu nesnenin adı geldiği diliden olmuştur. (İslamoğlu, 201: 16). Bundan dolayıdır ki, dil kelime haznesinde yeni mefhumlar ve unsurlar kazanmıştır. Ancak bu kelimelerin hepsi olmasa da büyük kısmı başka dile geçerken birtakım dilbilimsel değişiklere uğramıştır. Örnek verecek olursak, İtalyancadan gelen *ispavli* kelimesi (<İt. *spagolo*) Türk Dil Kurumuna göre “*gemilerde kullanılan bir tür kalın sicim*” anlamına gelmektedir. Osmanlı Türkçesi sözlüklerde de *اسپاولی* şeklinde yazılan bu kelime aynı anlamı taşımaktadır. Belli ki bu nesne İtalya’da üretildiği için Osmanlılar onu kullanmaya ihtiyaç duyarken *ispavli* şeklinde Türkçeleştirerek almışlardır.

Beş asra yakın ömre sahip olan Osmanlı Türkçesi XV. yüzyıldan XX. yüzyılın başlarına kadar Anadolu’da ve Osmanlı Devleti’nin hüküm sürdüğü yerlerde yazı dili olarak devam etmiştir. Osmanlı Türkçesi döneminde Türkçe çeşit yollarla pek çok dilden yaralanarak zenginleştirilmiştir.

1.5. Cezayir Arapçası

Cezayir Arapçası, Fasih Arapça temel olmak üzere birçok yabancı dilden sözcük içine alan bir konuşma dilidir. Darja, Amiye, ve Cezayir halk dili isimleriyle de bilinen Cezayir Arapçası, cezayirliilerin günlük hayatlarında yani sokaklarda, evlerde, aile arasında, satıcılar ve alıcılar arasında, diziler, filimler ve televizyon bazı programlarında kullanılmaktadır. Ancak gazeteler, dergiler, okul kitapları, haber bültenleri ve devletin resmî kurumlarında Fasih Arapça kullanılmaktadır. Dolayısıyla diğer Arap ülkelerde olduğu gibi Cezayir’de de Fasih Arapça devletin resmî ve yazı dili olarak kabul edilmektedir.

Cezayirliiler tarih içerisinde coğrafi ve tarihî sebeplerden dolayı farklı millet ve medeniyetlerle yakın temaslarda bulunmuştur. Bu temaslar dinî, iktisadi, siyasi, sosyal, kültürel...vb. alanlarda çeşitli biçimlerde farklılıklar ortaya çıkmasına yol açmıştır. Cezayir’de dil de bu değişikliklerden nasibini almıştır. Bugün Cezayir halk dili incelendiğinde, özellikle İspanyolca, Farsça, İtalyanca, Türkçe, Fransızca, Berberice ve büyük oranda Arapça sözcüklerinden oluştuğu görülmektedir. Zira Cezayirliiler günlük hayatta birbirleriyle iletişim kurarken şursuz olarak bir dilden fazla sözcük kullandıkları göze çarpmaktadır. Bu durumu daha iyi anlamak için aşağıdaki örneklere bakmalıyız:

CezA. عجبنتني القمجة ديالك (‘cbetnī l-ḵmeca diyēlek) .

T. Senin gömleğini çok beğendim.

CezA. يدیر هذا الحلواجي فاطو مليح (ydīr hazā l-ḵalēvcī gāṭō mlīḥ).

T. Bu pastacı güzel kek yapar.

Bu cümleler Cezayirliiler tarafından sıradan kullanılan cümlelerdir. Bu cümlelerin içerdiği sözcüklerin asıl dili aşağıdaki tabloda gösterebiliriz

Tablo 3: Cezayir Arapçasında Yabancı Sözcükler

Sözcük	Asıl dili
عجبتي 'cbetnī (beğendim)	Arapça: اعجبتي
القمجة kmecca (gömlek)	İspanyolca: camisa
diyēl (senin)	Berberice: ديال
ك k (Arapçanın 2. tekil şahıs iyelik eki)	Arapça: ك
يدير ydīr (yapar)	Arapça: يدير
هذا haẓa (bu)	Arapça: هذا
الحلواني lhalēvcī (pastaneci)	Türkçe helvacı
فاطو gāṭō (kek)	Fransızca gâteau
مليح mlīḥ (güzel)	Arapça ملاحه

Tablodan görüldüğü üzere birden fazla dilden sözcük Cezayir Arapçasına dâhil olmuştur. Ancak cümlenin yapısında Fasih Arapçaya kurallarına dayanılır , önce fiil gelir, sonra özne sonra da cümlenin diğer öğeleri yazılır. Farklı dillerden geçen bu sözcükler, Cezayir Arapçasına ilk aşamada orijinal biçimleriyle alınmasına rağmen zamanla kimisi anlam, kimisi dilbilgisi, kimisi ses özelliklerini açısından değişme uğramıştır. Yani bu sözcüklerin birçoğu Cezayir Arapçasına ilk geçişinde asıl dillerdeki anlamlarıyla kullanılırsa da zaman içerisinde bu sözcükler mecaz veya zıt anlamlar kazanmıştır. Örneğin, “ yudīr” sözcüğü Fasih Arapçada yönetmek işletmek anlamlarında kullanılırken Cezayir Arapçasında yapar anlamında kullanılmaktadır. Bu nedenle de başka Arap ülkelerde yaşayan insanlar Cezayir Arapçasını anlamakta zorlandıklarını görülmektedir. Cezayirlilerin Arapçadan

bambaşka bir dil konuştuklarını düşünülürken biz bu durumu aslında dil zenginliği ve çeşitliği olarak kabul ederiz çünkü bir milletin dili, başka dillerle etkileşime geçtiğinde zengileşerek gelişir. Ayrıca bir dilden başka bir dile sözcük geçişi dilin niteliğini değiştirmez. Böyle olmakla birlikte, Cezayirlilerin konuşma dili kendi içerisinde farklı yerel ağızlara da ayrılmaktadır. Söz gelimi Cezayir’de kullanılan Konstantin ağzı ile Tibese ya da Vahra’nın ağızları arasında farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin: “çok” anlamında kullanılan sözcüğü Konstantin ağzında بزاف “bzēf” Tibese ağzında ياسر “yēsrer”, Vahran ağzında ise غاية “gāya” şeklinde kullanılmaktadır.

Cezayir Arapçası önemli bir kısmı oluşturan Fasih Arapça sözcükleri, Cezayirlilerin Müslüman olmalarıyla birlikte girmeye başlamıştır. Zaman içerisinde Arap dili halk tarafından benimsenip Berbericenin yanında kullanılmıştır. Bundan dolayı Fasih Arapça ve Berbericenin karşılıklı etkileşiminin sonucu olarak bir karma dil ortaya çıkmış, yani bu karma dili hem Fasih Arapça hem Berberice sözcüklerden oluşan bir konuşma dilidir. (Daknati, 2012: 219). Ancak bu karma dilinin gelişimi bu etapta durmamış, asırlar boyunca Kuzey Afrika’da özellikle Cezayir’de yaşanan tarihsel olaylardan dolayı Cezayir Arapçası farklı gelişmelere tanık olmuştur.

1509 yılında İspanyollar Cezayir’in bazı kıyıları ve şehirlerine saldırdıktan sonra yüzlerce sözcük İspanyolcadan Cezayir Arapçasına dâhil olmuştur. Günümüzde İspanyolcanın özellikle Vahran ağzında etkisi görülmektedir. Daha sonra 1516 – 1530 yıllar arasında Cezayir Osmanlı hâkimiyeti altında bulunduğu süreçte Osmanlı Türkçesinden halkın konuşma diline çok miktarda sözcük geçmiştir. Osmanlılar kendi dilini Cezayir halkına zorlamamışlarsa da Türkler ile Cezayirliler aynı toprak içerisinde yaşamalarının tabii sonucu olarak Osmanlı Türkçesinden Cezayir Arapçasına sözcük geçmesi gayet doğal bir olaydır. Bu geçen sözcükler, asırlar geçmesi ve Fransızların bu sözcükleri yok etme çabalarına rağmen Cezayir Arapçasında yerini muhafaza etmektedir.

Öte yandan o dönemde Cezayir’in sahil şehirlerinde Tüccar ve denizciler arasında kullanılan ve Lingua Franka olarak adlandırılan bir jargon dili ortaya çıkmıştır. Çünkü Cezayir Osmanlı döneminde bir ticaret merkeziydi, dolayısıyla

Farklı Akdeniz ülkelerinden Cezayir limanlarına Ticaret ve denizcilik işleri amaçlarıyla gelen insanlar birbirlerine etkin bir iletişim kurabilmek için bu ortak dili kullanmışlardır . İtalyanca, Fransızca, Türkçe, İspanyolca, Arapça ve Portekizce sözcükleri kapsayan bu jargon dili dilbilgisi kuralarına göz önünde bulundurulmadan kullanılmıştır. Ayrıca Cezayir’de esirlerin sayısı artıkça Lingua Frankanın yayılması da artmıştır. Lingua Frankanın sayesinde İtalyancadan Cezayir Arapçasına birçok sözcük girmiştir. (Kaawan, 2020: 217).

Cezayir Arapçasında yer alan az sayıda Farsça sözcüklerine gelince, bu sözcükler doğrudan doğruya Fars dilinden turist ve hacca gitmiş olan insanlar tarafından aktarılmış veya Türkler vasıtasıyla Cezayir konuşma diline yerleşmiş olabileceğini tespit etmek zor olduğu için kesin bir sonuca varmak mümkün değildir. (Bencheneb, 2014: 9).

1830 yılında Fransız işgalinden dolayı Cezayir Arapçasına yüzlerce sözcük geçmiştir. Zira Fransızlar Cezayir’e ilk adım attıklarından beri Cezayir kültürünü, Cezayirlilerin dinini yok etmeye ve Cezayirlilerin dili Fransızlaştırmaya çalışmıştır. Ancak tüm bu denemeler başarısız olmuştur. Ayrıca bugün Cezayir konuşma dilinde her ne kadar çok sayıda Fransızca sözcük varsa da Cezayirlilerin konuşma dili Fransızca değildir.

Son olarak Cezayir Arapçasına daha önce söz edilen faktörlerden dolayı farklı dillerden geçen sözcükler bu konuşma dilin zenginleşmesine büyük katkıda bulunmuştur. Söz konusu, bu katkılar Cezayir kültür sahasının çeşitlenmesinde büyük bir rol oynamıştır.

2. SES BİLGİSİ

2.1. Ses ve Harf Arasındaki Fark

Her dilin kendine has ses özellikleri vardır. Bir dilin ses özelliklerini incelerken “harf” ve “ses” terimleri karşımıza çıkmaktadır. Bu terimlerin arasında güçlü dilsel bir bağ bulunmasına rağmen dilde her bunların vazifesi farklıdır.

Ses kulağın duyabileceği ve telaffuz cihazı aracılığıyla ağızdan çıkan titreşimdir. Harf ise bu titreşimlerin sembolüdür. Ses konuşan tarafından yaratılıştan beri meydana gelirken harf ise işitilen sesleri kaydetmek için araştırmacı tarafından icat edilmiştir. Yani ses fiziksel bir eylem harf ise zihinsel bir eylemdir. (Abd-Etvab, 1997: 84) Ses ve harf arasındaki farkı Muharrem Ergin’in cümlesi ile özetleyebiliriz: “ *Harf sesin yazıdaki işaretidir.*” (Ergin, 2013: 38)

Ayrıca bir dilin sesleri harflerinin sayısına göre daha fazladır. Bir dilde var olan bütün sesler ayrı ayrı harfle gösterilmez. Söz gelimi yazıda tek bir ses olarak görülen Türkçenin ince, düz ve geniş /e/ ünlüsü telaffuzda açık ve kapalı /e/ sesi olmak üzere iki ses değerine sahiptir. Bunun yanında bazı dillerde bir harf birden fazla ses için kullanılmaktadır. İngilizcenin /c/ harfi *cat* “*keci*” kelimesinde /k/ sesi verirken *nice* “*hoş*” kelimesinde ise /s/ sesi vermektedir.

Dolayısıyla bir dilin bütün seslerini ve tam olarak göstermek için transkripsiyon adlı ilmî alfabe kullanılmaktadır. Ayrıca çevriyazı olarak da adlandırılan transkripsiyon alfabesi, karşılığını tam ve bütün olarak göstermek için icat edilmiştir. Özellikle bir yabancıya her hangi bir dili öğrenirken o dilin kelimelerini ve seslerini düzgün bir şekilde söylemesini sağlamak için de transkripsiyon alfabesinin kullanılmasının doğru olacağı görülmektedir.

2.2.Osmanlı Türkçesinin Sesleri ve Alfabeti

Türk dili tarih boyunca dikkat çekici gelişmelere ve dönemlere tanık olmuştur. XIV. yüzyıldan XX. yüzyılın başlarına kadar devam eden Osmanlı Türkçesi, tarihi Türkçenin en önemli dönemlerinden biridir.

Bilindiği üzere milletler tarih içerisinde değişik sebeplerden dolayı dillerindeki mevcut olan sesleri yazı hâline getirmek için farklı simgeler kullanmışlardır. Türkler de İslamiyet'i benimsedikten sonra Türkçeye Arapça sözcük ve kavramları yoğun bir şekilde girmesinin yanında Türkçenin yazımı da Arap Alfabetine dönüştürülmüş, yani Osmanlı Türkçesinin Alfabeti Arap Alfabetine dayanarak yazılmıştır. Ancak yirmi sekiz harften oluşan Arap Alfabetinin ses sisteminde bazı Türkçe sesleri simgeleyen bir işaret bulunmadığı için bu alfabe yetersiz kalmıştır. Buna göre bu sesler hem Türkçe hem Farsçada bulunduğundan dolayı Türkler bunları karşılamak için Farsçanın Alfabetinden faydalanmıştır. Zira taranan kaynaklara göre Farslar da Arap Alfabetinden kullanırken Arapçada bulunmayan ama Farsçada bulunan sesleri işaretlemek için bazı harfler üretmişlerdir. Bunun yanında Türkçeye has genizden gelen /ñ/ sesi işaretlemekte Arapça Kef harfine “ك” üç nokta ekleyerek Osmanlı Türkçesinin Alfabetine eklenmiştir. (Öztürk ve Çorak, 2010: 18). (Bu harflerin özelliklerine ayrıntılı olarak değinilecektir.)

Transkripsiyonlu Osmanlı Türkçesinin Alfabeti şöyledir:

Tablo 4: Osmanlı Türkçesi Alfabetinin Transkripsiyonu

ا	a
ب	b
پ	p
ت	t
ث	s
ج	c
چ	ç
ح	h

خ	h
د	d
ذ	z
ر	r
ز	z
ژ	j
س	s
ش	ş
ص	s
ض	ḍ
ط	ṭ
ظ	ẓ
ع	'
غ	ġ
ف	f
ق	q
ك	k
گ	g
ڭ	ñ
ل	l
م	m
ن	n
و	v
ه	h
ي	y

Tablodan görüldüğü üzere otuz üç harften meydana gelen Osmanlı Türkçesi Alfabeti, yirmi sekiz harf kaynağı Arapçadır. /پ/, /ژ/, /چ/, /گ/ harfleri Farsçadan Türkçeye geçmiş , /ڭ/ harfi ise Türkler tarafından üretilmiştir .

Osmanlı Türkçesinin seslerine gelince, Prof. Dr. Muharrem Ergin Türkçenin

seslerini şu şekilde kaydetmiştir: /a/, /b/, /c/, /d/, /e/, /f/, /g/, /ğ/, /ğ/, /h/, /h/, /ı/, /i/, /j/, /k/, /k/, /l/, /m/, /n/, /ñ/, /o/, /ö/, /p/, /r/, /s/, /ş/, /t/, /u/, /ü/, /v/, /y/, /z/ (Ergin, 2013: 39). Bu sesler her dilde olduğu gibi Osmanlı Türkçesinde de bugünkü Türkiye Türkçesindeki yazım biçimi farklı olsa da ikiye ayrılmaktadır:

2.2.1. Ünlüler

Türkçe, ünlülerin sayısı bakımından zengin bir dildir. Osmanlı Türkçesinde Türkçenin sekiz ünlüsü yazıya geçirmekte hareke denilen işaretleri kullanılmayıp Arapçanın ا, و, ی, ة harflerinden faydalanılmıştır. Bu dört zikredilen harf birden çok ünlüyü göstermek için kullanılmıştır. Yani /a/, /e/ ünlüleri ة veya ا harfleri; ı, i ünlüleri ی harfi; /o/, /u/, /ö/, /ü/ ünlüleri ise و harfiyle gösterilmiştir (Tulum, 2009: 18).

/a / sesi kelimenin başında “ ا ” harfi ile yazılırken kelimenin ortasında ve sonunda “ ا ” veya “ ة ” harfleriyle yazılmıştır (Öztoprak ve Ahışhalı, 2011: 20).

/e / sesi kelime başında “ ا ” harfi ile gösterilirken kelimenin ortasında hiçbir harfle gösterilmemiştir, ancak bir kelimedeki ikiden fazla /e/ sesi varsa / ة / harfi ile yazılmıştır. Kelimenin sonunda ise “ ة ” harfi ile gösterilmiştir (Develi, 2003: 63).

/ı /ve /i/ sesleri kelime başında “ ا ” şeklinde gösterilmiştir. Yani “ ا ” ve “ ی ” harfleri kullanarak ifade edilmiştir . kelime ortasında ve sonunda sadece “ ی ” harfiyle gösterilmiştir. (Öztürk ve Çorak, 2010: 39) .

/o/, /ö/, /u/ ve /ü/ sesleri hep “ و ” harfi ile gösterilmiştir. (Öztoprak ve Ahışhalı, 2011: 23).

Türkçe kökenli kelimelerde uzun ünlü yoktur. Ancak bazı Osmanlı Türkçesi kelimeler uzun ünlüyle yazıldığı görülmektedir. Bu uzun ünlünün kaynağı Arapça veya Farsçadan geçen kelimelerdir. Zira Arapça ve Farsçadan Türkçeye mal edilmiş uzun ünlü ihtiva eden kelimeler Osmanlı Türkçesinde yazım şekillerini hiçbir değişikliğe uğramadan yazılmıştır (Öztürk ve Çorak, 2010: 39). Bu ünlüler bugünkü Türkiye Türkçesinde /â/, /î/, /û / şeklinde ifade edilmektedir.

Aşağıdaki tabloda Osmanlı Türkçesinde ünlülerin kullanımı şu şekilde özetleyebiliriz:

Tablo 5: Osmanlı Türkçesinde Ünlülerin Yazılışı

Ünlü/se s	kelime başınd a	Kelime Ortasınd a	Kelime Sonund a
/a/	آ	ا - ه	ا - ه
/e/	ا	ه	ه
/ı/- /i/	ای	ی	ی
/o/-/ö/	و	و	و
/u/-/ü/	و	و	و

2.2.2.Ünsüzler

Türkçenin ünsüzleri /b/, /c/, /ç/, /d/, /f/, /g/, /ğ/, /ğ/, /h/, /h/, /j/, /k/, /k/, /l/, /m/, /n/, /ñ/, /p/, /r/, /s/, /ş/, /t/, /v/, /y/, /z / olarak belirlenmektedir.

Arap Alfabeti Türkçenin ünsüz seslerinin göstermekte elverişli olup Arapçanın ses sisteminde bulunmayan sesler hariç tüm ünsüzler birer harfle karşılanmış, yani Arap Alfabeti bugünkü Türkiye Türkçesinde kullanılan Latin harflerine karşın /h/ /ğ/ /k/ sesleri ayrı ayrı harfle karşılanmıştır. /h/ sesi “خ” harfi , /ğ/ sesi “غ” harfi , /k/ sesi ise “ق” harfleriyle karşılanmaktadır. İnce bir hırıltı ile teşekkül eden arka damak olan ve /h/ sesi olarak söylenen /h/ sesi Latin Alfabetinde mevcut değil, farklı Anadolu ağızlarında kullanılmaktadır (Ergin, 2013: 44). Bir yandan da işaretlenmeyen /ğ/ ve /k/ sesleri Türkçedeki doğal ünsüzlerden olup, kalın ünsüzlü sözcüklerde /ğ/ ve /k/, ince ünsüzlü sözcüklerde ise /g/ ve /k/ şeklinde telaffuz edilir, özellikle Anadolu’da buluna ağızlarda /k/ sesine yakın bir ses günümüze kadar kullanılmaktadır (Ergin, 2013: 45; İşler, 2001: 254).

Bunun yanı sıra “ع”, “ض”, “ط”, “ص”, “ظ”, “ث”, “ذ”, “ح”, “

” “ و ” sesleri/ harfleri Arapçaya mensup olup sadece Arapça asıllı kelimelerde bulunmaktadır. İstisna olarak “ ص ” ve “ ط ” harfleri Türkçe kelimelerin başında da rastlanabilmektedir . örneğin: طرناق “tırnak”, طوغرى “toğru”, سانجاق “şancak”, صایمق “şaymak”, صوصامق “şuşmak”. Söz edilen harfler Osmanlı Türkçesi imlasında yer almasına rağmen asıl dilindeki ses değerini kaybedip Türkçenin ses sistemine göre telaffuz edilmektedir.

Aşağıdaki notlarda bu seslerden detaylı olarak bahsedilmiştir:

“ء” /’ / hemze sesi, Arapçaya has bir boğaz ünlüsüdür. Boğazın sonunda göğse bitişik olan yerden meydana gelmektedir. Osmanlı Türkçesinde bu harf /a/, /i/ ve /u/ harfleriyle karşılanmıştır (Tulum, 2009: 63).

“ع” /’ / ayın sesi , ses tellerinin sıkıştırılmasıyla boğazdan çıkarılan bu ses Arapça kelimelerden Osmanlı Türkçesine geçenler /u/, /ö/, /ü/, /i/ sesleriyle karşılanmıştır (Aydın, 2010: 329).

“ح” /h/ boğazdan sesi, bu sesi içeren Arapça kelimeler Türkçeye geçişinde kendine en yakın olan /h/ sesine dönüştürülmüştür (Baskın ve Abdullah, 2016: 564) Bu ses boğazın ortasından, boğaz hafif sıkılarak çıkarılmaktadır

Peltek /s/ / olarak bilinen “ ث ” harfi, dilin ucunun üst dişlerden biraz dışarı çıkarmakla söylenmektedir. Osmanlı Türkçesi söyleyişte bu özelliği kaybetmiş, /s/ sesinden farklı olarak telaffuz edilmemiştir (Tulum, 2009: 64). Dolayısıyla doğrudan Türkçede bu harf /s/ sesine çevirilmiştir.

Peltek “ ن ” /z/ , kalın “ ظ ” /z/ , ve kalın “ ض ” /d/ harflerine gelince, bu harfler hepsi /z/ sesi olarak telaffuz edilmiş, ancak sadece Arap diline mahsus olan “ ض ” /d/ harfi, kimi kelimelerde /z/ sesi, kimi kelimelerde /d/ sesiyle söylenmiştir (Öztürk ve Çorak, 2010: 18).

Kalın “ ص ” /s/ dilin ucuyla ön dişlerin yarısından çıkarılmaktadır. Bu ses Türkçede /s/ harfiyle karşılanmıştır (Baskın ve Abdullah, 2016: 566).

Kalın “ ط ” /t/ dil ucu üst ön dişlerin etlerine yakın olan yere vurulmakla

telaffuz edilmektedir. bu ses /t/ sesinden tamamen farklı bir söyleyişe sahiptir. Türkçede /t/ sesine karşılanmıştır (Baskın ve Abdullah, 2016: 567).

Kalın “و” /w/ sesi Osmanlı Türkçesinde /v/ sesiyle gösterilmiştir. Ancak kalın /w/ sesi Türkçenin /v/ sesiyle karıştırılmamalı, kalın /w/ sesi çift dudak ünsüzü olup, /v/ sesi ise diş dudak ünsüzüdür. kalın /w/ sesi Arapçada dudakların yuvarlaklaştırılmasıyla çıkarılırken /v/ sesi üst dişler, alt dudaklara dokundurulmasıyla çıkarılmaktadır (Aydın, 2010: 330). Demek ki Arapçada bulunup Türkçede olmayan sesler genellikle kalın ve peltek sesleridir (Baskın ve Abdullah: 2016).

Arap harfleri yanında daha önce belirttiğimiz gibi “ژ”, “چ”, “پ” ve “گ” harfleri Farsçadan aktarılan harfleridir. “پ” harfi /p/ sesi, “چ” harfi /ç/ sesi, “ژ” harfi /j/ sesi, “گ” harfi ise /g/ sesi ile karşılanmaktadır.

Türkçeye has / ñ / sesine gelince , dilin arka tarafının yumuşak damağı teması ile genizden söylenen damak /n/ 'si ağızlarda bugüne kadar kullanılmaktadır. (Ergin, 2013: 44). Bu ses Osmanlı Türkçesi Alfabetesinin “ك ” harfiyle karşılanmıştır. Arapçanın Kef harfine üç nokta ekleyerek meydana gelen bu harf bugünkü Latin Afabetesinde /n/ harfiyle gösterilmektedir. Bu şekilde Osmanlı Türkçesinde üç çeşit “ك ” harfi mevcuttur. Bunlar, kâf-1 Arabî “ك”, kâf-1 Fârisî “گ” ve kâf-1 Türkî “ك ” dir. (Öztürk ve Çorak, 2010: 24)

2.3. Cezayir Arapçasının Sesleri ve Harfleri

647 yılında kuzey Afrika'da İslami Fetihlerin genişlemesiyle birlikte, Cezayirlilerin konuşma diline Fasih Arapçadan sözcükler girmeye ve yayılmaya başlamıştır. O dönemde Berberice konuşan Cezayirliler İslamiyet'i benimsedikten sonra yeni dinin prensiplerini yakından bilmek amacıyla Arapçayı öğrenmeye çokça özen göstermişlerdir. Başka bir ifade ile, Arapçanın Kur'an-ı Kerim'in, Peygamberin (sallallahu aleyhi ve sellem) hadisleri, fıkıh ve tefsir gibi İslam bilimlerinin dili olması nedeniyle Müslümanlar için önemli bir dil olduğunu gören Cezayirliler, Arapça öğrenimine büyük önem vermişlerdir. Bundan dolayı Cezayir'de Arapça baskın dil hâline gelmeye başlamıştır. Zamanla Arapçanın Berberice üzerinde etkisi ortaya çıkmıştır. Ancak bu etki sadece dinî kavramlarla sınırlı kalmamış, Cezayir konuşma diline Arapçadan değişik alanlarla ilgili sözcükler yoğun bir şekilde geçmiş ve Cezayirlilerin dili Arapçalaştırılmıştır (Hnafa, 2016: 32). Bundan anlaşılacağı gibi Cezayir'de Berbericenin yanında Arapça resmî dil ve yazı dili olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla Arapça ve Berbericeden oluşan karma bir konuşma dili meydana gelmiştir. Ayrıca Cezayirliler, İslamiyet'i kabul etmelerini müteakip Berbericenin yazı sistemi Tifinag'i bırakıp Arap Alfabesini kullanmaya başlamışlardır.

◦	⊖	⌘	⌘ ^w	∧	E	⊖	⌘	⌘ ^w	
A	B	G	G ^w	D	Ḍ	E	F	K	K ^w
⊖	∧	⌘	⌘	⌘	⌘	I	⌘	⌘	I
H	Ḥ	ε	X	Q	I	J	L	M	N
⊖	⊖	Q	⌘	⊖	⊖	⊖	+	E	⌘
U	R	Ṛ	Y	S	Ṣ	C	T	Ṭ	W
⌘	⌘	⌘							
Y	Z	Ḍ							

Tifinag Yazı Sistemi

Bilindiği gibi her dil kendine has özelliklere sahiptir. Ana dili Berberice olan Cezayirliler ilk dönemlerde Arapçayı öğrenirken ciddi güçlükler yaşamışlardır. Arap

harflerinin mahreçleri ve Arapçanın dil bilgisel terkiplerine alışkın olmadıklarından dolayı Arapça sözcükleri seslendirirken ister istemez Berbericenin sesleri de çıkarmışlardır. Ancak Berberice ses özelliklerinin tesiri zamanla azalmış ve Cezayir konuşma dilini Arapçanın ses sistemi kaplamıştır. (Alwani ve Awadi, 2018: 11). Demek oluyor ki, Cezayir Arapçasının ses sistemi büyük bir kısmı Fasih Arapçanın ses sistemine dayanmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada Cezayir Arapçası ses özellikleri izah etmek için Arapçanın ses özelliklerine kısaca değinmek gerekmektedir.

Yer yüzünde bulunan diller farklı dil ailelerine mensuptur. Bu dillerin fonetik bakımından en önemli ortak özelliği, insan oğlunun çıkarabileceği seslerin esas olarak ünlüler ve ünsüzlerden oluşmasıdır. (Eker, 2010: 2) Bundan anlaşılacağı gibi bir dil her hangi bir alfabe ile yazılırsa yazılsın bu dilin ses sisteminde ünlüler ve ünsüzler vardır. Arap dilbilimciler de 28 harften meydana gelen Arap alfabesini ünlü ve ünsüz harfler olmak üzere iki sınıfa ayırmışlardır.

Fasih Arapça Ünlüleri:

Arapçanın ünlüleri kısalık uzunluk bakımından üç bölüme ayrılmıştır . (Mokhtar Omar, 1997: 313).

Tablo 6: Fasih Arapçada Ünlülerin Yazılışı

Kısa ünlü	Uzun ünlü	Yarı ünlü
/a/ َ	ا /â/	-
/u/ ُ	و /û/	و /waw/
/i/ ِ	ي /î/	ي /ya/

Arap Alfabesinde ünlüleri göstermek için ayrı harfler yok, Arapçada kısa ünlüler yazılmaz, uzun ünlüleri yazmak içinse ا , و , ي harflerden faydalanmaktadır. Ancak Arapça sözcükleri doğru bir şekilde okunabilmesini sağlamak için hareke adlı üç tane yardım işareti kullanılmaktadır.

Fetha (üstün): - Ünsüzün üstüne konur ve /a/ ünlüsü olarak okunur.

Damme (ötre): - ünsüzün üstüne konur ve /u/ ünlüsü olarak okunur.

Kesre (esre) : - ünsüzün altına konur ve /i/ ünlüsü olarak okunur.

Araplar doğuştan beri Arapça kullandıklarından dolayı harekesiz sözcükleri hata yapmadan okuyabilmektedir. Fakat Kur'an- Kerim'in indirilmesinden sonra Arap olmayan Müslümanlar tarafından doğru okunmasını sağlamak için bu hareketler icat edilmiştir. (Davud, 2001: 18). Bunun yanında Arapçada med harfleri olarak bilinen uzun ünlüler ا, و, ی harflerden oluşmaktadır. Ünsüzün yanına gelen bu harfler ünsüzü uzatılarak okutur; ا (elif) kendinden önce gelen fethalı, ی (ya) kendinden önce gelen kesralı, و (waw) kendinden önce gelen dammeli ünsüzü uzun okutur. و harfi /û/ sesi, ا harfi /â/ sesi ی harfi ise /î/ sesi karşılamaktadır. Bir yandan da ی harfi /y/ sesi , و harfleri /waw/ sesi (ünsüzü) karşıladığı için yarı ünlü olarak kabul edilmektedir.

Fasih Arapça Ünsüzleri:

Arapçada 28 ünsüz vardır her harf ayrı bir ses verir. Arapçanın harfleri ve ünsüzleri bunlardır:

Tablo 7: Arap Harflerinin Transkripsiyonu

ء	ب	ت	ث	ج	ح	خ	د	ذ	ر	ز	س	ش	ص	ض	ط	ظ	ع	غ	ف	ق	ك	ل	م	ن	ه	و	ي
'	b	t	s	c	h	h	d	z	r	z	s	ʃ	ʃ	ʒ	ṭ	ḏ	ʕ	ɣ	f	q	k	l	m	n	h	w	y

Arapçanın ünsüzleri boğumlanma noktalarına göre, çift dudak ünsüzleri (ب, و, م), diş-dudak ünsüzü (ف), diş eti ünsüzleri (ن, ل, س, ز, ر, ط, ت, د, ص, ض), dişeti damak ünsüzleri (ش, ج), dişler arası ünsüzler (ظ, ذ, ث), ön damak ünsüzleri (ك, ي), arka damak ünsüzü (خ, غ, ق), boğaz ünsüzleri (ع, ح) ve gırtlak ünsüzleri(ء, ؤ) olmak üzere sınıflandırılmıştır (Abd-Etvab, 1997: 31).

Cezayir Arapçasının ses özelliklerine gelince, daha önce belirttiğimiz üzere

Cezayir’de konuşma dili başta olmak üzere siyasi ve tarihî nedenlerden dolayı pek çok dillerden ses özellikleri almıştır. Bunun için Fasih Arapçada bulunmayan bazı sesler Cezayir Arapçasında rastlanmaktadır. Ünsüzlerden /g/, /ç/ ,/p/ sesleri, ünlülerden ise /e/, /ä/, /o/ sesleri ve bunların uzunluğunu almaktadır.

/ç / ve /g / sesleri bazı Arap lehçelerinde de bulunmaktadır. Zira bazı Araplar Arapçanın kef harfi “ك” bazı kelimelerde /ç/ sesi olarak telaffuz etmektedir. Bu ses hadisesi *keşkeşe* olarak bilinmektedir. (Hamada, 1993: 157). Öte yandan Mısır Arapçasında Cim harfi “ج” /g/ şeklinde telaffuz edilirken, bazı Arap ülkelerinde Arapçanın kaf harfi “ق” /g / sesine dönüştürülmektedir. (Mokhtar Omar, 1997: 37). Dolayısıyla bu sesler Cezayir Arapçasına yabancı diller etkisiyle aktarılmış olup veya Arap Yarımadasından İslami Fetihleriyle Cezayir’e gelen Araplar aracılığıyla yerleşmiş olabilmektedir. /p/ sesine gelince, çift dudak ünsüzlerinden sedasız olan /p/ sesi Fasih Arapça ve onun lehçelerinde bulunmaz, yerine çift dudak ünsüzü sedalı olan /b/ sesi vardır. Şüphesiz ki bu ses Cezayir Arapçasına yabancı dil tesiriyle dâhil olmuştur. Ayrıca işaret edilmesi gereken bir unsur var ki, Cezayir’de her ülkede olduğu gibi harflerin telaffuzu bölgeden bölgeye ağızdan ağıza değişmektedir. Ağızlarda harfin başka bir harfle değişmesi gerçekleşen değişiklikler ile ilgili bazı örnekler şu şekildedir:

/s/ sesi /t/ sesi olarak telaffuz edilir, bu ses olayı özellikle Konstantin ağızında bulunmaktadır. Örneğin: ثلاثة *slāša* (üç) sözcüğü ثلاثة “*tlāta*” olarak telaffuz edilmektedir

/t/ sesi Um El-Bawaki ağızında bazı örneklerde /t/ şeklinde söylenir , yani /t/ sesi dil ucu üst ön dişlerin etlerine vurulmak yoluyla çıkarılmaktadır. Örneğin: قريتو *kritū* (okudunuz) قريتو *kritū* olarak okunmaktadır.

/d/, /z/ ve /z/ sesleri genelde /d/ sesiyle telaffuz edilmektedir. Örneğin: هذا *hadā* (bu) sözcüğü هذا “*hadā*” şeklinde söylenilmektedir.

/k/ sesi Cical ağızında /k/, kimi ağızlarda /g/ sesi olarak telaffuz edilirken Tilimsen ağızında bu ses, /g/ sesine dönüştürülür, kimi ağızlarda ise bu ses hiç değişikliğe uğramadan /k/ olarak telaffuz edilmektedir.

Örneğin: قال *kal* (demek) sözcüğü telaffuz ihtimalleri şu şekildedir : قال “*kāl*”, قال “*gāl*”, قال “*kāl*”

/ʾ/ sesi ise genelde Cezayir’in tüm ağızlarında /y/ veya /a/ seslerine dönüştürülmektedir. Örneğin: فأس (*balta*) sözcüğü فأس *faās* olarak telaffuz edilmektedir.

Yukarıda açıklandığı üzere, Cezayir Arapçası Fasih Arapça seslerinin yanında yabancı dillerin etkisiyle bazı sesleri ihtiva etmektedir. Cezayir Arapçasında yaklaşık olarak bulunan sesleri bunlardır: /ʾ/, /a/, /e/, /ä/, /i/, /o/, /u/, /ā/, /ē/, /ū/, /ī/, /b/, /p/, /t/, /s/, /c/, /ç/, /h/, /ħ/, /d/, /z/, /r/, /z/, /s/, /ş/, /ş/, /d/, /t/, /z/, /ʾ/, /ğ/, /f/, /k/, /g/, /l/, /m/, /n/, /h/, /v/, /y/. Yaklaşık olarak tabiriyle ifade ediyoruz , çünkü bir konuşma dilin bütün sesleri tespit etmek güçtür.

2.4. Cezayir Arapçası ve Osmanlı Türkçesi Seslerinin Mukayesesi

2.4.1. Cezayir Arapçasında Bulunup Osmanlı Türkçesinde Bulunmayan Sesler:

/ʾ/, /ʿ/, /ṣ/, /ẓ/, /ẓ/, /d/, /w/.

Hem Fasih Arapça hem Cezayir Arapçasında bulunan bu sesler önceki kısımda belirttiğimiz gibi Türkçede mevcut değildir. Bu seslerin harfleri sadece Arapçadan Osmanlı Türkçesine geçen sözcüklerde yazılmış, ancak bu harfler asıl dildeki taşıdığı ses niteliklerini kaybedip Osmanlı Türkçesinde onlara yakın seslerle karşılanılmıştır.

2.4.2. Osmanlı Türkçesinde Bulunup Cezayir Arapçasında Bulunmayan Sesler:

/ɯ/, /j/, /ñ/, /o/, /ö/, /ü/, /v/

Bu sesler Cezayir konuşma dilinde yer almamaktadır. Cezayir Arapçasında karşılığı bulunmayan bu sesler, Cezayir Arapçasının ses özellikleri açısından kendisine yakın seslerle karşılanmıştır.

/ɯ/ sesi içeren sözcükler Cezayir Arapçasına çok sayıda geçmiş; buna rağmen bu ses Cezayir konuşma dilinde izi yoktur. Bu ses Osmanlı Türkçesinden Cezayir Arapçasına geçmiş sözcüklerde */i/* sesine çevirilmiştir.

/ö/ ve */ü/* sesleri Cezayirlilerin tarafından telaffuz edilen seslerdendir. Ancak bu iki ses yalnızca Fransızcadan Cezayir Arapçasına geçmiş sözcüklere hastır. Dolayısıyla Osmanlı Türkçesinden Cezayir Arapçasına geçmiş sözcüklerde */ö/* ve */ü/* sesleri, Cezayir Arapçasında */u/* sesi ile karşılanmıştır. Bu iki ses günümüze kadar */u/* şeklinde telaffuz edilmektedir.

Osmanlı Türkçesinde “ج” şeklinde yazılan */j/* sesi Cezayir Arapçasında

yoktur. Bu ses /z/ sesine çevirilmiştir. Bunun sebebi ise Osmanlı Türkçesinde /j/ harfi Arapçanın “ج” hrfine üç nokta ekleyerek meydana gelmesidir. Örneğin, ژكاره “jekare” sözcüğü Cezayir Arapçasında *zkāra* şeklinde telaffuz edilmiştir.

/ñ/ sesi ise Osmanlı türkçesinde “ڭ ” şeklinde, yani Arapçanın *kef* “ك” harfinden yaralanarak meydana gelen bu harf *kef* harfiyle söylenmiştir.

/v/ sesine gelince, bu ses Cezayir Arapçasında bulunmadığı için kimi sözcüklerde /w/ sesiyle karşılanmış, çünkü Türkçenin /v/ sesi Osmanlı Türkçesinde “و” harfiyle yazılmış, kimi sözcüklerde /f/ sesiyle karşılanmıştır. Bunun sebebi ise, /v/ ve /f/ sesleri diş dudaklardan olup /f/ sesi sedasız /v/ sesi ise sedalı ünsüzlerden olmasıdır. Ancak /v/ sesi daha sonra Fransızcanın etkisiyle Cezayirli taraflarında telaffuz edebilen seslerden olmuştur.

2.4.3. Hem Cezayir Arapçasında Hem Osmanlı Türkçesinde Bulunan Sesler:

/a/, /b/, /c/, /d/, /e/, /f/, /g/, /ğ/, /h/, /ħ/, /i/, /k/, /k/,
/l/, /m/, /n/, /o/, /p/, /r/, /s/, /ş/, /ş/, /t/, /u/, /y/, /z/

Bu sesler iki dilde birbirlerine çok yakın mahreç ve telaffuzlara sahip olduklarına rağmen tam olarak örtüşmemektedir. (Aydın, 2010: 331). Örnek olarak, her iki dilde bulunan ve diş eti ünsüzlerden mensup olan /r/ sesi, Arapçada bu ses dil damağına yaklaştırmasıyla çıkarılırken Türkçede bu ses dil ucunun yukarı kalkıp titremesiyle çıkarılmaktadır. (Aydın, 2010: 328) .

2.5.Ses Olayları

2.5.1.Ünlü Değişmeleri

2.5.1.1. Kalın Ünlülerin İncelemesi

2.5.1.1.1./a/ > /ä/ değişmesi:

CezA. بلسكة *bälska* “palaska” < Osm. T. بالاسفه *palaska* (<Mac. *balaksa*)

CezA. باش طرمة *bäşterma* “pastırma” < Osm. T. پاصديرمه *paşdırma*

CezA. بشماق *bäşmēk* “başmak” < Osm. T. باشماق *başmaq*

CezA. دشرة *däşra* “taşra” < Osm. T. طاشره *taşra*

CezA. زبط *zäbt* “zapt” < Osm. T. ضبط *zabt* (<Ar. *zabt*)

CezA. زرف *zärf* “zarf” < Osm. T. ظرف *zarf* (<Ar. *zarf*)

CezA. لغمجي *lägmēci* “lağımçı” < Osm. T. لغمجي *lağımci*

CezA. يتاك *yätēk* “yatak” < Osm. T. يتاق *yataq*

CezA. ألأجة *älāca* “alaca” < Osm. T. ألأجه *alaca*

CezA. باشا *bäşā* “paşa” < Osm. T. پاشا *paşa*

CezA. مرقوش *märgūş* “marpuç” < Osm. T. مارپوچ *marpuç* (<Far. *mārpīç*)

2.5.1.1.2. /a / > /e/ değişmesi:

CezA. نقارة *negāra* “nakkare”² < Osm. T. ناكاره *naqare* (<Ar. *naqqāre*)

CezA. تنكة *tänaka* “teneke” < Osm. T. تنكه *teneke*

² Mehterhanede yer alan, birbirine bağlı iki yarım küre benzeri ve iki değnekle vurularak çalınan bir davul türü.

CezA. *ferfūri* “fağfuri” <Osm. T. *fağfūrī* (<Far. *fağfūr* + Ar. -ī)

2.5.1.1.3. /a/ > /ē / değişmesi:

CezA. *būläkbēş* “bölükbaşı” < Osm. T. *bölükbaşı*

CezA. *bāşmēķ* “başmak” < Osm. T. *başmak*

CezA. *akbēş* “akbaş” < Osm. T. *akbaş*

CezA. *bēlî* “ballı” < Osm. T. *ballı*

CezA. *tärnēk* “tırnak” < Osm. T. *tırnak*

CezA. *mērda* “marda”³ <Osm. T. *marda* (<Rum.*marda*)

CezA. *būdēlî* “budala” < Osm. T. *budala* (<Ar. *budalā*)

CezA. *dēy* “dayı” <Osm. T. *dayı*

CezA. *bryēncî* “büryanci” < Osm. T. *büryanci* (<Far. *biryān*)

CezA. *çärēķ* “çırak” < Osm. T. *çırak* (<Far. *çerāğ*)

CezA. *däķmēķ* “tokmak” < Osm. T. *toķmak*

CezA. *gēwrî* “gavur”⁴ < Osm. T. *gavūr* (< Far. *gebr*)

CezA. *kärēkū* “kerrake”⁵ < Osm. T. *kerāke* (<Ar. *kerāke*)

2.5.1.1.4. /ı / > /î / değişmesi:

CezA. *bēlî* “ballı” < Osm. T. *ballı*

CezA. *bçķî* “bıçkı” < Osm. T. *bıçkı*

CezA. *bändîra* “bandıra” <Osm. T. *bandıra* (<İt. *bandiera*)

³ Iskarta mal.

⁴ Dinsiz kimse.

⁵ İnce softan hafif ve dar bir üstlük.

- CezA. بلطاجي *balṭācī* “baltacı” < Osm. T. بالطه جى *balṭacı*
- CezA. بومبە جى *būmbēcī* “bombacı” < Osm. T. بومبە جى *bombacı*
- CezA. داقمى *dāqmī* “takım” < Osm. T. طاقيمى *taqımı*
- CezA. شيرة *ṣīrā* “şıra” < Osm. T. شيرا *ṣīra* (<Far. *ṣīre*)
- CezA. صايجي *ṣāyicī* “sayıcı” < Osm. T. صايجي *ṣayıcı*
- CezA. عصمانلى *oṣmanlī* “osmanlı” < Osm. T. عثمانلى *oṣmanlı*
- CezA. قىجى *qābcī* “kapıcı” < Osm. T. قىجى *qapıcı*
- CezA. لغماجي *lāgmēcī* “lağımçı” < Osm. T. لغمى *lağımçı*
- CezA. چىرپى *çārbī* “çırpı” < Osm. T. چىرپى *çırpı*
- CezA. حمام جى *ḥāmmēmcī* “hamamcı” < Osm. T. حمام جى *ḥamamcı*
- CezA. زوالى *zawālī* “zavallı” < Osm. T. زواللى *zavallı*
- CezA. شندى *ṣandrālī* “çandarlı” < Osm. T. چاندارلى *çandarlı*
- CezA. قهوالتى *qāhwāltī* “kahvaltı” < Osm. T. قهوالتى *qāhvealtı* (<Ar. *kahve* +Tr. *altı*)

2.5.1.2. İnce Ünlülerin Kalınlaşması

2.5.1.2.1. /e/ > /a/ değişmesi:

- CezA. تلوة *tälwa* “telve” < Osm. T. تلوه *telve*
- CezA. تكنة *tākna* “tekne” < Osm. T. تكنه *tekene*
- CezA. جزمة *cazma* “çizme” < Osm. T. چيزمه *çizme*
- CezA. تىر *tābar* “teber”⁶ < Osm. T. تىر *teber* (< Far. *teber*)

⁶ Balta.

- CezA. ترسانة *tärsna* “tersane” < Osm. T. ترسانه *tersane* (<İt. *tersana*)
- CezA. چتره *çätra* “çetele” < Osm. T. چتله *çetele* (<Rum. *çetele*)
- CezA. رجينة *rcîna* “reçine” < Osm. T. رچينه *reçine* (<Rum. *reçine*)
- CezA. ركة *roka* “örke”⁷ < Osm. T. ورکه *örke*
- CezA. زردة *zärda* “zerde” < Osm. T. زرده *zerde* (<Far. *zerde*)
- CezA. سبّا *sappa* “sepet” < Osm. T. سپت *sepet* (<Far. *seped*)
- CezA. سبّية *sepya* “sübye”⁸ < Osm. T. سوبيه *sübye*
- CezA. شرابة *şrāba* “şerabe” < Osm. T. شرابه *şerabe*
- CezA. طباشير *tabaşîr* “tebeşir” < Osm. T. تباشير *tebaşîr* (<Far. *tebāşîr*)
- CezA. غريبية *ğrîbiya* “kurabiye” < Osm. T. غرابيه *ğurabiye* (<Ar. *ğureybiyye*)
- CezA. كاراسته *kārāsta* “kereste” < Osm. T. كراسته *kerāste* (<Far. *kerāste*)
- CezA. كبچه *kabça* “kepçe” < Osm. T. كپچه *kepçe* (<Far. *kefçe*)
- CezA. كلاتة *klāta* “kilte”⁹ < Osm. T. کلتہ *kilte*
- CezA. نائنا *nänna* “nine” < Osm. T. نينه *nine*
- CezA. نغارة *negāra* “nakkare”¹⁰ < Osm. T. نكاره *naḳare* (<Ar. *naḳḳāre*)
- CezA. باز *bāz* “bez” < Osm. T. بز *bez* (<Ar. *bezz*)
- CezA. بوسة *būsa* “buse” < Osm. T. بوسه *buse* (<Far. *būse*)
- CezA. روزنامه *rūznēma* “ruzname”¹¹ < Osm. T. روزنامه *ruzname* (<Far. *rūz* +

⁷ Eğrilmekte olan yün, keten vb. şeylerin tutturulduğu, bir ucu çatal değnek.

⁸ Mürekkep balığı.

⁹ Demet, deste.

¹⁰ Mehterhanede yer alan, birbirine bağlı iki yarım küre benzeri ve iki değnekle vurularak çalınan bir davul türü.

nāme)

CezA. شيشانة *šīšāna* “şişhane” < Osm. T. شيشخانه *şeşhane* (<Far. *şeş* + *hāne*)

CezA. شيشة *šīša* “şişe” < Osm. T. شيشه *şişe*

CezA. شيشمة *šīšma* “çeşme” < Osm. T. چشمه *çeşme* (<Far. *çeşme*)

CezA. طابية *tābya* “tepe” < Osm. T. تپه *tepe*

CezA. قاطرمة *kāṭerma* “kantarma”¹² < Osm. T. قانتارمه *qantırma*

CezA. كراكجي *krakcî* “kürekçi” < Osm. T. کورکجی *kürekçi*

CezA. لاطة *lāta* “lata”¹³ < Osm. T. لاطه *lāta* (<It. *latta*)

CezA. تربية *tārbya* “terbiye” < Osm. T. تربيه *terbiye* (<Ar. *terbiye*)

CezA. زلابية *zlēbîya* “zülubiyе”¹⁴ < Osm. T. زلوبيه *zülubiye*

CezA. طربوش *ṭarbūş* “serpuş” < Osm. T. سرپوش *serpūş* (<Far. *serpūş*)

CezA. كمانجا *kamānca* “kemençe” < Osm. T. کمانجه *kemānce* (<Far. *kemānce*)

CezA. بكوش *bakūş* “berduş”¹⁵ < Osm. T. بردوش *berdūş* (<Far. *berdūş*)

2.5.1.2.2./e / > / ā / değişmesi:

CezA. تزدام *tāzdām* “cüzden” < Osm. T. جزدان *cüzden* (<Ar. *cuz* + < Far. -
dān)

CezA. ناشتار *nēštār* “neşter” < Osm. T. نشتر *neşter* (<Far. *nîşter*)

CezA. طابية *tābya* “tepe” < Osm. T. تپه *tepe*

CezA. مانغا *māngā* “mengene” < Osm. T. منگنه (<Rum. *mengene*)

¹¹ Günlük olayların yazıldığı defter.

¹² Azılı atları zapt etmek için dillerini bastracak biçimde yapılmış demir araç

¹³ Dar ve kalınca tahta.

¹⁴ Bir nevi tatlı hamur.

¹⁵ Başiboş, serseri kimse.

CezA. دمان *dämmān* “dümen” < Osm. T. دومن *dümen* (<İt. *timon*)

2.5.1.2.3. /ü / > /u / değişmesi:

CezA. جمرك *cumruk* “gümrük” < Osm. T. گومروك *gümriik* (<Rum. *gümrük*)

2.5.1.2.4./ü / > / ü / değişmesi:

CezA. دنوش *dänüş* “dönüş” < Osm. T. دنوش *dönüş*

CezA. كورك *kürk* “kürek” < Osm. T. كرك *kürek*

CezA. دوزان *düzēn* “düzen” < Osm. T. دوزن *düzen*

CezA. سبور فجي *spüregcî* “süpürgeci” < Osm. T. سؤپور گهجي *süpürgeci*

CezA. فموش *gämüş* “gümüş” < Osm. T. گوموش *gümüş*

CezA. قندوز *gändüz* “gündüz” < Osm. T. گوندوز *gündüz*

CezA. ككشكول *keşkül* “keşkül” < Osm. T. ككشكول *keşkül* (<Far. *keşkül*)

CezA. قاره دوزان *qāradüzēn* “kara düzen” < Osm. T. قاره دوزن *qāra düzen*

2.5.1.3. Düz Ünlülerin Yuvarlaşması

2.5.1.3.1. /ı / > /o / değişmesi:

CezA. فرن *for* “fırın” < Osm. T. فرن *fırın* (<Rum. *fırın*)

2.5.1.3.2. /ı / > / ü / değişmesi:

CezA. بالوق *balūq* “balık” < Osm. T. باليق *balıq*

CezA. بوچاق *būçāq* “bıçak” < Osm. T. بيچاق *bıçak*

2.5.1.4. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi

2.5.1.4.1. /o / > /a / değişmesi:

CezA. طبجي *ṭabcî* “topcu” < Osm. T. طوبجى *ṭopcu*

CezA. بسطانجي *bastāncî* “bostancı” < Osm. T. بوستانجى *bostāncî*

2.5.1.4.2. /o / > / ā / değişmesi:

CezA. ياغورت *yāğūrt* “yoęurt” <Osm. T. يوغورت *yoęurt*

CezA. طبانة *tābbana* “tophane” < Osm. T. طوبخانه *tophāne* (<T. Top + < Far. hāne)

2.5.1.4.3. /o / > / ä / değişmesi:

CezA. وطاق *wātāk* “otağ” <Osm. T. اوتاę *otağ*

CezA. وجاج *wācāk* “ocak” < Osm. T. اوجاج *ocaķ*

CezA. غنجة *gānca* “gonca” < Osm. T. غنچه *gonca* (< Far. gonęe)

CezA. تاماف *tāmēg* “tomak” < Osm. T. طوماق *toṃaķ*

2.5.1.4.4. /ö / > / ä / değişmesi

CezA. چراك *çärēk* “çörek” < Osm. T. چورك *çörek*

CezA. دنوش *dānūş* “dönüş” < Osm. T. دنوش *dönüş*

CezA. شلابلا *şälā bälā* “şöyle böyle” < Osm. T. شويله بويله *şöyle böyle*

2.5.1.4.5. /u / > / a / değişmesi:

CezA. شاوش *şawaş* “çavuş” < Osm. T. چاوش *çavuş*

CezA. قرش *qarş* “kuruş” < Osm. T. غروش *guruş* (<Alm. Groschen)

CezA. قنداق *ķandāk* “kundak” < Osm. T. قونداق *ķundak*

CezA. قنبرة *ķanbra* “kumbara” < Osm. T. قومبارا *ķumbara* (< Far. ħumbere)

CezA. بوجة *būca* “buçuk” < Osm. T. بوجا *buca*

2.5.1.4.6. /u / > / ä / değişmesi:

CezA. زرنانا *zärnā* “zurna” < Osm. T. زورنا *zurna* (< Far. surnāy)

CezA. مشقة *māşķa* “musakka” < Osm. T. مسقا *musakķa* (<Ar. musakķā)

2.5.1.4.7. /u/ > /î/ değişmesi:

CezA. طرشى *tūrşî* “turşu” < Osm. T. طورشى *turşu* (< *Far. turşî*)

CezA. صابونجى *şābūncî* “sabuncu” < Osm. T. صابونجى *şabuncu* (< *Ar. şābūn*)

CezA. طوجى *ṭabcî* “topcu” < Osm. T. طوجى *ṭopcu*

CezA. كورغلى *kurglî* “köle oğlu” < Osm. T. كوله اوغلى *köle oğlu*

CezA. مكتوبجى *māktūbcî* “mektupçu” < Osm. T. مكتوب جى *mektūpcu*

2.5.1.4.8. /ü/ > /a/ değişmesi:

CezA. سلاج *saṭlāc* “sütlaç” < Osm. T. سوتلى آش *sütliüaş*

2.5.1.4.9. /ü/ > /e/ değişmesi:

CezA. كراكة *kerēke* “kürek” < Osm. T. كورك *kürek*

2.5.1.4.10. /ü/ > /ä/ değişmesi:

CezA. تزدام *tāzdām* “cüzden” < Osm. T. جزدان (< *Ar. cuz'* + < *Far. -dān*)

CezA. بولكباش *bülākbēş* “bölükbaşı” < Osm. T. بولوك باشى *bölükbaşı*

CezA. قמוש *gāmūş* “gümüş” < Osm. T. گوموش *gümüş*

CezA. قندوز *gāndūz* “gündüz” < Osm. T. گوندوز *gündüz*

CezA. دمان *dāmmān* “dümen” < Osm. T. دومن *dümen* (< *İt. timon*)

2.5.1.4.11. /ü/ > /i/ değişmesi:

CezA. قمرآكجى *gumräkcî* “gümrükçü” < Osm. T. گومروكچى *gümrükçü*

2.5.1.5. Geniş Ünlülerin Darlaması

2.5.1.5.1. /a/ > /î/ değişmesi:

CezA. بودالى *būdālî* “budala” < Osm. T. بوداله *budala* (< *Ar. budalā*)

2.5.1.5.2. /e/ > /î/ değişmesi:

CezA. شريك *şrîk* “çörek” < Osm. T. چورك *çörek*

CezA. بٲينة *batînta* “patent” < Osm. T. پاتنت *patent* (< Fr. *patente*)

CezA. چنبر *çänbîr* “çember” < Osm. T. چنبر *çenber* (< Far. *çenber*)

CezA. قربي *gurbî* “kulübe” < Osm. T. كلبه *kulübe* (< Far. *kulbe*)

CezA. فيروزي *firüzî* “firuze” < Osm. T. فيروزه *firuze* (< Far. *pîrûze*)

2.5.1.5.3. /o / > /u / değişmesi:

CezA. يولداش *yuldāş* “yoldaş” < Osm. T. يولداش *yoldaş*

2.5.1.5.4. /o / > / ū / deęişmesi:

CezA. چوقال *çūkāl* “çokal” < Osm. T. چوقال *çokal*

CezA. دولمة *dülma* “dolma” < Osm. T. طولمه *tolma*

CezA. دولالمة *dülālma* “donanma” < Osm. T. دوننما *donanma*

CezA. خوجة *hūca* “hoca” < Osm. T. خواجه *hoca* (< Far. *huca*)

CezA. بانيو *bānyū* “banyo” < Osm. T. بانيو *banyo* (< İt. *bagno*)

CezA. مريول *meryül* “maryol” < Osm. T. ماريول *maryol*

CezA. بوغاز *būğāz* “boğaz” < Osm. T. بوغاز *boğaz*

CezA. بوشناق *būşnāķ* “boşnak” < Osm. T. بوشناق *boşnaķ*

CezA. بوقال *būkāl* “potkal” < Osm. T. بوقال *boķal* (< İt. *boccale*)

2.5.1.5.5. /ö / > / u / değişmesi:

CezA. كوشك *kuşķ* “köşķ” < Osm. T. كوشك *köşķ* (< Far. *kuşķ*)

CezA. كزدالك *kuzdēk* “köstek” < Osm. T. كوستك *köstek*

2.5.1.5.6. /ö / > / ū / deęişmesi:

CezA. فَرَاغُوز *garāgūz* “karagöz” <Osm. T. قَرَاغُوز *karagöz*

CezA. بُولُوكْ بَاشِي *būläkbēš* “bölükbaşı” < Osm. T. بُولُوكْ بَاشِي *bölükbaşı*

CezA. بَوْرَاكْ *būrēk* “börek” < Osm. T. بَوْرَاكْ *börek*

CezA. دُوش *dūš* “döş” < Osm. T. دُوش *döš*

CezA. كُوسَة *kūsa* “köse” < Osm. T. كُوسَة *köse* (< *Far. kūse*)

CezA. كُوسَالَة *kūsēlā* “kösele” < Osm. T. كُوسَلَة *kösele* (< *Far. gosāle*)

2.5.1.6. Dar Ünlülerin Genişlemesi

2.5.1.6.1. /ı / > /a / değişmesi:

CezA. عَطْرشَاه *‘atāršāh* “ıtırşahi” <Osm. T. عَطْرشَاهِي *‘ıtıršāhī* (< *Far. ıtıršāhī*)

CezA. كَز *kaz* “kız” < Osm. T. كَز *kız*

CezA. دَرَا *dra* “darı” < Osm. T. دَارِي *darı*

CezA. فَرْقَاتَة *farqāta* “firkata” < Osm. T. فَرْقَتَه *fırqta* (< *İt. fregata*)

CezA. صَرْمَة *šarma* “sırma” <Osm. T. صِيرْمَة *šırma*

CezA. دَادَة *dadda* “dadı” <Osm. T. دَادِي *dadı* (< *Far. dādū*)

2.5.1.6.2. /ı / > / ä / değişmesi:

CezA. دَرَبُوز *därbūz* “tırabzan” < Osm. T. طَرَابَزَان *tırabzan* (< *Far. dārbezīn*)

CezA. تَقَاشِر *tqāšār* “çakşır” < Osm. T. چاقشیر *çakşır*

2.5.1.6.3. /i / > /a / değişmesi:

CezA. بَانزَهَر *bānzhar* “panzehir” < Osm. T. پَانزَهَر *panzehir* (< *Far. pād + zehr*)

2.5.1.6.4. /i / > / ä / değişmesi:

CezA. نَانَا *nānna* “nine” < Osm. T. نِينَه *nine*

CezA. زنجير *zāncîr* “zincir” < Osm. T. *zincîr* زنجير (<Far. *zencîr*)

CezA. زندانه *zāndēna* “zindan” < Osm. T. زندان *zindān* (<Far. *zindān*)

CezA. دامی *dāmî* “dimi” < Osm. T. دیمی *dimi* (<Rum. *dimi*)

CezA. فشاك *fāşşek* “fişek” < Osm. T. فشك *fişek* (<Far. *fişeng*)

CezA. شمشیر *şāmşîr* “şimşir” < Osm. T. شمشیر *şimşîr* (<Far. *şemşîr*)

CezA. بنیال *bānyār* “pinyal” < Osm. T. پنیال *pinyal* (<It. *pugnel*)

CezA. نینی *nānnî* “ninni” < Osm. T. نینی *ninni*

2.5.1.6.5. /i / > /e / değişmesi:

CezA. برشم *barşem* “ibrişim” < Osm. T. ابریشیم *ibrişim* (<Far. *ebrîşum*)

CezA. بیرلك *bîrlek* “birlik” < Osm. T. برك *birlik*

CezA. فشطان *feşţān* “fiştan” < Osm. T. فستان *fiştan* (<Rum. *fiştan*)

CezA. سرکاجی *serkēcî* “sirkeci” < Osm. T. سرکه جی *sirkeci*

CezA. بایلك *bēylek* “beylik” < Osm. T. بگلك *beylik*

CezA. برینجی *brencî* “birinci” < Osm. T. برنجی *birinci*

CezA. لیلک *lilēk* “leylak” < Osm. T. لیلک *leylak* (<Ar. *leylāk*)

CezA. باشک *bāşlek* “beşlik” < Osm. T. بشک *beşlik*

CezA. نزام *nezām* “nizam” < Osm. T. نظام *nizām* (<Ar. *nizām*)

CezA. فکرجی *fkercî* “fikirci” < Osm. T. فکرجی *fikirci*

2.5.1.6.6. /u / > / ō / değişmesi:

CezA. بابور *bābōr* “vapur” < Osm. T. واپور *vapur* (<Fr. *vapeur*)

CezA. روبا *rōppa* “ruba” < Osm. T. روبه *ruba* (<Far. *roba*)

CezA. طوز *tōzz* “toz” < Osm. T. توز *tuz*

CezA. ترونج *trōnc* “turunç” < Osm. T. ترنج *turunc* (<Far. *turunc*)

2.5.2. Ünlü Düşmesi

2.5.2.1. Kelime Başında

2.5.2.1.1. /ā / > Ø

CezA. هوار *hwār* “ahar” < Osm. T. آهار *āhar*

2.5.2.1.2. /i/ > Ø

CezA. برشم *barşem* “ibrişim” < Osm. T. ابریشیم *ibrişim* (<Far. *ebrīşum*)

CezA. زبندوق *zbanṭūṭ* “izbandut” < Osm. T. ازباندیت *izbendit* (<İt. *sbandato*)

CezA. ستارسة *stārse* “isterse” < Osm. T. استارسه *isterse*

CezA. سكاملة *skēmlä* “iskemle” < Osm. T. اسکمله *iskemle* (<Rum. *iskemle*)

CezA. كلاة *klāṭa* “kilte” < Osm. T. کله *kilte*

CezA. سبيطار *sbîṭār* “ispitalya” < Osm. T. اسپتاليه *ispitalya* (<İt. *hospitalis*)

2.5.2.1.3. /ö/ > Ø

CezA. ركة *roka* “öreke” < Osm. T. ورکه *öreke*

2.5.2.1.4. /u/ > Ø

CezA. غريبية *grîbiya* “kurabiye” < Osm. T. غرابيه *gurabiye* (<Ar. *ğureybiyye*)

2.5.2.1.5. /ü/ > Ø

CezA. بريان *bryēn* “büryan” < Osm. T. بريان *büryan* (<Far. *biryān*)

2.5.2.2. Kelime Ortasında

2.5.2.2.1. / a/ > Ø

CezA. بلسكة *bälska* “palaska” < Osm. T. پالاسقه *palaska* (<Mac. *balaksa*)

CezA. بتق *bätq* “batak” < Osm. T. باتاق *bataq*

CezA. خراطه *horata* “horata” < Osm. T. خوراطه *horata*

CezA. قهرمان *qahrmän* “kahraman” < Osm. T. قهرمان *qahramän* (<Far. *qahramän*)

CezA. دربوز *därbüz* “tırabzan” < Osm. T. طرابزان *tırabzan* (< Far. *därbezîn*)

CezA. سراية *sārya* “saray” < Osm. T. سراى *saray* (< Far. *serāy*)

CezA. قنبرة *qanbra* “kumbara” < Osm. T. قومبارا *qumbara* (< Far. *humbere*)

2.5.2.2.2./ e /> Ø

CezA. تسكرة *teskra* “tezkere” < Osm. T. دسكرة *deskere* (<Ar. *tez_kire*)

CezA. پنجره *bāncra* “pencere” < Osm. T. پنجره *pencere* (< Far. *pencere*)

CezA. چتره *çätra* “çetele” < Osm. T. چتله *çetele* (<Rum. *çetele*)

CezA. فرملة *färmla* “fermene” < Osm. T. فرمانه *fermene* (<It. *paramano*)

CezA. روزنه *rūzna* “revzen” < Osm. T. روزن *revzen* (< Far. *revzen*)

CezA. كورك *kürk* “kürek” < Osm. T. گرك *kürek*

2.5.2.2.3./ ı /> Ø

CezA. قلش *qēlş* “kılıç” < Osm. T. قلیچ *kılıç*

CezA. دقمی *dāqmî* “takım” < Osm. T. طاقيمی *taqımı*

CezA. عشجي *aşcî* “aşçı” < Osm. T. آشجی *aşçı*

2.5.2.2.4./ i /> Ø

CezA. إنجلیز *inglîz* “ingiliz” < Osm. T. انگلیز *ingiliz*

CezA. تربية *tärbya* “terbiye” < Osm. T. تربیه *terbiye* (<Ar. *terbiye*)

2.5.2.2.5./ u/> Ø

CezA. قاورى *gēwrî* “gavur” < Osm. T. گاؤر *gavūr* (< *Far. gebr*)

CezA. قارش *karş* “kuruş” < Osm. T. غروش *guruş* (< *Alm. Groschen*)

2.5.2.2.6./ ü/> Ø

CezA. قربي *gurbî* “kulübe” < Osm. T. كلبه *kulbe* (< *Far. kulbe*)

2.5.2.3. Kelime Sonunda

2.5.2.3.1. /ı /> Ø

CezA. داي *dēy* “dayı” < Osm. T. دایی *dayı*

2.5.2.3.2./i /> Ø

CezA. عطرشاه *aṭārşāh* “ıtırşahi” < Osm. T. عطرشاهی *ıtırşāhî* (< *Far. ıtırşāhî*)

CezA. بالاك *bālāk* “belki” < Osm. T. belki بلکه (< *Ar. bel+* < *Far. ki*)

CezA. بلاي *bley* “bileği” < Osm. T. بيلهگی *bileği*

CezA. بيلرباي *beylerbēy* “beylerbeyi” < Osm. T. بگلر بگی *beylerbeyi*

2.5.2.3.3./ü /> Ø

CezA. تنباك *tānbēk* “tömbeki” < Osm. T. تنباکو *tenbākū* (< *Far. tenbākū*)

2.5.3. Ünlü Türemesi

2.5.3.1. Kelime Ortasında

2.5.3.1.1. /ā/ türemesi:

CezA. شرشف *şrāşef* “çarşaf” < Osm. T. چارشف *çarşaf* (< *Far. çāder + şeb*)

CezA. تفاشر *tkāşār* “çakşır” < Osm. T. چاقشیر *çakşır*

2.5.3.1.2./e/ türemesi:

CezA. كراكة *kerēke* “kürek” < Osm. T. کورک *kürek*

2.5.3.1.3. /ē/ türemesi:

CezA. بالاك *bēlāk* “belki” < Osm. T. *belki* بلکه (<Ar. *bel+* < *Far. ki*)

2.5.3.1.4. /ū/ türemesi:

CezA. دربوز *dārbūz* “tırabzan” < Osm. T. *tırabzan* طرابزان (< *Far. dārbezīn*)

2.5.3. 2. Kelime Sonunda

2.5.3.2.1./a/ türemesi:

CezA. تلومة *tālūma* “tulum” < Osm. T. *tulum* تلوم

CezA. بازويرة *bazwîra* “pazval” < Osm. T. *pazval* بازوال

CezA. بتينة *batînta* “patent” < Osm. T. *patent* پاتنت (< *Fr. patente*)

CezA. بشطولة *başōtla* “piştov” < Osm. T. *piştov* پشطو (< *Bulg. piştov*)

CezA. سراية *sārya* “saray” < Osm. T. *seray* سراى (< *Far. serāy*)

CezA. قلوبوزة *kalbūza* “karpuz” < Osm. T. *karpuz* قارپوز (< *Far. ħarbūz*)

CezA. زربة *zārba* “zırp” < Osm. T. *zırp* زرب

CezA. فرزة *ferza* “ferz” < Osm. T. *ferz* فرز (< *Far. ferz*)

CezA. فهرسة *fahrsa* “fihrist” < Osm. T. *fihrist* فهرست (< *Far. fihrist*)

CezA. منقوشة *mengûş* “mengûşa” < Osm. T. *menguş* منگوش

2.5.3.2.2. /î/ türemesi:

CezA. طربانطي *torbēntî* “tülbent” < Osm. T. *dülbend* دولبند (< *Far. ter + bend*)

CezA. زنداني *zendanî* “zindan” < Osm. T. *zindan* زندان (< *Far. zindān*)

CezA. شليماني *şlîmānî* “sülümen” < Osm. T. *suleymān* سولومن (< *Ar. suleymānî*)

CezA. بوغاري *būġārî* “bulgar” <Osm. T. بلغار *bulġar*

CezA. قراولي *qarawulî* “karavul” <Osm. T. قراول *qaravul*

CezA. قرمي *garmî* “kırım” <Osm. T. قيريم *qırım*

CezA. بلاندي *blēndî* “bülent” <Osm. T. بلند *bülend*

CezA. قاورى *gēwrî* “gavur” <Osm. T. گاؤر *gavūr* (<Far. *gebr*)

2.5.4. Ünsüz Değişmeleri

2.5.4.1. Tonlulaşma

2.5.4.1.1. /ç / > /c / değişmesi:

CezA. چرابه *cērāba* “çorap” <Osm. T. چوراب *çorāb* (<Far. *cūrāb*)

CezA. رجینه *rcîna* “reçine” <Osm. T. رچینه *reçine* (<Rum. *reçine*)

CezA. بقچه *bākca* “bohça” <Osm. T. بوغاچه *boğaça*

CezA. جزمه *cazma* “çizme” <Osm. T. چيزمه *çizme*

CezA. چارکه *cērka* “çargâh” <Osm. T. چارگاه *çārgāh* (<Far. *çārgāh*)

CezA. کمنجا *kamānca* “kemençe” <Osm. T. کمانجه *kemānce* (<Far. *kemānçe*)

CezA. قمرکچى *gumräkcî* “gümrükçü” <Osm. T. گومروکچى *gümrükçü*

CezA. جوخه *cūħa* “çuha” <Osm. T. چوخه *çūħa* (<Far. *çūħa*)

2.5.4.1.2. /k / > /g / değişmesi:

CezA. شلاکه *şlāga* “şalaki” <Osm. T. شالاکى *şalaki*

CezA. قربى *gurbî* “kulübe” <Osm. T. کلبه *kulbe* (<Far. *kulbe*)

2.5.4.1.3. / q / > /g / değişmesi:

CezA. قربيلة *grbîla* “karabina” <Osm. T. قرايينه *qarabina* (<İt. *carabina*)

CezA. تَمَاف *tāmēg* “tomak” < Osm. T. طوماق *tomak*

CezA. فَرَاغُوز *garāgūz* “karagöz” < Osm. T. قَرَمَگُوز *karagöz*

CezA. فَرَبِج *grābbāc* “kırbaç” < Osm. T. قَرَبَاج *kırbac*

CezA. قَرَمِي *garmî* “kırım” < Osm. T. قَرِيم *kırım*

CezA. نَقَارَة *negāra* “nakkare” < Osm. T. نَقَارَه *naḳare* (<Ar. *naḳḳāre*)

2.5.4.1.4./p / > /b / değişmesi:

CezA. كَبِچَة *kabça* “kepçe” < Osm. T. كِبِچَه *kepçe* (<Far. *kefçe*)

CezA. بَلَسْكَه *bālska* “palaska” < Osm. T. پَالَسْكَه *palaska* (<Mac. *balaksa*)

CezA. بَانْجَار *bāncār* “pancar” < Osm. T. پَانْجَار *pancar*

CezA. يَبْرَاق *ybrāq* “yıprak” < Osm. T. يَبْرَاق *yıprak*

CezA. طَابِيَة *tābya* “tepe” < Osm. T. تَبِه *tepe*

CezA. حَنْبَا *hanba* “henpā” < Osm. T. هَمْپَا *hempa* (<Far. *hempā*)

CezA. بَنْبَزَار *bānbazār* “pembezar” < Osm. T. پَنْبَزَار *penbezār* (<Far. *penbezār*)

CezA. بَلَاو *belāw* “pilav” < Osm. T. پَلَاو *pelāv* (<Far. *pelāv*)

CezA. بَازَار *bāzār* “pazar” < Osm. T. پَازَار *pāzār* (<Far. *bāzār*)

CezA. چَرَبِي *çārbî* “çırpı” < Osm. T. چَرَبِي *çırpı*

CezA. بَالْطُو *bālṭō* “palto” < Osm. T. پَالْطُو *palṭo* (<Fr. *paletot*)

CezA. چَبْچَاق *çābçāq* “çapçak” < Osm. T. چَبْچَاق *çapçak*

CezA. طَابَة *ṭaba* “tapa” < Osm. T. طَابِه *ṭaba* (<It. *tappo*)

CezA. بَارِيْز *bārīz* “paris” < Osm. T. پَارِس *paris*

- CezA. بالوزة *bālūza* “paluze” < Osm. T. پالوده *pālūlde* (< *Far. pālūlde*)
- CezA. بالة *bāla* “pala” < Osm. T. پالا *pala* (< *Ít. pala*)
- CezA. بابوش *bābūş* “pabuş” < Osm. T. پاپوش *pāpūş* (< *Far. pāpūş*)
- CezA. قىبجى *qabcî* “kapıcı” < Osm. T. قىبجى *qapıcı*
- CezA. بشكير *bāşkîr* “peşkir” < Osm. T. پىشكىر *pīşkîr* (< *Far. pīşgîr*)
- CezA. بانزهر *bānzhar* “panzehir” < Osm. T. پانزهر *panzehir* (< *Far. pād + zehr*)
- CezA. بيش *bîş* “peş” < Osm. T. پىش *pîş* (< *Far. pîş*)
- CezA. قىبامه *qabāma* “kapama” < Osm. T. قىبامه *qapama*
- CezA. باشا *bāşā* “paşa” < Osm. T. پاشا *paşa*
- CezA. زربة *zārba* “zırp” < Osm. T. زىرپ *zırp*
- CezA. بول *būl* “pül” < Osm. T. پول *pūl* (< *Far. pūl*)
- CezA. باش طرمة *bāşterma* “pastırma” < Osm. T. پاصدیرمه *paşdırma*
- CezA. بتینتة *batînta* “patent” < Osm. T. پاتنت *patent* (< *Fr. patente*)
- CezA. براسة *brāsa* “pırasa” < Osm. T. پراسه (< *Rum. pırasa*)
- CezA. بشطولة *başṭōla* “piştov” < Osm. T. پىشطو *piştov* (< *Bulg. piştov*)
- CezA. بلهوان *belhwān* “pehlivan” < Osm. T. پهلوآن *pehlevān* (< *Far. pehlevān*)
- CezA. بنجرة *bāncra* “pencere” < Osm. T. پنجره *pencere* (< *Far. pencere*)
- CezA. باباص *bābbāş* “papaz” < Osm. T. پاپاز *papaz* (< *Rum. papaz*)
- CezA. مکتوبجى *māktūbcî* “mektupçu” < Osm. T. مکتوب جى *mektūpcu*

2.5.4.1.5./s / > /z / değişmesi:

CezA. كزداك *kuzdēk* “köstek” < Osm. T. كوستك *köstek*

CezA. باريز *bārīz* “paris” < Osm. T. پارس *paris*

2.5.4.1.6./t / > /d/ değişmesi:

CezA. بارود *bārūd* “barut” < Osm. T. باروت *bārūt* (< Far. *bārūd*)

2.5.4.2.Tonsuzlaşma

2.5.4.2.1./b / > /p / değişmesi:

CezA. سببیه *sepya* “sübye” < Osm. T. سوبیه *sübye*

2.5.4.2.2./g / > /k / değişmesi:

CezA. جاركة *cērka* “çargâh” < Osm. T. چارگاه *çargah* (< Far. *çārgâh*)

2.5.4.2.3./ ğ / > / k̄ / değişmesi:

CezA. قارش *karş* “kuruş” < Osm. T. غروش *guruş* (< Alm. *Groschen*)

CezA. بقة *bākca* “bohça” < Osm. T. بوغچه *boğaça*

CezA. وفاق *vātāk* “otağ” < Osm. T. اوتاغ *otağ*

2.5.4.3.Süreklileşme

2.5.4.3.1.Sızıcılaşma

2.5.4.3.1.1./ç / > /ş / değişmesi:

CezA. شربة *şorba* “çorba” < Osm. T. چوربا *çorba* (< Far. *şūrbā*)

CezA. شاوش *şāwaş* “çavuş” < Osm. T. چاوش *çavuş*

CezA. شريك *şrīk* “çörek” < Osm. T. چورك *çörek*

CezA. قلش *kēlş* “kılıç” < Osm. T. قلیچ *kılıç*

CezA. صاشمة *şāşma* “saçma” < Osm. T. صاچمه *şaçma*

CezA. شندرالیه *şandrālī* “çandarlı” < Osm. T. چاندارلی *çandarlı*

CezA. شاكيش *şākīş* “çekiç” <Osm. T. چكيش *çekiş*

CezA. شالبي *şēlbî* “celebi” <Osm. T. چلبى *çelebi* (<T. *çalap* + <Ar. -ī)

CezA. شرشف *şrāşef* “çarşaf” <Osm. T. چارشف *çarşaf* (<Far. *çāder* + *şeb*)

CezA. بابوش *bābūş* “papuç” <Osm. T. پاپوش *papuş* (<Far. *pāpūş*)

CezA. شرشر *şārşēr* “çıçır” <Osm. T. چرچر *çırçır*

2.5.4.3.2. Akıcılaşma

2.5.4.3.2.1. /ğ / > /y / değişmesi:

CezA. بلاي *bley* “bileği” <Osm. T. بيلهگی *bileği*

CezA. ليمان *leyēn* “leğen” <Osm. T. لگن *leğen* (<Far. *legen*)

2.5.4.4. Süreksizleşme

2.5.4.4.1. /v / > /b / değişmesi:

CezA. بابور *bābōr* “vapur” <Osm. T. واپور *vapur* (<Fr. *vapeur*)

CezA. تيرناجي *tbernēcî* “taverna” <Osm. T. تاورنه جى *taverna*

2.5.4.5. Diğer ünsüz değişmeleri

2.5.4.5.1. Patlayıcı Ünsüzler Arası Değişmeler

2.5.4.5.1.1. /ç / > /t / değişmesi:

CezA. تراز *tārēz* “çerez” <Osm. T. چرز *çerez* (<Far. *çaras*)

CezA. تقاشر *tqāşār* “çakşır” <Osm. T. چاقشیر *çaqşır*

2.5.4.5.1.2. /d / > /t / değişmesi:

CezA. طربانطى *torbēntî* “tülbent” <Osm. T. دولبند *dülbend* (<Far. *ter* + *bend*)

CezA. طانة طانة *tāne tāne* “tane tane” <Osm. T. دانه دانه *dane dane*

CezA. كارط *kārät* “kağıt” <Osm. T. كاغد *kāğad* (<Far. *kāğaz*)

CezA. غايطة *gāyṭa* “gayda” <Osm. T. غايده *gayda*

CezA. قلابطان *klābṭān* “kılaptan” <Osm. T. قلابدان *klābdān* (<Far. *ḫullāb*+ Ar. -*dān*)

CezA. شاطروان *ṣeṭārwān* “şadırvan” <Osm. T. شادروان *şādurvān* (<Far. *şādurvān*)

CezA. باش طرمة *bāṣṭerma* “pastırma” <Osm. T. پاصدیرمه *paşdırma*

CezA. زبنطوط *zbanṭūt* “izbandut” <Osm. T. ازباندیت *izbandit* (<İt. *sbandato*)

2.5.4.5.1.3./d / > /k / değişmesi:

CezA. بكوش *bakūṣ* “berduş” <Osm. T. بردوش *berdūş* (<Far. *berdūş*)

2.5.4.5.1.4./g / > /c / değişmesi:

CezA. جمرك *cumruk* “gümrük” <Osm. T. گومروك *gümriük* (<Rum. *gümriük*)

2.5.4.5.1.5./k / > / ę / değişmesi:

CezA. عقباش *aḳbēṣ* “akbaş” <Osm. T. آك باش *ak baş*

CezA. قداش *ḳadāş* “emektaş” <Osm. T. امكداش *emekdaş*

2.5.4.5.1.6./ ę / > /k / değişmesi:

CezA. كز *kaz* “kız” <Osm. T. قيز *ķız*

CezA. بوجوك *būçūk* buçuk <Osm. T. بچوق *biçoķ*

CezA. ليلاك *lilēk* “leylak” <Osm. T. ليلاق *leylak* (<Ar. *leylāk*)

CezA. ياتاك *yātēk* “yatak” <Osm. T. يتاق *yataķ*

CezA. بلسكة *bälska* “palaska” <Osm. T. پالاسقه *palaska* (<Mac. *balaksa*)

CezA. كبوط *kabūt* “kaput” <Osm. T. قاپوت *ķaput* (<Fr. *capote*)

CezA. كولاكسز *külkseız* “kulaksız” <Osm. T. قولاقسز *ķulaksız*

CezA. مسكج *msäkac* “sıkıcı” < Osm. T. صیقچی *şıkıcı*

2.5.4.5.1.7./p / > /g / değişmesi:

CezA. مرڤوش *märgüş* “marpuç” < Osm. T. مارپوچ *marpuç* (<Far. *mārpīç*)

2.5.4.5.1.8./t / > / ı / değişmesi:

CezA. زبندوق *zbanıut* “izbandut” < Osm. T. ازباندیت *izbandit* (<İt. *sbandato*)

CezA. بسطانجی *bastāncı* “bostancı” < Osm. T. بوستانجی *bostāncı*

CezA. طبسی *ıabsı* “tepsi” < Osm. T. تپسی *tepsi*

CezA. كبوط *kabüt* “kaput” < Osm. T. قاپوت *ıaput* (<Fr. *capote*)

CezA. قفتان *ıaftān* “kaftan” < Osm. T. قفتان *ıaftan*

CezA. طوان *ıawān* “tavan” < Osm. T. تاوان *tavan*

CezA. طاوة *ıāwa* “tava” < Osm. T. تاره *tava* (<Far. *tāve*)

CezA. قاط *ıāt* “kat” < Osm. T. قات *ıat*

CezA. فوطة *fūıa* “futa” < Osm. T. فوته *futa* (<Rum. *futa*)

CezA. سطلاج *ıatıac* “sütlaç” < Osm. T. سوتلی آش *sütlüaş*

CezA. طباشیر *ıabaşır* “tebeşir” < Osm. T. تباشیر *tebaşır* (<Far. *tebāşır*)

CezA. كلاة *ılāıa* “kilte” < Osm. T. كتته *kilte*

CezA. سبیطار *ıbııār* “ispitalya” < Osm. T. اسپتالیه *ispitalya* (<İt. *hospitalis*)

2.5.4.5.1.9./ı / > /d / değişmesi:

CezA. دغری *ıogrı* “doğru” < Osm. T. طوغری *ıogru*

CezA. دولمة *dülma* “dolma” < Osm. T. طولمه *ıolma*

CezA. دقمی *dāımı* “takım” < Osm. T. طاقیمی *ıakımı*

CezA. دشرة *dāṣra* “taşra” <Osm. T. طاشره *taşra*

2.5.4.5.1.10./ ʧ / > /t / değişmesi:

CezA. تارناك *tärnēk* “tırnak” <Osm. T. طرناق *tırnaq*

CezA. فارتونة *färtūna* “firtına” <Osm. T. فرطونه *firtına* (<İt. *fortunale*)

2.5.4.5.2. Sızıcı Ünsüzler Arası Değişmeler

2.5.4.5.2. 1./h / > / ħ / değişmesi:

CezA. صبايحي *şbāyĥî* “sipahi” <Osm. T. سپاهى *sipahi*

CezA. حنبا *hanba* “henpa” <Osm. T. همپا *hempa* (<Far. *hempā*)

2.5.4.5.2.2./h / > / ħ / değişmesi:

CezA. خيش *ĥiṣ* “hiş” <Osm. T. هيش *hiş*

2.5.4.5.2.3./ ħ / > /ħ / değişmesi:

CezA. حولي *hawli* “havlu” <Osm. T. خولو *ħavlu*

2.5.4.5.2.4./j / > /z / değişmesi:

CezA. زكاره *zkāra* “jekare” <Osm. T. جكاره *jekare*

2.5.4.5.2.5./ ş / > /z / değişmesi:

CezA. قرناص *qrnāş* “kurnaz” <Osm. T. قورناز *qurnāz* (<Far. *qurnās*)

2.5.4.5.3. Sedalı Ünsüzler Arası Değişmeler

2.5.4.5.3. 1./d/ > /z / değişmesi:

CezA. بالوزة *bālūza* “paluze” <Osm. T. پالوده *palulde* (<Far. *pālūlde*)

2.5.4.5.3.2./ ğ / > /r / değişmesi:

CezA. فرفورى *ferfūrî* “fağfuri” <Osm. T. فغفورى *fağfūrî* (<Far. *fağfūr* + Ar. -î)

2.5.4.5.3.3./l / > /r / değişmesi:

CezA. چترة *çätra* “çetele” <Osm. T. چتله *çetele* (<Rum. *çetele*)

CezA. بازويرة *bazwîra* “pazval” <Osm. T. پازوال *pazval*

CezA. بنيار *bänyār* “pinyal” <Osm. T. پينيال *pinyal* (<It. *pugnel*)

2.5.4.5.3.4./m / > /n/ değişmesi:

CezA. قنبرة *kanbra* “kumbara” <Osm. T. قومبارا *kumbara* (<Far. *humbere*)

CezA. حنبا *hanba* “henpa” <Osm. T. همپا *hempa* (<Far. *hempā*)

2.5.4.5.3.5./n / > /l/ değişmesi:

CezA. دولالمة *dülālma* “donanma” <Osm. T. دوننما *donanma*

CezA. زنگيل *zāngîl* “zengin” <Osm. T. زنگين *zengin* (<Far. *sengîn*)

CezA. فرملة *färmla* “fermene” <Osm. T. فرمنه *fermene* (<It. *paramano*)

2.5.4.5.3.6./r / > /l/ değişmesi:

CezA. سنقال *sngēl* “sünger” <Osm. T. سونگر *sünger* (<Rum. *sünger*)

CezA. قرندلي *krändlî* “kalende” <Osm. T. قلندر *kalender* (<Far. *kalender*)

2.5.4.5.3.7./r / > /ğ/ değişmesi:

CezA. كارط *kārät* “kağıt” <Osm. T. كاغد *kāğad* (<Far. *kāğaz*)

2.5.4.5.3.8./v / > /w/ değişmesi:

CezA. ايواه *eywāh* “eyvah” <Osm. T. eyvāh ايواه (<Far. *eyvāh*)

CezA. دوار *dawwār* “davar” <Osm. T. طوار *tavar*

CezA. زوالي *zawālî* “zavallı” <Osm. T. زواللى *zavallı*

CezA. طاوة *ṭāwa* “tava” <Osm. T. تاوه *tava* (<Far. *tāve*)

CezA. شاوش *şāwaş* “çavuş” <Osm. T. چاوش *çavuş*

CezA. بلاو *belāw* “pilav” <Osm. T. پلاو *pelav* (<Far. *pelāv*)

CezA. مليشيات *melīṣīyēt* “milis” <Osm. T. *مليس* *milis* (<Fr. *milice*)

2.5.4.5.4.2./s > / ş / değişmesi:

CezA. صارمية *şarṁiya* “sermaye” <Osm. T. سرمایه *sermaye* (<Far. *ser* + *māye*)

CezA. باصطة *bāṣṭa* “pastav” <Osm. T. پاستاو (*Bulg. pastav*)

CezA. لامپصة *lampāsa* “lampasa” <Osm. T. لامپاسه *lampasa*

CezA. صبايحي *şbāyḥī* “sipahi” <Osm. T. سپاهى *sipahi*

CezA. رصد *raşd* “rast” <Osm. T. راست *rast* (<Far. *rāst*)

2.5.4.5.4.3./s / > / ʃ / değişmesi:

CezA. طربوش *tarbūş* “serpuş” <Osm. T. سرپوش *serpuş* (<Far. *serpūş*)

2.5.4.5.4.4./ ş / > /s / değişmesi:

CezA. براسة *brāsa* “pırasa” <Osm. T. پیراصه (<Rum. *pırasa*)

CezA. سوس *sūs* “sus” <Osm. T. صوصامق *şuşmaq*

CezA. مسكج *msäkac* “sıkıcı” <Osm. T. صيقيجى *şıkıcı*

CezA. سانجاق *şāncāk* “sancak” <Osm. T. سانجاق *şancağ*

CezA. سايمه *sāyma* “saymak” <Osm. T. صايمق *şaymaq*

2.5.4.5.4.5./ ş / > /ş / değişmesi:

CezA. باش طرمة *bāşṭerma* “pastırma” <Osm. T. پاصديرمه *paşdırma*

2.5.4.5.4.6./ş / > /ş / değişmesi:

CezA. عثمانلى *oşmanlı* “osmanlı” <Osm. T. عثمانلى *oşmanlı*

2.5.4.5.4.7./ z / > /z / değişmesi:

CezA. زبٹ *zäbt* “zapt” <Osm. T. ضبط *zabt* (<Ar. *zabt*)

CezA. زارف *zārf* “zarf” <Osm. T. ظرف *zarf* (<Ar. *zarf*)

CezA. نزام *nezām* “nizam” <Osm. T. نظام *nizām* (<Ar. *nizām*)

2.5.4.5.5. Sedalı-Sedasız Ünsüzler Arası Değişmeler

2.5.4.5.5. 1./b / > /f / değişmesi:

CezA. سفیداج *sbîdâc* “üstübeç” <Osm. T. سفیداج *süfidac*

2.5.4.5.5.2./ñ / > / k / değişmesi:

CezA. اینکشاری *inkişārî* “yeniçeri” <Osm. T. یئگیچری *yeñiçeri*

2.5.4.5.5.3./v / > /f / değişmesi:

CezA. بنشراف *bānşrāf* “peşrev” <Osm. T. پیشرو *pişrev* (<Far. *pīş-rev*)

2.5.5.Ünsüz Düşmesi

2.5.5.1.Kelime ortasında

2.5.5.1.1./-h-/> Ø

CezA. طابانه *tābbana* “tophane” <Osm. T. طوبخانه *tophane* (<T. *Top* + < Far. *hāne*)

CezA. شیشانه *şişāna* “şişhane” <Osm. T. شیشخانه *şeşhane* (<Far. *şeş* + *hāne*)

2.5.5.1.2. /-l-/> Ø

CezA. بوغاری *būğārî* “bulgar” <Osm. T. بلغار *bulğar*

2.5.5.1.3. /-n-/> Ø

CezA. قاطرمة *kāṭerma* “kantarma” <Osm. T. قانتارمه *kantırma*

2.5.5.1.4./-ş-/> Ø

CezA. بابوچی *bābūcî* “pabuççu” <Osm. T. پابوشجی *pabuşçu*

2.5.5.1.5. /-t-/> Ø

CezA. نوبتچي *nübēcî* “nöbetçi” < Osm. T. نوبتچي *nöbetçi*

CezA. ساعچي *sa‘ācî* “saatçi” < Osm. T. ساعتچي *sa‘atçı*

2.5.5.1.6. /-v-/> Ø

CezA. روزنة *rūzna* “revzen” < Osm. T. روزن *revzen* (< *Far. revzen*)

2.5.5.2./Kelime sonunda

2.5.5.2.1./-t/> Ø

CezA. سڤا *sappa* “sepet” < Osm. T. سپت *sepet* (< *Far. seped*)

CezA. فهرسة *fahrsa* “fihrist” < Osm. T. فهرست *fihrist* (< *Far. fihrist*)

2.5.6.Ünsüz Türemesi

2.5.6.1.Kelime Başında

2.5.6.1.1. /m/ türemesi

CezA. مسكج *msäkäc* “sıkıcı” < Osm. T. صيقيجي *şıkıcı*

CezA. مڤنچق *mcäncäq* “ancak” < Osm. T. آڤيناچق *acınacaq*

2.5.6.1.2. /w/ türemesi

CezA. وناق *wätäq* “otağ” < Osm. T. اوتاغ *otag*

CezA. وڤاچ *wäcāq* “ocak” < Osm. T. اوجاق *ocak*

2.5.6.1.3. /y/ türemesi

CezA. يڤنچق *yäncäq* “ancak” < Osm. T. آنچق *ancaq*

2.5.6.1.4. /ʾ/ türemesi

CezA. ايسپانيول *ispānyöl* “ispanyol” < Osm. T. اسپانيول *ispanyol*

CezA. آغا *ägā* “ağa” < Osm. T. آغا *āga*

CezA. أَلَاجَة `alāca “alaca” < Osm. T. أَلَاجَة *alaca*

CezA. أَفندي `efendî “efendi” < Osm. T. افندی *efendi* (< Rum. *efendi*)

CezA. أَمَان `amān < Osm. T. آمَان *āmān* (< Ar. *amān*)

CezA. اِنْجِلِيز `inglîz “ingiliz” < Osm. T. انگلیز *ingiliz*

CezA. أَوْلَان `ōlān “olan” < Osm. T. اولان *olan*

CezA. اَيْوَاه `eywāh “eyvah” < Osm. T. ایواه *eyvāh* (< Far. *eyvāh*)

2.5.6.1.5. /' / türemesi

CezA. اَنْبَرْجِي `anbrcî “ambarcı” < Osm. T. اَنْبَارْجِي *anbārcı* (< Far. *anbār*)

2.5.6.2. Kelime ortasında

2.5.6.2.1. /n/ türemesi

CezA. بَنْشَرَاْف `bānşrāf “peşrev” < Osm. T. پِشْرُو *pişrev* (< Far. *pīş-rev*)

2.5.6.3. Kelime sonunda

2.5.6.3.1. /k/ türemesi

CezA. زَامُوْق `zēmūq “zânû” < Osm. T. زَانُو *zânû*

2.5.7. İkizleşme

CezA. بَابَانِي `babbanî “babaane” < Osm. T. بابَا اَنْنِه *baba ānne*

CezA. بَابَاَص `bābbāş “papaz” < Osm. T. پاپاز *papaz* (< Rum. *papaz*)

CezA. سَبَا `sappa “sepet” < Osm. T. سَبِيْت *sepet* (< Far. *seped*)

CezA. نَانَا `nānna “nine” < Osm. T. نِينِه *nine*

CezA. فُشَاك `füşşek “fişek” < Osm. T. فِشَك *fişek* (< Far. *fişeng*)

CezA. دَادَّة `dadda “dadı” < Osm. T. دَادِي *dadı* (< Far. *dādū*)

CezA. طوز *tūzz* “toz” <Osm. T. توز *tuz*

CezA. فَنَار *fnnār* “fener” <Osm. T. فنار *fener* (<Rum. *fener*)

CezA. فَرِيح *grābbāc* “kırbaç” <Osm. T. قَرَبَاج *ķırbac*

CezA. كُنَيْش *gennîş* “geniş” <Osm. T. كُنَيْش *geniş*

CezA. دَمَان *dämmān* “dümen” <Osm. T. دُومَن *dümen* (<İt. *timon*)

CezA. دَوَار *dawwār* “davar” <Osm. T. طَوَار *ṭavar*

CezA. زَرِبَة *zzārba* “zırp” <Osm. T. زِرْب *zırp*

CezA. حَمَامَجِي *ḥämmēmcî* “hamamcı” <Osm. T. حَمَام جِي *ḥamamcı*

CezA. طَبَانَة *ṭābbana* “tophane” <Osm. T. طُوبَخَانَة *ṭophane* (<T. *Top* + < *Far.* *ḥāne*)

CezA. حَمَار بَاش *bēş ḥmmār* <Osm. T. حَمَار بَاش *baş ḥemār*

CezA. تَمَلِّي *temmēlî* “temelli” <Osm. T. تَمَلِّي *temelli*

CezA. قَدَاش *ḳadāş* “emektaş” <Osm. T. اَمَكْدَاش *emekdaş*

2.5.8. Göçüşme

2.5.8.1. -hl- > -lh

CezA. بِلِهْوَان *belhwān* “pehlivan” <Osm. T. پِهَلْوَان *pehlevan* (<Far. *pehlevān*)

2.5.8.2. -lr- > -rl

CezA. بَرِغْل *burğul* “bulgur” <Osm. T. بُولغور *bulğur*

2.5.8.3. -nr- > -rn

CezA. رَنْغِيلَة *rāngīla* “nargile” <Osm. T. نَارْغِيلَة *nargile* (<Far. *nārgile*)

3.ŞEKİL BİLGİSİ

3.1.Cezayir Arapçasında Osmanlı Türkçesinin Gramer Unsurları

Dil canlı bir varlık olduğu için değişmeye ve gelişmeye her zaman açıktır. Çeşitli kültür ve dillerle etkileşimde bulunan Cezayir Arapçası, XVI–XIX. yüzyıllar arasında Cezayirli ve Türklerin aynı coğrafyada yaşamasıyla beraber bünyesine çok sayıda Osmanlı Türkçesi sözcüğü almıştır. Ancak Osmanlı Türkçesinin Cezayir Arapçası üzerindeki etkisi sadece sözcük geçişiyle sınırlı kalmamış, Türkçenin başta olmak üzere -cI, -II yapım ekleri ve bazı gramer unsurlarını da kapsamıştır.

3.1.1.Yapım Ekleri

Cezayir Arapçasında Türkçenin yapım eklerinin işlevlerine geçmeden önce bunu belirtmek gerekir ki, Ural- Altay dil ailesine mensup olan Türkçe son eklemeli bir dildir. Türkçede eskiden beri sözcük türetimi sözcüklerin köklerinin sonuna yapım ekleri konarak gerçekleşmektedir. *Türkçede yeni sözcük ve kavramlar üretebilmek için kullanılan yollardan biri ekleşme düzenidir. Sondan eklemeli bir dil olmasından dolayı çok fazla ek kullanmak durumunda olan Türkçe, öteden beri bu yolu geliştirerek kullanmış ve bugün tarihinin en fazla söz varlığı sayısına ulaşmıştır* (Gedizli, 2012: 3351). Şunu da ilave edelim ki, Osmanlı Türkçesi köken itibarıyla her ne kadar yabancı dil özellikle Farsça ve Arapçadan sözcük almışsa ekler tamamıyla Türkçeye özgüdür. (Öztürk ve Çorak, 2010: 59) .

Osmanlı Türkçesinden Cezayir Arapçasına sözcük geçerken birtakım yapım eki Cezayir konuşma diline yerleşmiştir . söz edilen yapım ekleri şunlardır:

3.1.1.1.-CI Eki

Türkçenin en verimli yapım eklerinden biri ve geniş anlam alanlarına sahip olan -cI eki bugünkü Türkiye Türkçesinde sekiz farklı biçimle (-ci, -cı, -cu, -cü, -çi, -çı, -çu, -çü) yazılmaktadır. -cI yapım eki Osmanlı Türkçesinde tek şekli olup “جى” şeklinde yazılır ve ses uyumuna göre okunmaktadır. (Develi, 2003: 109)

Cezayir Arapçasında günümüze kadar kullanılan bu ek Osmanlı Türkçesinde

جي “ci” şeklinde yazıldığı için - daima “cî” olarak seslendirilmektedir. Bu ek diğer eklere göre daha çok kullanılmaktadır. Cezayir Arapçasında Türkçede de olduğu gibi meslek ve uğraşma ile ilgili isimler üretilir , yani Cezayir Arapçasına Osmanlı Türkçesinden geçen ve bu eki ihtiva eden sözcükler bir kişinin mesleği veya bir nesnesinin yaparı gösteren sözcükler geçmiştir:

CezA. بومباجي *būmbēcî* “bombacı” <Osm. T. بومبه جي *bombacı*

CezA. بالطه جي *balṭācî* “baltacı” < Osm. T. *baltacı*

CezA. طوبجي *ṭabcî* “topcu” Osm. T. *ṭopcu*

CezA. قهوه جي *ḳahvēcî* “kahveci” < Osm. T. قهوه جي *ḳahveci*

CezA. پابوشجي *pābuşcî* “pabuşçu” < Osm. T. پابوشجي *pabuşçu*

CezA. سپور قجی *süpürgecî* “süpürgeci” < Osm. T. سپور قجی *süpürgeci*

CezA. صابونجي *şābūncî* “sabuncu” <Osm. T. صابونجي *şabuncu*

CezA. صایجي *şāycî* “sayıcı” <Osm. T. صایجي *şayıcı*

CezA. اشجي *aşcî* “aşçı” < Osm. T. اشجي *aşçı*

CezA. مومجي *mūmcî* “mumcu” <Osm.T. مومجي *mumcu*

CezA. باسقولجي *bāşḳūlcî* < Osm. T. باسقولجي *ḳolcu*

CezA. باشماقجي *bāşmēḳcî* “başmakçı” < Osm. T. باشماقجي *başmakçı*

CezA. بلايجي *blēycî* “bileyici” < Osm. T. بلايجي *bileyici*

CezA. خردجي *ḥordēcî* “hurdacı” < Osm. T. خردجي *ḥordeci*

CezA. ساعتجي *sa‘atcî* “saatçı” < Osm. T. ساعتجي *sa‘atçı*

CezA. شربات جي *şerbētci* “şerbetçi” < Osm. T. شربات جي *şerbetçi*

CezA. طولومبجي *ṭulumbēcî* “tulumbacı” < Osm. T. طولومبجي *ṭulumbacı*

- CezA. فنّارجي *fnnār* “fenerci” < Osm. T. فنار جي *fenerci*
- CezA. قانوقجي *ḳavaḳcī* “kavukcu” < Osm. T. قانوق جي *ḳavuḳcu*
- CezA. قرقرقجي *ḳārāḳarḳcī* “kara kullukçu” < Osm. T. قرقه قوللجي *ḳaraḳulluḳçu*
- CezA. كراكجي *krakcī* “kürekçi” < Osm. T. كوركجي *kürekçi*
- CezA. لوقانداجي *lōḳandēcī* “lokantacı” < Osm. T. لوقانطه جي *loḳantacı*
- CezA. نوباجي *nūbēcī* “nöbetçi” < Osm. T. نوبتجي *nöbetçi*
- CezA. بالجي *bēlcī* “balcı” < Osm. T. بال جي *balcı*
- CezA. بريانجي *bryēncī* “büryancı” < Osm. T. بريان جي *büryancı*
- CezA. برينجي *brencī* “birinci” < Osm. T. برينجي *birinci*
- CezA. تيرناجي *tbernēcī* “taverna” < Osm. T. تاورنه جي *taverna*
- CezA. طنبورجي *ṭanbūrcī* “tamburacı” < Osm. T. طنبوره جي *ṭanburacı*
- CezA. قترانجي *ḳaṭrāncī* “katrancı” < Osm. T. قتران جي *ḳaṭrancı*
- CezA. قنداقي *ḳondāḳcī* “kundakcı” < Osm. T. قونداقي *ḳundakçı*
- CezA. مکتوبجي *māktūbcī* “mektupçu” < Osm. T. مکتوب جي *mektūpçu*
- CezA. قمرکجي *gumrākcī* “gümrükçü” < Osm. T. گومروکچي *gümrükçü*
- CezA. بوچاقجي *būcaḳcī* “bıçakçı” < Osm. T. بيچاقجي *bıcaḳcı*
- CezA. بيت المالجي *beyt lmēclī* “beyt-ül el-malci” < Osm. T. بيت المال جي *beyt-ül el-malci*
- CezA. چاقماقي *ḳāḳmḳēcī* “çakmacı” < Osm. T. چاقماقي *ḳaḳmacı*
- CezA. حمامجي *ḥāmmēcī* “hamamcı” < Osm. T. حمام جي *ḥamamcı*
- CezA. لبلبجي *leblēbcī* “leblebici” < Osm. T. لبلبيجي *leblebici*

Ayrıca -cI eki Cezayir Arapçasına mal olmuş hatta Osmanlı Türkçesinden geçen sözcükler hariç Cezayir Arapçası kökenli sözcüklere de eklendiğini görülmektedir. Özellikle kişinin kötü alışkanlığı veya kişinin uğraştığı mesleği ifade etmek için bu ek isim soylu sözcüklere eklenir:

CezA. هر قماجي *härqmēci* < “härqm (cezA.) + -ci (T.) : “ aşırı ve sürekli yiyen kimse”.

CezA. سوکارجي *sūkērci* < säkar (cezA.) + -ci (T.) : “Alkollü içkiyi sürekli içen kimse”

CezA. کآر اآي *kār ‘āci* < kār ‘a (cezA.) + -ci (T.) : “dedikodu yapan kimse”

CezA. زطالجي *zatlāci* < zatla (cezA.) + -ci (T.) : “ uyuşturucu satan kimse”

CezA. کفارجي *kafārci* < kufr (cez. A.) + -ci (T.) “küfür eden kimse”

Bundan anlaşılacağı gibi –ci eki almış sözcükler bazılarının hem kökü hem de eki Türkçe, bazılarının ise kökü Arapça eki Türkçedir.

3.1.1.2.-II Eki

Türkçede sıfat yapan ve Türkiye Türkçesinde -li ve -lı şeklinde yazılan -II eki Osmanlı Türkçesinde düz ünlülü sözcüklerde “لی”, yuvarlak ünlülü sözcüklerde “لو” şeklinde yazılmaktadır. (Öztoprak ve Ahışhalı, 2011: 48). Bu ek Cezayir Arapçasında daima “lî” şeklinde telaffuz edilmektedir. Ayrıca -II eki sadece Osmanlı Türkçesinden geçen sözcüklerde bulunmaktadır. Ayrıca bu ek Cezayir Arapçasında زوالي *zawālî* “zavallı” < Osm. T. زواللی *zavallî* sözcüğün dışında lakap olarak kullanılan ve anlamı kaybetmiş sözcüklerde bulunmaktadır:

CezA. شهري *şhārlî* “şehirli” < Osm. T. شهري *şehirli*

CezA. شاندرلي *şandrālî* “çandarlı” < Osm. T. شاندرلي *çandarlı*

CezA. جزايرلي *cāzēyerlî* “cezayirli” < Osm. T. جزايرلي *cezayirli*

CezA. تمالي *temmālî* “temelli” < Osm. T. تمالي *temelli*

CezA. بالي *bēlî* “ballı” < Osm. T. باللی *ballı*

CezA. دینیزی *denizîl* “denizli” < Osm. T. دکزلی *denizli*

CezA. فجلی *gcēlî* “geceli” < Osm. T. گیجه لی *geceli*

CezA. هوسلس *hveslî* “hevesli” < Osm. T. هوسلی *hevesli*

CezA. قیمتی *ķimetlî* “kıymetli” < Osm. T. قیمتی *ķiyemetli*

CezA. فشاکی *fşēklî* “fişekli” < Osm. T. فشاکی *fîşekli* (<Far. *fîşeng*)

3.1.1.3.-sIz Eki

Osmanlı Türkçesinde tek şekilli olup “سز” şeklinde yazılan sıfat -sIz eki ünlüsü hiçbir zaman gösterilmez ve ünlü uyumuna göre okunmaktadır. (Öztoprak ve Ahıshalı, 2011: 48) bu ek Cezayir Arapçasında “sez” olarak okunur. Osmanlı Türkçesinden geçen ve -sIz ekiyi ihtiva eden sözcükler çok nadir:

CezA. کولاکسز *külksez* “kulaksız” < Osm. T. قولاقسز *ķulaksız*

3.1.1.4.-Iik Eki

Türkiye türkçesinde *-lık*, *-lık*, *-luk* ve *-lük* şeklinde yazılan -Iik eki Osmanlı Türkçesinde iki şekilde yazılmaktadır; kalın ünlü içeren sözcüklerde “لق”, ince ünlü içeren sözcüklerde “لك” şeklinde yazılmaktadır ve ünlü uyumuna uygun olarak okunmaktadır. (Develi, 2003: 109). Cezayir Arapçasında nadir olarak geçmiştir:

CezA. اغالیق *’ağālēķ* “ağalık” < Osm. T. اغالیق *āğalīķ*

CezA. طوزلق *tozlāk* “tozluk” < Osm. T. توزلیق *tozluķ*

CezA. بایلك *bēylek* “beylik” < Osm. T. بگلک *beylik*

CezA. بیرلك *bîrlek* “birlik” < Osm. T. برلك *birlik*

3.1.1.5.-dar Eki

Farsçanın “-dar” “دار” eki Cezayir Arapçasına Osmanlı Türkçesi aracılığıyla geçmiştir. Bu ek Farsça “*dâšten*” fiilinden gelmektedir. “-dar” eki sözcüğün sahipleni olarak ifade etmek için sözcüğün sonuna eklenir. (Aydoğan, 2020) -Dar eki Cezayir Arapçasında sadece Tarihi terimlerde bulunup “*dār*” olarak okunmaktadır:

CezA. *بیرقدار bayraqdār* “bayraktar” < Osm. T. *بیراقدار bayraqdar*

CezA. *علمدار ‘alāmdār* “alemdar” < Osm.T. *علمدار ‘almdar*

CezA. *صنجاقدار şāncāqdār* “sancaktar” <Osm. T. *سانجاقدار sancaqdar*
(<T.sancak + <Far. -dār)

CezA. *خزندهار ḥaznadār* “hazinedar” <Osm. T. *خزینه دار ḥazînedar* (<Far. *ḥazîne* + Ar. -dār)

3.1.1.6.-daş Eki

“Daş” ve “taş” olarak seslendirilen bu ek Osmanlı Türkçesinde “داش” “daş” şeklinde bulunmaktadır. Cezayir Arapçasında “daş” olark telaffuz edilmektedir:

CezA. *قداش kadāş* “emektaş” < Osm. T. *امکداش*

3.1.2.Diğer Gramer Unsurları

3.1.2.1.İsim Tamlaması

CezA. *مرجان بالوق mārcān balūḳ* “mercan balığı” < Osm. T. *مرجان بالیق mercan balıḳ*

CezA. *طاش قامی tāş gāmî* “taş gemi” < Osm. T. *طاش قامی taş kami*

3.1.2.2.Edat Grubu

CezA. *خطایله ḥṭāyla* “hata ile” < Osm.T. *خطا ایله ḥata ile*

3.1.2.3.İyelik Eki

CezA. *قرداشم qardēşām* “kardeşim” < Osm. T. *قرداشم qardeşim*

3.1.2.4.Zarf

CezA. شالابلا *šālā bālā* “şöyle böyle” <Osm. T. شويله بويله *şöyle böyle*

3.1.2.5.Çoğul Eki

CezA. بابالار *bābālār* “babalar” < Osm. T. بابالر *babalar*

3.2.Cezayir Arapçasına Osmanlı Türkçesinden Geçen Birleşik Sözcükler

3.2.1.“Baş” Sözcüğü ile Oluşan Birleşik Sözcükler

Türkçede birleşik sözcük oluşturmada çok sık kullanılan baş sözcüğünün esas anlamı “insan, hayvan gibi canlılarda vücudun üst kısmında bulunan organ”dır. Ayrıca baş sözcüğü anlamı vücudun üst kısmında bulunduğu için “ilk, önce, önemli, asıl esas, lider” gibi anlamları da içermektedir. (Çürük, 2017: 37).

Cezayir Arapçasında geçen sözcüklerin bazıları birleşik olarak geçmiştir. Özellikle baş sözcüğü ile meydana gelen birleşik sözcükler çok sayıda bulunmaktadır. Sözcüklerin bir kısmı asıl dilindeki anlamları korurken bazılarının asıl anlamı unutulmuş ve lakap olarak kullanılmaktadır. Bu sözcükler şunlardır:

CezA. باش طباخ *bēš tabbāḥ* “baş aşçı” “baş (T.) + tabaḥ (Ar.) < Osm. T. باش طباخ *baş tabāḥ*

CezA. باش ترجمان *bēš tercmān* “mütercim başı” “baş (T.) + tercüman (Ar.)” <Osm. T. باش ترجمان *baş tercümān*

CezA. باش أغا *bēš `ağā* “Emir altında birçok ağa bulunan Arap reisi” “baş (T.) + ağa (T.)” < Osm. T. باش أغا *baş `ağā*

CezA. باش تارزي *bēš tarzī* “terzi başı” “baş (T.) +terzi (Ar.)” <Osm. T. باش تارزي *baş tarzī*

CezA. باش جراح *bēš carāh* “baş cerrah” “baş (T.) +cerrah (Ar.)” <Osm. T. باش جراح *baş ceraḥ*

CezA. باش حمار *bēṣ ḥmmār* “*kervan başı*” “baş (T.) + ḥmar (Ar.)” <Osm. T. باش حمار *baş ḥemār*

CezA. باش خزناجي *bēṣ ḥaznācī* “*baş hazinedar*” *bēṣ ḥaznācī* “baş (T.) +hazine (Ar.) ci (T.)” < Osm. T. باش خزينه جي

CezA. باش شاوش *bēṣ ṣāwaṣ* “*çavuş başı*” “baş (T.) + çavuş (T.)” <Osm. T. باش چاوش *baş çavuş*

CezA. باش طباجي *bēṣ ṭabcī* “*topçu başı*” “baş (T.) + top (T.) -çu (T.) ” <Osm. T. باش طوبجي *baş topçu*

CezA. باش عدل *bēṣ ‘adel* “*kadı başı*” “baş (T.) + ‘adel (Ar.) ” <Osm. T. باش عدل *baş ‘adel*

CezA. باش كاتب *bēṣ kātāb* “*baş kâtib*” “baş (T.) + katib (Ar.) ” <Osm. T. باش كاتب *baş kâtib*

CezA. باش كذاب *bēṣ kadēb* “*baş yalancı*” “baş (T.) +kzab (Ar.) ” <Osm. T. باش كذاب *baş kazāb*

3.3.Cezayir Arapçasında Yapı Bakımından Değişikliğe Uğrayan Osmanlı Türkçesi Sözcükleri

3.3.1.Cezayir Arapçasında Sözcük Türetimi

Osmanlı Türkçesinden Cezayir Arapçasına geçen sözcüklerin büyük çoğunluğunu isim ve sıfatlar olmuştur pek nadir olarak fiil geçmiştir. Ancak belirtmek gerekir ki, Cezayir Arapçasında varlığına devam eden Osmanlı Türkçesi sözcükler şekil bakımından bir kısmı hiçbir değişikliğe uğramadan kullanılır, bir kısmı ise bazı değişikliklere uğrayıp Arapçalaştırılmıştır. Bu değişiklikler sözcük türetme yoluyla gerçekleştirilmiştir. Ayrıca bu sözcükler asıl dilinde bulunmayan bazı dil bilgisi özelliklerini Cezayir Arapçasında edinerek başka anlamlar kazanmıştır.

Giriş kısmında belirttiğimiz gibi Cezayir Arapçası büyük oranda Fasih Arapçaya dayanan bir konuşma dilidir. Dolayısıyla sözcük türetiminde Fasih Arapça türetme sistemini uygulamaktadır. Bilindiği gibi Hami-Sami dil ailesine mensup olan Arapça, çekimli bir yapıya sahiptir. *Arapçanın gramer yapısında Türkçede olduğu gibi kökler de sabit değildir. Üçlü, dörtlü, beşli seslerden oluşan ve vezin denilen birtakım kalıplara bağlıdır. Bunlar “zait harfler” (eklemeli, ilaveli) denilen yeni harfler eklenerek ve sözcüklerin köklerinde bazı kırılmalar yapılarak yeni sözler üretilir.* (Korkmaz, 2009: 1471).

Osmanlı Türkçesinden isim soylu geçen sözcüklerin bir kısmı Cezayir Arapçasında fiil işlevleri kazanmıştır. Cezayir Arapçası bükümlü bir dil olduğu için Osmanlı Türkçesi sözcüklerin köklerini oluşturan temel harfler belli bir vezne (kalıba) göre başına, sonuna veya ortasına; bazen de hepsine birden belli harflerin ilavesiyle isimden fiil türetimi yapılmaktadır. Cezayir konuşma dilinde geçmiş zaman çekiminde “فعل” *fä’ala* vezninde türetilen fiiler yaygın olarak kullanılmaktadır, fiilin muzari zamanı (şimdiki zaman) çekimi ise şahısa göre fiilin başına “ا” “a” harfi, “ن” “n” harfi, “ي” “y” harfi veya “ت” “t” harfi ekleyerek yapılmaktadır. (Alwani ve Awadi, 2018: 49).

Örnek:

CezA. يخرط *yährot* “horata” < Osm. T. خوراطه *horata* “yalan söylüyor”

CezA. يدمير *yädmär* “demir” < Osm. T. ديمير *demir* “aşırı çalışıyor”

CezA. يارنك *yärännēk* “tırnak” < Osm. T. طرناق *tırnaq* “rahatsız ediyor”

CezA. يسكج *yäsäkäc* “sıkıcı” < Osm. T. صيقيجى *şıkıcı* “suratını asıyor”

CezA. يانني *yänännî* “ninni” < Osm. T. نني *ninni* “çocuk dilinde uyuyor”

3.3.2.Cinsiyet Bakımından Sözcüklerin Tasnifi

Cinsiyet isimlerde erkeklik dişilik gösteren gramer kategorisidir. Bazı dillerde

isim ya eril ya dişil kabul edilir, bazılarında isim cinsiz –ne erkek ne dişil- kabul edilmektedir. Cinsiyet dillerde bazen çekim veya yapım şekliyle, bazen de sözcük dışında kalan unsurlarla gösterilmektedir. Türkçede dil bilgisi yönünden cinsiyet yoktur. (Ergin, 2013: 128).

Cezayir Arapçasında Fasih Arapçada olduğu gibi isimler dil bilgisi yönünden eril (müzekker) ve dişil (müennes) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Yani cinsiyet bakımından isimler ya eril ya dişil olarak sınıflandırılmaktadır. Osmanlı Türkçesinden Cezayir Arapçasına geçen sözcüklerin bir kısmı eril isim olarak kabul edilir bir kısmı ise dişil isim olarak kabul edilmektedir.

Tablo 8: Cinsiyet Bakımından Sözcükler

Eril isim	Dişil isim
<p>بورك <i>būrēk</i> “börek”, شواش <i>šāwaş</i> “çavuş”, بلطاجي <i>balṭācī</i> “baltacı”, شريك <i>şrīk</i> çörek”, باخت <i>bāht</i> “baht”, بشماق <i>bāşmēk</i> “başmak”, بوت <i>bōt</i> “bot”, دربوز <i>dārbūz</i> “tırabzan”, زربانوط <i>zrbānūṭ</i> “izbandut”, زرنا <i>zārnā</i> “zurna”, طباشير <i>ṭabāşīr</i> “tebeşir”, فرن <i>forn</i> “fırın”, بابوش <i>bābūş</i> “papuç”, اخوانجي <i>hēwncī</i>, چاتال <i>çatāl</i> “çatal”, چكيش <i>çekiş</i> “çekiş”, خرطي <i>çiwçiw</i> “civciv”, حورتي <i>horṭī</i> “horata”, سبيطار <i>sbīṭār</i> “ispitalya”, شال <i>şāl</i> “şal”, طوز <i>ṭōzz</i> “toz”, قرناص <i>krnāş</i> “kurnaz”, قفطان <i>kaftān</i> “kaftan”, كبوط <i>kabūṭ</i> “kaput”, قاورى <i>gēwrī</i> “gavur”, غربي <i>gurbī</i> “külübe”, بگوش <i>burgul</i> “bulgur”, بكوش <i>bakūş</i> “berduş”, ياغورت <i>yāğūrt</i> “yoğurt”, فرفورى <i>ferfūrī</i> “fağfuri”, طرشى <i>tūrşī</i> “turşu”, زنجير <i>zāncīr</i> “zincir”, رصد <i>raşd</i></p>	<p>بقلاوة <i>tālva</i> “telve”, تقشيرة <i>taqşīra</i> “çakşır”, باكلوا <i>bāklāwa</i> “baklava”, تلومة <i>tālūma</i> “tulum”, بشطولة <i>başōṭla</i> “piştov”, تنجرة <i>tāncra</i> “tencere” كما <i>kemḥa</i>, قشلة <i>kaşla</i> “kışla”, دولمة <i>dōlma</i> “dolma”, زردة <i>zārda</i> “zerde”, عطرشاه <i>aṭārşāh</i> “ıtırşahi”, قنورة <i>fatūra</i> “fatura”, قلبوزة <i>kalbūza</i> “karpuz”, بشكير <i>bāşkīr</i> “peşkir”, بوھالى <i>būhālī</i> “budala”, ترزي <i>tārzi</i> “terzi”, چاتمة <i>çātma</i> “çātma”, خردة <i>ḥorda</i> “hurda”, روزنامه <i>rūznēma</i> “ruzname”, زكاره <i>zkāra</i> “jekare”, شيشانة <i>şīşana</i> “şişhane”, صابورة <i>şābūra</i> “sabura”, سلاطة <i>slāṭa</i> “salata”, صالة <i>sāla</i> “sala”, فرتونة <i>fārtūna</i> “firtina”, كفتة <i>kāfta</i> “köfte”, منقوشة <i>mengūşa</i> “mengüş”, بالة <i>bāla</i> “pala”, طاوة <i>ṭāwa</i> “tava”, طرمبة <i>ṭromba</i> “tulumba”, غايطة <i>gāyṭa</i> “gayda”, زلابية <i>zlēbīya</i> “zülubiye”, فوطه <i>fūṭa</i> “futa”, “faça”, صامصة <i>şāmsa</i> “samsa”</p>

<p>“rast”, فَرْمِي <i>garmî</i> “kırım”, كَنَار <i>känār</i> “kenar”, قَازَان <i>kāzān</i> “kazan”, قَاز <i>qāz</i> زَنْبَرَك <i>zänbrēk</i> “zemberek”</p>	
---	--

Cezayir Arapçasında dişil isim kabul edilen sözcüklerin sonunda (ة - ة) *kapalı te* harfi yazılmaktadır. (ة - ة) harfi /a/ olarak telaffuz edilmektedir. Ayrıca eril isim kabul edilen sözcükler sonlarına (ة - ة) harfi ekleyince dişil kabul edilmektedir

Örnek:

قَاورِي *gēwrî* “gavur” → قَاورِيَة *gēwrîya*

بَاي *bēy* “bey” → بَايَة *bēyä*

فَرْمِي *garmî* “kırım” → فَرْمِيَة *garmîya*

بَكوش *bakūş* “berduş” → بَكوشَة *bakūşa*

3.3.3.Cezayir Arapçasında Sözcükleri Çoğul Yapma

Cezayir Arapçasında Fasih Arapçada olduğu gibi bir ismin çoğul sayılabilmesi için ikiden fazla olması gerekmektedir. Ayrıca çoğul, düzenli çoğul ve düzensiz çoğul olmak üzere ikiye ayrılmaktadır .

3.3.3.1.Düzenli Çoğul

Cezayir Arapçasında bir isim düzenli olarak çoğul yapılırken ismin cinsiyetine (eril veya dişil) bakılır, İsim eritse sonuna “ين” *“yin”*, eklenir isim dişil ise sözcüğün sonundaki dişil alemeti atılarak yerine “ات” eklenir ve “at” olarak söylenmektedir. söz konusu bu kuralın istisnası vardır .

Tablo 9: Eril ve Dişil Sözcüklerde Çoğul

Düzenli çoğul eril isim	Düzenli çoğul dişil isim
<p>فاوريين <i>gēwrîyin</i> “gavur”, خوانجيين <i>ḫēwncîyin</i>, بودالين <i>būdēlîyin</i> “budala”, صابونجيين <i>ṣābūncîyin</i> “sabuncu”, باباصين <i>bābbāşin</i> “papaz”</p>	<p>زرده “zerde” <i>zärdāt</i>, صالات <i>sālāt</i> “sala”, طوات <i>ṭāwāt</i> “tava”, طرمبات <i>ṭrombāt</i> “tulumba”, قلبوزات <i>ḳalbūzāt</i> “karpuz”, مليشيات <i>melīşiyēt</i> “milis”</p>

3.3.3.2.Düzensiz Çoğul

Bu tür çoğul yapmanın kesin bir kuralı yoktur . Düzensiz çoğul sözcüğün başına, ortasına veya sonuna harfler getirilerek sözcüğün şekli kırılmasıyla yapılır. Bu tür çoğul yapımı Cezayir Arapçasında düzenli çoğula göre daha yaygındır .

Örnek:

بشماق *bäşmēḳ* “başmak” → بشاماق *bşāmāk*

زبانوط *zbanṭūt* “izbandut” → زبانط *zbānāt*

زوالي *zawālî* “zavallı” → زواولة *zwāwla*

قفطان *ḳaftān* “kaftan” → قفطان *ḳaftān* قفطان *ḳfātān*

طاولة *ṭāvla* “tavla” → طویل *ṭāvla* “tavla” طاولة *ṭwābāl*

تنجرة *tāncra* “tencere” → تناجر *tānācār*

منقوشة *mengūşa* “mengûş” → مناقش *mnēgāş*

قربى *gurbî* “kulübe” → لقرابة *belgrāba*

4.ANLAM BİLGİSİ

Cezayir Arapçasına Osmanlı Türkçesinden geçen sözcüklerin bir kısmı kaynak dilinin anlamlarını korurken bir kısmı zamanla başka anlam kazanmıştır. Ayrıca çalışmada tespit edilen sözcüklerin bazıları günümüze kadar günlük iletişim dilinde kullanılırken bazıları tamamen unutulmuş ve tedavülden kalkmıştır. Özellikle askerî ve idari terimleri çoğu başka terimlerle değiştirilmiştir. Bunun başlıca sebebi 132 yıl devam eden Fransız işgalidir. Zira Fransızlar nüfuzunu genişletmek için Fransızca öğretimi zorlamış, Fasih Arapça ve halk dili yok etmeye çabalamıştır. Ancak yıllar geçmesine rağmen Osmanlı Türkçesi Cezayir Arapçasında bazı izleri korumaya başarmıştır. Özellikle yiyecek ve içeceklerle ilgili terimler halk dilinde yerlerini muhafaza etmektedir. Birçok Türk yemeğinin ve tatlıların isimlerini korulduğu gibi yapılış ve sunum şekillerini bugüne kadar muhafaza edilmektedir. *Cezâyir halk dilinde kullanılan Türkçe kelimelerin bazıları Türkçe aslını muhafaza ederken bir kısmı asıl anlamından koparılmış veya Türkçe sözcüğe bazı harfler eklenerek aynı anlamda kullanılmıştır. Ayrıca Türkçe'den Cezâyir halk konuşma diline geçen sözcükler sadece askerî terimlerle sınırlı değildir. Sosyal hayatın çeşitli yönlerini içeren Türkçe sözcükleri Cezâyir halk dilinde görmek mümkündür.* (Gedik, 2014: 12).

Bazı sözcükler Osmanlı Türkçesinden Cezayir Arapçasına geçerken anlam değişimlerine uğradıklarını söz konusudur. Bu durumu Bencheneb'in çalışmasında görebilmekteyiz. Ancak bu sözcükler günümüzde de başka anlam kazanmış ve bazı kullanım alanı genişlemiştir. Cezayir Arapçasında günümüzde hâlâ kullanılan sözcükleri tespit etmek için sadece yazılı kaynaklara dayanamak mümkün değildir. Dolayısıyla farklı şehirlerde yaşayan Cezayirleler çalışmada tespit edilen sözcüklere referans olmalarını istenmiştir. kullanılan ve kullanılmayan sözcükleri tespit etmesinde son derece yardımcı olmuştur .

4.1.Günümüzde Kullanımı Devam Eden Sözcükler¹⁶

(٤)

أيواه ('eyvāh):

Osm. T. ايواه eyvah “eyvah” (<Far. eyvāh):
“Beklenmedik, kötü, hoşla gitmeyen bir haber
veya olay karşısında duyulan acınma, üzüme
sözüdür”.

Cez.A. :“Öyledir” anlamında kullanılan bir
doğrulama veya onaylama sözü, evet”:

أيواه هادي هي.

' eyvāh! Hādî hiya.

Evet! İşte bu.

انقليز ('ingiliz):

Osm. T. انگليز ingiliz “ingiliz” : “İngiltere
halkından olan kimse”.

CezA. : “İngiltere”:

حاب نروح للانقليز

Hāb nrōḥ l-engiliz.

İngiltere'ye gitmek istiyorum.

(ب)

باباص (bābbāṣ):

Osm.T. پاپاس papas “papaz” (<Far. papaz):
“Hristiyan din adamı, peder”.

Cez.A. : Aynı anlam:

في وقت الاستعمار كان كاين بزاف البباباصين في الجزائر

Fî wāḳt l' -isti 'mār kān kāyen bzēf bābbāṣîn fî l-cāzēayir.

¹⁶ Sözcükler Arap alfabetik sıraya göre yazılmıştır. Osmanlı Türkçesi transkripsiyonun yanında bugünkü Türkiye Türkçesini karşılığı verilmiştir.

Fransa'nın Cezayir'i işgal ettiği dönemde Cezayir'de çok fazla papaz vardı.

باباني (bābānî):

Osm. T. بابا آئنه baba ānne : “Babanın annesi”

Cez.A. : “Babanın ve annenin babası”

نحب نروح لدار عند باباني.

Nḥb nūrḥ 'end dār bābānî.

Dedemin evine gitmeyi çok severim.

بابور (l-bābōr):

Osm.T. واپور vapur “vapur” (< Fr.vapeur): “Su buharı gücüyle çalışan gemi”.

Cez.A. : “Her hangi bir geminin türü”.

رحت للبحر مع بابا و ركبنا في البابور.

Ruḥt l-elbḥar m'a bābā we rkebnā fî l-bābōr.

Babamla denize gittik ve vapura bindik.

بابوش (bābūş) :

Osm. T. پاپوش papuş “pabuç” (<Far. pāpūş): “1- Ayakkabı. 2- Masa, sandalye vb. mobilyaların ayaklarına takılan metal veya plastik eklenti”.

Cez.A. : “Kış terliği, pantufla”:

برد الحال في الدار لازم نلبسو البابوش .

Bräd l-ḥāl fî dār lēzem nälbes l-bābūş.

Artık havalar soğdu evde pantuflayı giyimeliyiz.

بارود (bārūd):

Osm. T. باروت barut “barut” (< Far. bārūd): “Ateşli silahla bir merminin atılmasına veya herhangi bir aracın fırlatılmasına yarayan, patlayıcı madde”.

Cez.A. : Aynı anlam:

في الاعراس البارود ديما حاضر.

Fî l-â' rēs dīmā ḥāḍar bārūd.
Düğünlerde barut olmazsa olmaz.

بازار (bāzār):

Osm. T. بازار pazar “pazar” (<Far. bāzār): “1- Satıcıların belirli günlerde mallarını satmak için sergiledikleri belirli geçici yer. 2- Belli bir şeyin satıldığı yer. 3- Alışveriş”:

Cez.A.: “Avrupa tarzında büyük ticaret evi, alışveriş merkezi”:

لبارح حل بازار جديد .

L-bēreh ḥāl bāzār cdîd.
Dün yeni bir mağaza açılmış.

بازينة (bāzîna):

Sözlükte yer almamaktadır. Ancak bazina alaçatı (izmir) bölgesine has bir yemeğidir.¹⁷

Cez.A. : “Bir lapa türü”:

جدتي تعرف تحضر البازينة .

Cedetî tā' ref ḥāḍar l-bāzîna.
Ninem güzel bazina yapar.

بالة (bāla):

Osm. T. پالا pala “pala” (<İt. pala): “Kavisli, kısa, uç bölümü geniş, kabzasına doğru daralan bir tür kılıç”.

Cez.A. : Aynı anlam:

لازم البالة باه نلمو الرمل .

Lēzem l-bāla bāh nllamū rmäl.
Bu kumu toplamak için palaya ihtiyacımız var.

بالة (bāla) :

¹⁷ <https://dadamutfak.com/tarif/bir-cesme-alacati-yemegi-bazina>. [Erişim: 21.05.2021].

Osm. T. پالا pala “pala”: “Eski, kullanılmış eşya veya giysi”.

Cez.A. : Aynı anlam:

ما زیدش تشري قش البالة.

Mazîdş tâşrî kâş l-bāla.
Pala kıyafetleri alma yine.

بالطو (bālṭō):

Osm. T. بالطو palṭo “palto” (< Fr. paletot) :
“Soğuk havalarda öbür giyeceklerin üstüne giyilen kalın kumaştan giysi”:

Cez.A. : Aynı anlam:

برد الحال لازم نلبس الباطو.

Brād l-ḥāl lēzem nālbes bālṭō.
Havalar soğudu paltoyu giymem lazım.

بالوزة (bālūza):

Osm. T. بالوده palulde “palude” (< Far. pālūlde)
“nişastalı tatlı”¹⁸

Cez.A. : Aynı anlam:

ما كانش لي ما دارش التحلية تع بالوزة

Mē kēnāş lî mē dērş tāḥliya tā' l-bālūza.
Paluze tatlısını yapmayan kalmadı.

بانيو (bānyū):

Osm. T. بانيو banyo “banyo” (<İt. bagno): “1- Yapılarda, içinde yıkanılan bölüm. 2- Banyo küvetinde yıkanma işi”.

Cez.A. : Kulplu derin leğen:

¹⁸ İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Lugatı, İstanbul, 2010, s.1003'den alınmıştır.

كي نروحو للحمام ندو البانيو.

Kî nrūhū le-lhāmm nād wū l- bānyū.

Hamama gidince kulplu derin leğeni alıyoruz.

باي (bēy):

Osm. T. بگ bey “bey”: “1-Erkek adlarından sonra kullanılan saygı sözü. 2-Erkek özel adları yerine kullanılan bir söz. 3- Eş, koca, Erkek sıfatlarının hemen arkasına eklen. 4- Komutan, Zengin, ileri gelen kimse, bay Küçük bir toplumun veya küçük bir devletin başkanı”:

Cez.A. : “Küçük bir toplumun veya küçük bir devletin başkanı anlamına gelmektedir”:

آخر باي حكم في قسنطينة هو احمد باي.

’āhār bēy ḥkām ḳsantīna huwa Aḥmed Bēy.

Ahmet Bey Konstantin’in son beyidir.

بايلىك (bēylek):

Osm. T. بگلىك beylik “beylik” : “Merkeze tam bağlı olmayarak bir beyin yönetimi altındaki ülke, emîrlik, emaret, mirlik”.

Cez.A. : Bu Sözcük ilk geçişinde asıl anlamı muhafaze etmekteydi ancak günümüzde devlet kurumu anlamı kazanmıştır:

عمي يخدم عند البايلىك

’ami yāhdām ’end l-bēylek.

Amcam devlete çalışıyor.

باخت (bāht):

Osm. T. باخت baht “baht” (<Far. baht): Şans.

Cez.A. : Aynı anlam:

عندك البخت كي عندك خدمة شابة كيما هادي

'endek l-bāht ki 'endek ḥadma šāba kîma hādî.

Böyle havalı bir işe sahip olduğun için çok bahtlı birisin.

برغل (burğul):

Osm. T. بولغور bulğur “bulgur” : “Kaynatılıp kurutulduktan ve kabuğu çıkarıldıktan sonra kırılan buğday”.

Cez.A. : Aynı anlam:

ليوم في بلاصة الروز ندير برغل للغداء

Lyūm fi blāset rōz ndîr l-ğdāaa burğul.

Bugün öğle yemeği için pirinç pilavı yerine bulgur pilavı hazırladım.

بركات (barkēt):

Osm. T. بركات bereket “bereket” (<Ar. bereket):

“İyi ki, neyse ki, iyi bir rastlantı sonucunda”.

Cez.A. : Yeter anlamına gelen bir tabir:

بركات من هاد التمسخير!

Barkēt men hād tmāshîr!

Yeter artık bu saçmalık!!

برنوص (barnōş):

Osm. T. برونوز burnuz “bornoz” (<Ar. burnūs):

“1-Banyodan çıkarken kurulanmak için kullanılan, önden açık, havludan yapılmış giyecek. 2-Kuzey Afrika'da Berberilerin giydikleri başlıklı, geniş, kısa kollu bir üstlük”.

Cez.A. : “Kuzey Afrika'da Berberilerin

giydikleri başlıklı, geniş, kısa kollu bir üstlük.

Bu sözcük kökü Arapça fakat Cezayir”de

Türkçenin anlamı ile kullanılmaktadır” .

ديما جدي يلبس البرنوص.

Dîma cedî yelbes l-barnōş
Dedem daima bornozu giyer.

بشطولة (baştōla):

Osm. T. پشطو piştov “piştov” (< Bulg. piştov):
“Osmanlı ordusunda bir süre kullanılan,
paçavrayla sıkıştırılmış barutu horozunda
bulunan çakmak taşı ile ateşleyip kurşun bilyeyi
atan, kısa namlulu, tek atış yapılabilen bir
tabanca türü”
Cez.A. : “Tabanca”.

ما زال جدي يصيد بالبشطولة.

Mēzēl ceddî yşayed bel baştōla.
Dedem tüfekle avmayı sever.

بشكير (bāşkîr):

Osm. T. پشكير pişkir “peşkir” (<Far. pīşgîr):
“Genellikle pamuk ipliğinden dokunmuş ince
havlu”.
Cez.A. : Aynı anlam:

ورا ما تغسل وجهك نشف بالبشكير.

Wrā mā tağsāl wachek naşf belbāşkîr.
Yüzünü yıkadıktan sonra peşkirle kurula.

باشماق (bāşmēq):

Osm. T. باشماق başmaq “başmak”: “Ayakkabı”.
Cez.A. : “Ev terliği”:

كي تدخل للدار نحي الصباط و البس البشماق

Kî tedhol ldār nehî sabāṭ wlbes l-bāşmēq.
Eve girince ayakkabılarını çıkar. Bu terliği giy.

بقراج (bḳrāc):

Osm. T. باقراج baḳrac “bakraç”: “Çoğunlukla bakırdan yapılan küçük kova”.

Cez.A. : “Küçük kova”:

البقراج تعمر بالتاي .

T‘ ammar bḳrāc btēy .

Bakraç çayla dolmuştur.

بقشيش (baḳşîş):

Osm. T. باخشيش baḳşîş “bahşîş” (<Far. bahşîş):

“Yapılan bir hizmete ödenen ücretten ayrı olarak fazladan verilen para, kahve parası”.

Cez.A. : Aynı anlam:

ديما يخلي بقشيش في المطعم.

Dîmā yḥalî baḳşîş fel maṭ’am.

Restoranlarda her zaman bahşîş bırakır.

بقلاوة (bāḳlāwa):

Osm. T. باقلاوا baḳlāwa “baklava”: “Çok ince yufkadan yapılarak arasına kaymak, fıstık, ceviz, badem vb. Konulup pişirilen ve üzerine şeker şerbeti dökülen bir tatlı türü”.

Cez.A. : Aynı anlam. Ayrıca son dönemlerde baklava sözcüğü yakışıklı anlamı da kazanmıştır.

سقيت الباقلاوة بالعسل.

Skît l-bāḳlāwa bel’sel.

Baldan yapılan şerbeti baklavanın üzerine gezdirdim.

بكوش (bakūş):¹⁹

Osm. T. بردوش berduş “berduş” (<Far. berdūş):

¹⁹ Bu sözcüğün karşılığı Bencheneb’in çalışmasında برکوش şeklinde verildi

“Başıboş, serseri kimse”:

Cez.A. : “Dilsiz”:

جارنا بکوش

Cārñā bakūş.

Komşumus dilsiz.

بلاك (bēlāk):

Osm. T. بلکه belki “belki” (<Ar. bel+ < Far. ki):

“Olabilir ki, muhtemel olarak”:

Cez.A. : Aynı anlam:

الجو مغيم بلاك درك تصب النور.

Caw mğayem bēlāk tşob nawu.

Hava bulutlu belki yağmur yağacak.

بلطاجيا (balṭācîyā):

Osm. T. بالطه جى baltacı “baltacı”: “1- Balta yapan veya satan kimse. 2-Odun kırıcı. 3-Yangın söndürme kuruluşlarında balta kullanan er, baltalı, Önceleri sefer sırasında çalılık ve ormanlık yerleri temizlemek, yol açmak, çadırları kurup kaldırmak, yükleri bindirip indirmekle, sonraları kızlar ağasına bağlı olarak sarayı korumak ve sarayın dış hizmetlerini yapmakla görevli kimse, baltalı”.

Cez.A. : Soygun, haydut :

هدا الزقاق معمر بالبلطاجيا

Hadā zḳāḳ m’ ammar bel balṭācîya.

Bu sokak haydutlarla dolu.

بوراك (būrāk):

Osm. T. بورك börek “börek”: “ Açılmış

hamurun veya yufkanın arasına, peynir, kıyma, ıspanak vb. konularak çeşitli biçimlerde pişirilen hamur işi”.

Cez.A. : Aynı anlam:

في رمضان لازم كاين البوراك .

Fî Ramdān lēzem kēyen l-būrēk.

Ramazan ayında her gün börek yaparız .

بيوز (ybawaūz):

Osm. T. بوز boz “boz”: “Kül rengi, gri”.

Cez.A.: Bu sözcük Cezayir Arapçasına “y” harfi olarak fiil işlevi kazanmıştır. ilk geçişinde gri anlamı taşımış ve hava bultlu/kapalı (CezA. hava boz) ifade etmek için kullanılmıştır. Günümüzde kapanmak anlamına gelmektedir.

هاد الحوانت علاه بيوزو بكرى!

Hād l-ḥānūt ybawaūz bākri!

Bu mağaza neden erken kapanıyor ki!

بوط (bōṭ):

Osm. T. بوط bot “bot” (<Fr. botte): “Uzun konçlu, kapalı ayakkabı”.

Cez.A. : Aynı anlam:

شريت بوط جديد للشتا.

Şrît bōṭ cdîd l-ṣtā’.

Kış için yeni bot aldım.

بوقال (būqāl):

Osm. T. بوقال boqal “potkal” (<İt. boccale):

“Kaza veya başka bir olayı karadakilere

bildirmek için gemilerden denize salınan,
içinde mektup olan şişe”.

Cez.A. : “Toprak ibrik”:

نحب نشرب الماء في البوقال

Nḥāb nşrob lmā' fî būḳāl.

Toprak ibrikten su içmeyi çok severim.

بوهالي (būhālî):

Osm. T. بوداله budala “budal” (<Ar. budalā):

“Zekâca geri olan (kimse), alık”.

Cez.A. : “Aklını yitirmiş olan, akli dengesi
bozulmuş olan, mecnun, deli”:

صحابو بو هاليه.

Şḥābü būhālîya.

Onun arkadaşları deli insanlardır.

بيلباي (beylerbēy):

Osm. T. بيلر بگي beylerbeyi “beylerbeyi”:

“Sancak beylerinin başı”.

Cez.A. : Bu Sözcük günümüzde sadece tarihi
alnlarda kullanılmaktadır :

بربروس هو اول بيلرباي حكمننا في الجزائر.

Barbarüs huwa 'awal beylerbēy ḥkām fî l-cāzēayir.

Hayreddin Barbaros Cezayir'in ilk bylerbeyiydi.

(ت)

ترزي (terzî):

Osm. T. ترزي terzi “terzi”: “Giysi biçip diken
kimse, dikişçi”.

Cez.A. : Aynı anlam:

خيطت بلوزة عند التارزي

Ḥayat blüza 'end terzî.

Terzide güzel bir elbise diktirdim.

تراز (tärez):

Osm. T. چرز çerez “çerez” (<Far.çaras): “1-Asıl yemekten sayılmayan, peynir, zeytin vb. yiyecekler. 2- Yemek dışında yenilen yaş veya kuru yemiş vb. şeyler, atıştırma”.

Cez.A. : Bu Sözcük anlam darlamasına uğramış, Türkçenin ikinci anlamı taşımaktadır:

كل راس عام نديرو تراز.

Kul rās 'ām ndîrū tärēz.

Her yılbaşında çerez yaparız.

تربية (tärbya):

Osm. T. تربيه terbiye “terbiye” (<Ar.terbiye):

“1-Eğitim. 2- Eti, pişirmeden önce çeşitli baharatlar : yağ, salça vb. şeyler içinde bir süre bekletme. 3- Bazı yemeklerin suyunu türlü yollarla koyulaştırma. 3-Görgü, Hayvanı alıştırma”.

Cez.A. : “Bir yemek türü. bu sözcük kökü arapça ancak arapçada anlamı eğitimidir. Yani sözcük Arapçadan türkçeye geçerken anlam genişlemesine uğramış, cezayir arapçasına tekrar dönmüştür”:

نحب التربية لي ديرها جداتي .

Nḥāb tärbya lî dîrhā cādētî.

Nenenim pişirdiği terbiyeyi çok severim.

ترناك (tärnäk):

Osm. T. طرناق tırnaq “tırnak”: “1- İnsanda ve birçok omurgalı hayvanda parmak uçlarının dış bölümünü örten boynuzsu tabaka. Gemi demirinin ucundaki yassı parça”.

Cez.A. : Bu sözcük hem fiil hem isim olarak kullanılmaktadır. Rahatsız etmek anlamına gelmektedir:

بركا من الترناك.

Barkā men tārnēk.

İnsanları rahatsız etmekten vazgeç.

تزدام (täzdām):

Osm. T. جزدان “cüzdan” (<Ar. cuz’ + < Far. - dān): “Para, kâğıt vb. koymaya yarayan küçük çanta”:

Cez.A. : Aynı anlam:

صواردي في تزدام.

Şwārdî fî täzdām.

Param cüzdanın içinde.

تقاشر (tqāşär):

Osm. T. چاقشیر çakşır “çakşır” : “Paça bölümü diz üstünde veya diz altında kalan bir tür erkek şalvarı”.

Cez.A. : “Çorap”:

شريت صباط و تقاشر

Şrît şabāt wä tqāşär.

Yeni ayakkabıyla çorap aldım.

تلوة (tälva):

Osm. T. تلوہ telve “telve”: “Fincanın dibine
çöken kahve tortusu”.

Cez.A. : Aynı anlam:

باقي غير التلوة في البريق.

Bāḳî ğair tälva fî lebrîḳ.

Kahve sürahisinde tek telve kaldı.

تنجرة (täncra):

Osm. T. تنجره tencere “tencere” (<Ar.
tancara): “İçinde yemek pişirilen, kapaklı,
genellikle metal kap”.

Cez.A. : Aynı anlam:

طبيت ماكلة تع الخضرة في التنجرة

Ṭayabt makla tä ‘ l-ḥoddra fî täncra.

Tencerede sebzeli yemek pişirdim.

(ج)

جزمة (cazma):

Osm. T. چيزمه çizme “çizeme”: “Koncu diz
kapaklarına kadar çıkan bir ayakkabı türü”.

Cez.A. : Aynı anlam:

الحال برد لازم نلبس الجزمة.

Bred l-ḥāl lēzem nälbes l-cazma.

Havalar soğudu çizme giymem lazım.

جزوة (cēzva):

Osm. T. جزوه cezve “cezve” : “ Kahve pişirmeye
yarayan, saplı, küçük kap”.

Cez.A. : Aynı anlam:

لقهوة نع الجزوة بنينة .

L-ḳahwa tā ‘ cēzva bnîna.

Cezvede hazırlan kahve çok lezzetli olur .

(ع)

چطال (çaṭāl):

Osm. T. چاتال çatal “çatal”: “Dallı olan şeylerin her kolu”.

Cez.A. : “Askı”.

لازمني چطال اللقمجة تاعي

Lēzemnî çatāl l-ḳmeca ta ‘ î.

Benim gömleğim için bir askı lazım.

چبچاق (çäbçäk):²⁰

Osm. T. چبچاق çapçak “çapçak”: “Ağaçtan oyularak yapılmışsu kabı, çamçak”.

Cez.A. : “Hamam için kullanılan su kabı”:

قبل ما تروح للحمام بلاك تنسى چبچاق.

Ḳbel ma trōḥ l-elḥämēm belēk tänsa çäbçäk.

Hamama gitmeden önce çapçak almayı unutma.

چراك (çäräk) :

Osm. T. چورك çörek “çörek”: “Az yağlı, bazen şekerli ve yumurtalı, gevrekçe bir hamur işi”.

Cez.A. : “Bir kurabiye türü”:

كل عيد نديرو چراك

Kul ‘ îd ndîrū çäräk.

Her bayram çörek yaparız.

چيوچيو (çîvçîv):

²⁰ Bu sözcüğün karşılığı Bencheneb’in çalışmasında چمچاق şeklinde verildi

Osm. T. حيو جيو civciv “civciv”: “Kümes hayvanlarının yumurtadan yeni çıkmış yavrusu”.

Cez.A. : “Çocuk dilinde kuş”:
الولاد الصغار كي يشوفو عصفور يقولولو چيو جيو

Lawlêd sgār kî yşûfû ‘osfôr yûklûlû çîvçîv.

Çocuklar kuşu görünce civciv derler.

(ح)

حلواجي (ḥalwēcî):²¹

Osm. T. حلوا جى ḥelvacî “helvacî” “Helva yapan veya satan kimse”.

Cez.A. : Pasta yapan veya satan kimse:

ماما دیر قاطوزي تع الحلواجي.

Māmā dîr gāṭō zi tā ‘ ḥalwēcî.

Annem pastaneci kadar güzel pasta yapar.

حمامجي (ḥämēmcî)²²:

Osm. T. حمام جى ḥamamcî “hamamcî”: “Hamam işleten kimse”.

Cez.A. : Aynı anlam:

جارنا حمامجي.

Cārñā ḥämēmcî.

Komşumuz hamamcı.

(خ)

خبرجي (ḥabārcî):

Osm. T. خبر جى ḥaberci “haberci”: “Haber getiren kimse, ulak”.

Cez.A. : vatan haini:

²¹ Bu sözcüğün karşılığı Bencheneb’in çalışmasında حلواجي şeklinde verildi

²² Bu sözcüğün karşılığı Bencheneb’in çalışmasında حمامجي şeklinde verildi

وقت فرنسا كان كاين بزاف الخبرجية

Wḡat frāns ā kān kāyen bzēf el- ḡabārcīya.

Fransızlar döneminde vatan hainleri çok vardı .

خرداجي (ḡordēci):

Osm. T. خرده جی ḡordeci “hrdaci”: “Hurda alıp satan kimse”.

Cez.A. : Aynı anlam.

هادي الطابلة القديمة حب يديها الخرداجي.

Hadî tābla le-ḡdīma ḡāb ydīhā ḡurdēci.

Hurdacı bu eski masayı almak istedi.

خرده (ḡorda):

Osm. T. خرده ḡorde “hurda” (<Far. ḡorde):

“İşe yarayamayacak derecede bozulmuş, zarar görmüş”.

Cez.A. : Aynı anlam:

هذا البالكو معمّر بالخرده.

Hādā l-bālkū m'amer bel- ḡorda.

Bu balkon hurdalarla dolu .

خطايلا (ḡḡāyla):

Osm. T. خطا ايله ḡḡā ile “hata ile”: “kasıtsız, farkında olmadan”.

Cez.A. : Aynı anlam:

خطايلا بلعت الماء في رمضان

Fî Ramḡān ṡrobt l-mā ' ḡḡāyla.

Ramazan'da hata ile su yutum.

خرطي (ḥortî):

Osm. T. خوراطه ḥorata “horata”: “Alaya, şaka, latîfe , eğlence”²³.

Cez.A. : “Doğru olmayan laf”.

الهدرة هدي خرطي.

L-hadra hadî ḥortî.

Bu yalandır.

(د)

دادة (dadda):

Osm. T. دادی dadı “dadı” (< Far. dādū):

“Evlerde çocuğa bakan kimse, daye”.

Cez.A. : “Yaşlı erkeklere saygı için kullanılan bir seslenme sözü”:

كي نختارمو واحد كبير نقولولو دادة.

Kî nāhtārmū wāḥd kbîr nḳōlūlū dadda.

Birine saygı göstermek için dede olarak çağırıyoruz .

داقمي (dāqmî):

Osm. T. طاقيمی taqımı “takım”: “Birbirini tamamlayan şeylerin tümü”.

Cez.A. : “Benim yaşımda” tabiri için kullanılan bir sözdür.

بنت خالي داقمي في العمر

Bent ‘amî dāqmî fî le-‘mor.

Kuzenim benim yaşlarımda .

دای (dēy):

Osm. T. دایى dayı “dayı”: “Annenin erkek kardeşi”.

²³ İlhan Ayverdi, *age.*, s.542’den alınmıştır.

Cez.A. : “ Osmanlı Devleti'nde Tunus, Cezayir ve Trablusgarp'ta seçimle başa getirilen yönetici”:

داي حسين هو آخر داي في الجزائر

Dēy Ḥusîn huwa 'āḥār dēy fî l-câzēayir.

Hüseyin Dayı Cezayir'in son dayısı.

دربوز (därbüz):²⁴

Osm. T. طرابزان tırabzan “tırabzan” (< Far. dārbezīn): “Merdiven korkuluğu”.

Cez.A. : “ Korkuluk, merdiven korkuluğu, balkon korkuluğu”:

كي تطلع في الدروج شد في الدربوز.

Kî tatla' f drōj şad fî dārbüz.

Yürüyen merdivene binerken tırabzanı tut.

درویش (därwîş):

Osm. T. درویش dervîş “derviş” (<Far. derîv):

“Bir tarikata girmiş, onun kurallarına ve törelerine bağlı kimse, alperen”.

Cez.A. : “Olgun ve hakim kimse, bilge”:

حاسبينو مهبول بصح في الصبح درویش

Ḥāsbînū bühālî wä huwa f saḥ dārwîş.

Onu deli sanıyorlar fakat o bir dervişdir.

دسته (däste):

Osm. T. دسته deste “deste”: “Cinsleri aynı veya birbirine yakın olan şeylerin bir arada bağlanmış, demet, bağlam”.

²⁴ Bu sözcüğün karşılığı Bencheneb'in çalışmasında دريزين şeklinde verdi

Cez.A. : Aynı anlam:

شريت دستة معدنوس

Şrît dāste me'dnūs .
Bir deste maydanoz aldım.

دشرة (dāşra):

Osm. T. طاشره taşra “taşra”: “Bir ülkenin başkenti veya en önemli şehirleri dışındaki yerlerin hepsi, dışarlık”.

Cez.A. : “Köy”:

السمانة الجاية نروحو للدشرة تااعنا.

Smāna lcāya nrōhū l -dāşra tā'nā.
Haftaya köyümüze gidiyoruz.

دغري (doğrî):

Osm. T. طوغرى toğru “doğru”: “Gerçek, yalan olmayan”.

Cez.A. : “Direk olarak”:

اهدردغري

Ähdar doğrî.
Direk olarak konuş.

دوار (dawwār):

Osm. T. طوار tavar “tavar”: “Koyun ve keçiye verilen ortak ad”.

Cez.A. : “Köy”.

الهوا مليح في الدوار.

L-hwā mlîh fî dawwār.
Köy havası çok güzel.

دوزان (düzēn):

Osm. T. دوزن düzen “düzen”: “Dolap, hile”.

Cez.A. : Aynı anlam:

قضيت دوزان الخياطة.

Ḳdît düzēn le-ḥyāṭa.

Dikiş düzeni aldım.

دولما (dölma):

Osm. T. طولمه ṭolma “dolma”: “Tavuk, kuzu gibi hayvanların veya biber, domates vb. sebzelerin içine pirinç ve başka şeyler doldurularak pişirilen yemek”.

Cez.A. : Aynı anlam.

طبيت في العشاء دولمة بالفلفل و البطاطا.

Ṭayābt dölma fî le‘şā bel- felfel wä l-baṭāṭā.

Gece yemeği için patates ve biber dolması yaptım.

(ر)**رشته (räṣṭa):**

Osm. T. ارشته erişte “erişte” (< Far. rişte):
“İnce ince kesilip kurutulan hamur”.

Cez.A. : Aynı anlam:

فورنا الرشته في الكسكاس .

Fawarnā räṣṭa fî l-käskās.

Erişteyi buharda pişirdik.

رنغيلة (rängîla):

Osm. T. نارگيله nargile “nargile” (<Far. nārgile):
“Tömbeki denilen bir cins tütünün dumanının sudan geçirilerek içilmesini sağlayan araç”.

Cez.A. : Aynı anlam:

الرنقيلة خطيرة للصحة كثر من الدخان.

Rängîla ĥatîra lâ-şaha ksâr men doĥân?

Nargile sigaradan daha sağlıklı mı?

روزنامه (rūznēma):

Osm. T. روزنامه rūznāme ruzname (<Far. rūz + nāme): “Günlük olayların yazıldığı defter”.

Cez.A. : “Program”:

درنا روزنامه تع الامتحانات.

Dernā rūznēma tā ‘ ’ imtiĥānāt .

Sınav programını hazırladık.

(ج)

زبنطوط (zbanṭūṭ):

Osm. T. ازباندیت izbandit “izbandit” (<İt. sbandato): “Görünüşi ve davranışı ile korku veren (iri yarı adam)”.

Cez.A. : “Bekar erkek”.

خالي مازال زبنطوط .

Ĥālî mēzāl zbanṭūṭ.

Dayım bekârdır.

زربة (zārba):

Osm. T. زرپ zırp “zırp”: “birdenbire, ansızın, münasebetsiz bir vakitte”.²⁵

Cez.A. : “Alelacele”:

خرجت بالزربة

Ĥroct be zārba.

²⁵Paşa Yavuzarslan, Kamûs-ı Türkî Şemseddin Sâmî, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2015, s.1373’den alınmıştır.

Çabucak çıktım.

زرده (zārda) :

Osm. T. زرده zerde “zerde” (< Far. zerde):
 “Safranla renk ve koku verilen bir çeşit şekerli
 pirinç peltesi”.
 Cez.A. : “Şölen”:

دارو زرده للنجاحو.

Dērū lle-ncāhū zārda.

Onun başarısına bir şölen düzelendi .

زurna (zārnā):

Osm. T. زورنا zurna “zurna”: (< Far. surnāy)
 “Ağaçtan yapılan, iki karış boyunda, ağz
 bölümü yayvan, keskin bir ses çıkaran ve çoğu
 zaman davulla veya dümbelekle birlikte çalınan
 nefesli çalgı”.
 Cez.A. : Aynı anlam:

جابو العروسة بالزurna .

Cābü le-‘rūsa b zārnā.

Gelin zurnayla çıktı.

زكارا (zkāra):

Osm. T. زكاره jekare “jekare”: “İnatçı,
 kavgacı”²⁶.
 Cez.A. : “Sebesiz yere kötü davranmak”:

كاين ناس يحبو الزكارا بلا سبة .

Kēyen nās yḥabū zkāra blā sebba.

Bazı insalar sebepsiz yere kötü davranır.

²⁶ <https://ingilizce.cagdasozluk.com/kamus/osmanlica-ingilizce-sozluk-madde-33653.html>. [Erişim: 25.04.2021].

زلابية (zlēbîya):

Osm. T. زلوبيه zülubiye “zülubiye”: “Bir nevi tatlı hamur”.²⁷

Cez.A. : Aynı anlam:

بابا ديما يشري زلابية في رمضان

Bābā dīmā yāşrî zlēbîya fî Ramḍān.

Babam her Ramazan’da zülubiye alır.

زنجير (zāncîr):

Osm. T. zencir زنجير “zincir” (<Far. zencîr):
“Birbirine geçmiş bir sıra metal halkadan oluşan bağ”.

Cez.A. : “Pas ”:

هدي طابلة تزنجرت.

Hadî tābla t’amret bzāncîr.

Bu sehpa paslanmış.

زنداني (zendanî)²⁸:

Osm. T. زندان zindan “zindan” (< Far. zindān):
“Tutuklu veya hükümlülerin içine konulduğu kapalı yer”.

Cez.A. : “Konstantin şehrine özgü bir müzik veya oyun türü. Muhtemelen bu tür dans veya oyun zindanda gerçekleştirilmiştir”.

يحب يشطح زنداني في العراس.

Yḥāb yāşṭaḥ fî lâ-‘rēs zendanî.

Düğünlerde zindani şeklinde dans ediyor.

²⁷ Paşa Yavuzarslan, *Kamûs-ı Türkî Şemseddin Sâmî*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2015, s.1385’den alınmıştır.

²⁸ Bu sözcüğün karşılığı Bencheneb’in çalışmasında زنداني şeklinde verildi

زوالى (zawālî):

Osm. T. زوالى zavallî “zavallî”: “Acınacak kadar kötü durumda bulunan”.

Cez.A. : “Geçimini güçlkle sağlayan, yoksul, fakir, zengin karşıtı” :

زوالى و فحل

Zawālî wâ fhâl.

Zevallı ama cesurdur .

زور (zōr):

Osm. T. زور zor “zor”: “Güçlkle”.

Cez.A. : Aynı anlam:

فتح الباب بالزور

Ftâh l-bâb b zōr.

Kapıyı zorla açmış.

(س)

سانجاق (sāncāk):

Osm. T. سانجاق şancağ “sancak”: “Bayrak,

liva”.

Cez.A. : Aynı anlam:

في الابتدائي قيل ما ندخلو للقسم نحيو السنجاق.

Fî l-`ibtidâ`î kbâl mā ndoĥlū lelķisem nhūyū sāncāk.

İlk okulda sınıflara girmeden önce sancağa selamlıyorduk.

سيطار (sbîṭār):

Osm. T. اسپتاليه ispitalya “ispitalya” (<İt .hospitalis): “Gayrimüslim hastanesi”²⁹.

Cez.A. : “Hastane”:

²⁹Paşa Yavuzarslan, *age.*, s.536'den alınmıştır.

تعمر السبيطار بكورونا

T‘ammar sbîṭār bkorōnā.

Vaka sayısının artmasıyla hastaneler doldu.

سعاجي (sa‘ācî):

Osm. T. ساعتجى sa‘atçı “saatçi”: “Saat yapan, onaran veya satan kimse”.

Cez.A. : Aynı anlam:

خدمت ساعتی عند السعاجي.

Ḥdāmt sā‘tî ‘end sa‘ācî.

Benim kol saatimi saatçide düzelttirdim.

سكاملة (skēmlä):

Osm. T. اسكمله iskemle “iskemle”

(<Rum.iskemle): “Arkalıksız sandalye”.

Cez.A. : Aynı anlam:

حطو سني فوق السكاملة

Ḥaṭō snî fōḵ skēmlä.

İskemle üzerine sini koymuşlardı.

سلاطة (slāṭa):

Osm. T. صلاته şalata “salata” (<İt. salata):

“Genellikle bazı çiğ ot ve sebzelerle yapılan, yağ, limon vb. maddeler konulan, yemeklerle birlikte yenen yiyecek”.

Cez.A. : Aynı anlam:

نحب السلاطة لي ديرها ماما.

Nḥāb slāṭa lî dîrhā māmā.

Annemin hazırladığı salatayı çok severim.

سني (snî):

Osm. T. سيني sini “sini” (<Far. sînî): “Üzerinde

yemek de yenilebilen, yuvarlak, bakır veya
pirinçten büyük tepsi”.

Cez.A. : Aynı anlam:

نحب ناكل فوق السني

Nhāb nākul fōḵ snî.

Sini yüzerinde yemeyi tercih ediyorum .

(ش)

شربات (şērbēt):

Osm. T. شربات şerbet “şerbet”: “Meyve suyu ile
şekerli su karıştırılarak yapılan içecek”.

Cez.A. : Aynı anlam.

كل رمضان نديرو الشاربات

Kul Ramḍān ndîrū şērbēt.

Her Ramazan şerbeti yaparız.

شاكيش (şākîş):

Osm. T. چكيش çekiş “çekiş”: “Bir motorun
çekme gücü”.

Cez.A. : Aynı anlam:

لصقت المسمار في الحيط بالشاكيش.

Laşakt lmesmār fî l-hîṭ b şākîş.

Çekiç ile çiviği duvara yapıştırdım.

شالا بالآ (şälā bälā):

Osm. T. شويله بويله şöyle böyle “şöyle böyle”:

“Ne iyi ne kötü, orta derecede, acı tatlı, iyi
kötü”.

Cez.A. : Aynı anlam:

شرح الدرس شالا بالآ

Şraḥ ders şälā bälā.

Dersi şöyle böyle anlattı.

شاوش (şāwaş):

Osm. T. چاوش çavuş “çavuş”: “Çeşitli hizmetler yapan görevli”.

Cez.A. : “Bekçi”:

اول واحد يدخل للمسيد و اخر واحد يخرج هو الشاوش

'awwal wāḥād yādḥol llemsîd wâ 'aḥar wāḥd yāḥroc huwa şāwaş.

Okulun bekçisi okula ilk giren ve okuldan son çıkandır .

شربة (şorba):

Osm. T. چوربا çorba “çorba” (< Far. şūrbā):

“Çeşitli hizmetler yapan görevli”.

Cez.A. : Aynı anlam:

كليت شربة حارة لبارح .

Klît şorba ḥārra lbārāḥ.

Dün acılı bir çorba içtim.

شريك (şrîk):

Osm. T. چورك çörek “çörek”: “Az yağlı, bazen şekerli ve yumurtalı, gevrekçe bir hamur işi”.

Cez.A. : Aynı anlam:

نحب ناكل الشريك مع الحليب

Nḥāb nākul şrîk m'a le-ḥlîb.

Sütle çörek yiyeceğim.

شطرنج (şatrānc):

Osm. T. سطرنج satranc satranç (<Far. şadrenc):

“İki kişi arasında altmış dört kareli bir tahta üzerinde değerleri ve adları değişik siyah ve beyaz on altışar taşla oynanan bir oyun”.

Cez.A. : aynı anlam:

خويا يفهم للشطرنج كثر مني

Ḥuyā yafhām lṣaṭrānc ḥairr menî.

Satrançta kardeşim benden daha iyi anlar.

(ص)

صالة (ṣāla):

Osm. T. سالة sala “sala”: “salon”³⁰

Cez.A. : Aynı anlam:

سمعت حلت صالة جديدة تع لعراس .

Smā‘t ḥalāt ṣāla cdîda tā ‘lā-‘rēs.

Duydum ki yeni bir düğün salonu açılmış.

صامصة (ṣāmṣa):

Osm. T. صامسه ṣamsa “samsa”: “Baklavaya benzeyen bir tür hamur tatlısı”.

Cez.A. : Aynı anlam:

اکثر حاجة نحبها في رمضان هي الصامصة .

‘akṣar ḥāca nḥabhā fî Ramḍān hiya ṣāmṣa.

Ramazan’da en sevdiğim tatlı samsadır.

(ط)

طاشمة (ṭāṣma):

Osm. T. طاشمق ṭaṣmaq “taṣmaq”: “ İnsan, nesne vb. çokça bulunmak, sayısı artmak”.

Cez.A. : “Çok anlamına kullanılan bir tabirdir”:

شريت طاشمة قش.

Şrît ṭāṣma kaş.

Çok kıyafet aldım .

³⁰ Paşa Yavuzarslan, age., s.1033’den alınmıştır.

طاوة (ṭāva):

Osm. T. تاوه tava “tava” (<Far. tāve): “ Yağ kızdırma, yiyecek kızartma vb. işlere yarayan, uzun saplı yayvan kap”.

Cez.A. : “Tek kollu tencere”:

درك نغلي لحليب في الطاوة.

Dork nğalî le-ḥlîb fî ṭāva.

Tek kollu tencerede sütü kaynatacağım.

طباشير (ṭabāşîr):

Osm. T. تباشير tebaşîr “tebeşîr” (< Far. tebāşîr): “Toz zerreciklerinden oluşan, çizdiği yerde iz bırakan, beyaz veya açık renkte kireçli kaya”.

Cez.A. : Aynı anlam:

كنا نكتبو في الصبورة بالطباشير

Konā nāktū bā ṭabāşîr fî şabūra.

İlk okulda tebeşiri kullanıyorduk .

طبسي (ṭabsî) :

Osm. T. تبسى tepsi “tebsî”: “Fincan, tabak, bardak vb. şeyleri taşımaya yarayan, derinliği olmayan, türlü büyüklükte düz kap”.

Cez.A. : “Tabak”:

ما يحطوش الكسكس في هذا الطبسي

Mā yḥatōş l-kusksî fî hadā ṭabsî.

Bu tabakta kuskus servis edilmez.

طربوش (ṭarbūş):³¹

Osm. T. سرپوش serpuş “serpuş”: (<Far. serpuş)

³¹ Bu sözcüğün karşılığı Bencheneb’in çalışmasında سرپوش şeklinde verildi

“başlık”.

Cez.A. : Aynı anlam:

كان جدي يلبس طربوش حمر

Kān cādî yälbes ʔarbūş ħmar.

Dedem kırmızı bir serpuşu giyyordu.

طورشي (ṭūrşî):

Osm. T. طورشى ṭūrşu “turşu” (< Far. turşî):
“Tuzlu suda, sirkede bırakılarak özel bir kıvama
getirilmiş sebze veya meyve”.

Cez.A. : Aynı anlam:

لولاد صغار ما يحملوش الطرشي

Lāwulād sġār māyhāmlūş ṭūrşî.

Çocuklar turşuyu yiyemezler.

(ع)

عصمانلي (‘oşmanlî):³²

Osm. T. عثمانلى ‘oşmanlî “osmanlı” : “XIII.
yüzyılda Osman Gazi tarafından Anadolu’da
kurulan ve Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra
dağılan büyük Türk imparatorluğunun
uyrukları”.

Cez.A. : “Giyim tarzı”:

جدي كان يلبس عصمانلي

Kān cādî yälbäs ‘oşmanlî .

Dedem Osmanlı tarzında giyyordu.

(غ)

غايطة (ġāyṭa) :

³² Bu sözcüğün karşılığı Bencheneb’in çalışmasında عثمانلي şeklinde verdi

Osm. T. غايدا ğayda “gayda”: “Kamıştan yapılmış çift düdük ve tulumdan oluşan, tiz sesli, nefesli, İskoçların millî çalgısı”.

Cez.A. : Aynı anlam:

عراس الدوار مشهورين بالغايطة

‘rēs dawwār meşhūrîn bel ğāyṭa
Köy düğünleri gaydayla meşhurlar.

غريبة (ġrîbiya):

Osm. T. غرابيه ğurabiye “kurabiye” (<Ar. ğureybiyye) “Un, yağ, badem, fıstık vb. ile yapılan, şekerli küçük çörek”.

Cez.A. : “Bir kurabiye türü”:

من لي فاطو ساك تعجبني الغريبة

Men lî gāṭō sēk tā‘ cābnî ġrîbiya.
Kuru kurabiyelerden kurabiyeyi severim .

(ف)

فتورة (fatūra):

Osm. T. فاتوره fatura “fatura” (<İt. fattura):
“Satılan bir malın cinsini, miktarını ve fiyatını bildirmek için satıcının alıcıya verdiği hesap pusulası”.

Cez.A. : Aynı anlam:

جاتنا فاتورة تع الماء غالية

Cātnā fatūra tā ‘lmā’ ğālya.
Su faturası çok fazla geldi.

فرتونة (färtūna):

Osm. T. فرطونه fırtına “firtına” (<İt. fortunale):
“Çok güçlü rüzgâr”.

Cez.A. : Aynı anlam:

درت واحد الفرتونة قاوية بزاف

Dērt wāḥd l fārtūna ḳāwyā bzēf.

Şiddetli bir fırtına oldu.

فرفوري (ferfūrî):

Osm. T. فغفوری fağfurî “fağfuri” (<Far. fağfūr + Ar. -î): “Fağfurdan yapılmış”.

Cez.A. : Çok ince anlamına gelen bir ifade:

شريت كيسان فرفوري

Şrît kîsân ferfūrî.

İnce cam bardakları aldım.

فرن (forn):

Osm. T. فرن fırın “fırın” (<Rum. fırın): “İçinde genellikle odun yanan, her yanda aynı derecede ısı oluşturarak ekmek, pasta vb. pişirmeye yarayan, tavanı tonoz biçiminde, önünde tek açıklık bulunan ocak”.

Cez.A. : Aynı anlam:

عندك لا يتحرق القاطو في الفرن

‘āndek lē ytāhrāk lgātō fî l-forn.

Fırına bak! Kek yanmasın.

فرناقجي (fārnēḳcî):

Osm. T. : /

Cez.A. : “Su ısıtıcı”:

فرناقجي تع الحمام حبس .

Fārnēḳcî tā ‘ l- ḥāmēm ḥbās.

Hamamın su ısıtıcısı artık çalışmıyor.

فنار (fnnār):

Osm. T. فنار fener “fener” (<Rum. fener):

“Saydam bir maddeden yapılmış veya böyle bir madde ile donatılmış, içinde ışık kaynağı bulunan aydınlatma aracı”.

Cez.A. : Aynı anlam:

في الظلام نشعلو الفنار

Fî zlām nşā‘lū l fnnār

Karanlıkta feneri yak

فیروزى (firūzî):

Osm. T. فیروزه firuze “firuze” (< Far. pīrūze):
“Küpe ve yüzük taşı gibi süslemede kullanılan, mavi renkli, saydam olmayan hidratlı doğal alüminyum ve fosfattan oluşan değerli bir mineral”.

Cez.A. : “Mavi rengi bir tonu”:

شریت بلوزة فیروزى

Şrît blūza firūzî .

Firuze bir elbise aldım .

(ف)

فانة (gēnā):

Osm. T. گنه gene “gene”: “yine”.

Cez.A. : “Bazen”:

فانة الكسكى نطیبو بالحم فانة بالجاج

L-kusksî nṭāybū gēnā belä-ḥm gēnā bel- cāc.

Kuskusu bazen tavukla bazen etle pişiriyoruz.

(ق)

قانونجى (qānūncî):

Osm. T. قانون جى qānūncu “kanuncu”: “Kanun çalan kimse, kanuni”.

Cez.A. : Aynı anlam:

في الفرقة الموسيقية لازم قانونجي.

Fî l-fırka l-mūsîkiya lēzm kânūncî.

Orkestrada kanuncu olmazsa olmaz.

فاوري (gēwrî):

Osm. T. گاور gavūr “gavur” (<Far. gebr):

“Dinsiz kimse, Müslüman olmayan kimse”.

Cez.A. : “Başka bir milletten olan, başka devlet uyruğunda olan (kimse), yabancı”.

هداك تقول عليه فاوري

Hädēk t̄köl ‘lîh gēwrî.

Onu gören yabancı sanır.

قداش (kadāş):

Osm. T. امكداش emekdaş : “Hizmetçi,iş arkadaşı, yoldaş”³³.

Cez.A. : “Hizmetçi”:

يخدم قداش في البلدية

Yħdam kadāş fî l-belediya.

Belediyede hizmetçi olarak çalışıyor.

قراقوز (garāgüz):

Osm. T. قراقوز qaragöz “karagöz”: “Deve derisinden veya mukavvadan kesilip boyanmış insan biçimlerini beyaz bir perde üzerine arkadan ışık vererek yansıtma yoluyla oynatmaya dayalı bir gösteri oyunu”.

Cez.A. : “Kukla şovu”:

رحت لعرض تع عرائس القراقوز

Roħt l‘arđ tā ‘‘arā’ is l-garāgüz.

³³ <https://ingilizce.cagdasozluk.com/kamus/osmanlica-ingilizce-sozluk-madde-6356.html>. [Erişim: 21.05.2021].

Kukla şovuna gittim.

قربى (gurbî):

Osm. T. كلبه külbe “külbe” (< Far. kulbe) :
“Kerpiç, saman veya ağaçtan yapılmış küçük,
basit, ilkel ev”.

Cez.A. : “Harabe ev”:

لبلاصة هادي تعمرت بلقرابة

Hadî lblāşa t‘amrat bel-grāba.

Buralar harabe evlerle dolmuştu.

قرعاجى (kār ‘ācî):

Osm. T. : /

Cez.A. : “Dedikodu yapan kimse”:

ما نحبش العبد القرعاجى

Mā nḥabş l-‘äbd l- kār ‘ācî.

Dedikodu yapanları hiç sevmem.

قرفاف (gärgēf):

Osm. T. گرگف gergef “gergef”: “Üzerine kumaş
gerilerek nakış işlemeye yarar, çoğu dikdörtgen
biçiminde olan çerçeve”.

Cez.A. : Aynı anlam:

حطت القماش في القرفاف وابدات تطرز

Ḥaṭat loḵmāş fi lgärgēf wä bdēt taṭroz.

Gergef üzerine kumaş yerleşti ve nakış yapmaya başladı.

قطايف (kṭāyef):

Osm. T. قتايف kṭayif “katayif” (<Ar. ḳaṭā’if):
“Undan yapılan, tatlı olarak tüketilen türlü
biçimlerde yiyecek”.

Cez.A. : Aynı anlam:

درنا قتايف للعيد بنان بزاف

Därnē lel-‘id kıtāyef bnēn bzēf .

Bayramdaki kadayıflar çok nefis olmuş.

قفطان (kaftān):

Osm. T. قفطان kaftan “kaftan”: “tarih Çoğu ipekten yapılan, bir tür uzun, süslü üst giysisi”.

Cez.A. : Aynı anlam

هذا القفطان وتاك

L-kaftān hada wātāk .

Bu kaftan sana çok yakışmış.

قلبوزة (kaḷbūza):

Osm. T. قارپوز kaḷbūza “karpuz” (< Far. ḥarbūz): “Kabakgillerden, sürüngen gövdeli parçalı sert yapraklı, sarı çiçekler açan bir bitki”.

Cez.A. : “Sevilce”:

درتلها قلبوزة في وجهها

Därtelhā kaḷbūza fi wcähā

Yüzümde bir sevilce çıktı.

قهواجي (kaḥvācî):

Osm. T. قهوه جى kaḥvecî “kahveci”: “Kahve üreten veya satan kimse”.

Cez.A. : Aynı anlam:

عمي قهواجي

‘ämî kaḥvācî.

Amcam kahvecidir.

قوجة (kōca)

Osm. T. قوجه kōca “koca” : “Büyük, geniş”.

Cez.A. : “Çok”:

قوجة خدمة تسنا فيا

Ḳōca ḥadma tsanā fyā
Çok işlerim var .

قوطي (ḳōṭī):³⁴

Osm. T. قوطو ḳuṭu “kutu” : “İnce tahta,
mukavva, teneke, plastik vb.nden yapılmış,
genellikle kapaklı kap”.

Cez.A. : Aynı anlam:

نحطو القهوة في القوطي

Nḥātō l-ḳāhwa fī ḳōṭī.
Kahve kutunun içindedir .

(ك)

كارط (kārāt):

Osm. T. كاغد kāḡad “kağıt” (<Far. kāḡaz):
“Hamur durumuna getirilmiş türlü bitkisel
maddelerden yapılan, yazı yazmaya, baskı
yapmaya, bir şey sarmaya yarayan kuru, ince
yaprak”.

Cez.A. : Aynı anlam

ما ترميش الكوارط في الارض

Mā tārmîş l- kārāt fī larḍ.
Kağıtları yere atma .

كاسة (kēsa):

Osm. T. كيسه kese “kese” (<Far. kîse):
“Yıkılırken kir çıkartmak için ele geçirilen,
vücudu ovmaya yarayan, bürümcükten, cep
biçiminde bez”.

Cez.A. : Aynı anlam:

³⁴ Bu sözcüğün karşılığı Bencheneb'in çalışmasında قوطي şeklinde verildi

كي تروحي للحمام ما تنسايش الكاسة

Kî trohî lel- hāmēm mā tänsēyeş l-kēsa
Hamama gidince kese almayı unutma

كبوط (kabūṭ):

Osm. T. قاپوت kaput “kaput” (<Fr. capote):

“Asker paltosu”.

Cez.A. : “Palto”:

النو راهي تصب البسي الكبوط.

Rāhî tşob nou älebsî l- kabūṭ.
Yağmur yağıyor paltoyu giy.

كشك (kuşk):

Osm. T. كوشك köşk “köşk” (< Far. kuşk):

“Bahçe içinde yapılmış süslü ev, kasır”:

Cez.A. : “Büfe”:

روح اشريلي جورنان من الكشك

Eşrilî cōrnān men ‘ nd l-kuşk.
Büfeden bana bir gazete al.

كشكول (keşkül):

Osm. T. كشكول keşkül “keşkül” (<Far. keşkül):

“Gezici bazı dervişlerin ve dilencilerin ellerinde tuttıkları, Hindistan cevizi kabuğundan, metalden veya abanozdan yapılmış dilenci çanağı”.

Cez.A. : “Defter”:

شريت كشكول جديد من المكتبة

Şrît keşkül cdîd men l-mäktaba
kırtasiyeden defter aldım.

كفتة (lkäfta):

Osm. T. كوفته köfte “köfte” (< Far. küfte):

“Genellikle çekilmiş etten, bazen de tavuk, balık veya patatesten yapılan, türlü biçimlerde pişirilen yemek”.

Cez.A. : Aynı anlam:

في رمضان ما كانش لي مايديرش الكفتة

Mā kēneş lî mā ydîreş l-käfte fî Ramdān.

Ramazan’da köfte yapmayan yok.

(ل)

لاطة (lāṭa):

Osm. T. لاطة laṭa (<İt. latta): “Dar ve kalınca tahta”.

Cez.A. : Aynı anlam:

تعكنت في لاطة

T ‘akalt fî l-āṭa.

Bu lataya ayağım takıldı.

لايورت (l-āyūrt):

Osm. T. يوغورت yoğurt “yoğurt”: “Maya katılarak koyulaştırılmış beyaz, kıvamlı bir süt ürünü”.

Cez.A. : Aynı anlam:

في بلاصة الديسير كلينا لايورت

fî blāsät disîr klînâ l-āyūrt.

Meyve yerine yoğurt Yedik.

لبلابي (leblēbî):

Osm. T. لبلي leblebi “leblebi”(<Far. leblebî): “Dış kabuğu çıkarıldıktan sonra fırında kavrulup çerez olarak yenen nohut”.

Cez.A. : Aynı anlam:

مليحة الغربية تع لبلابي

Mlîḥa luğrıbiya tā ‘ leblēbî.

Leblebin kurabiyesi çok severim .

ليان (leyēn):

Osm. T. لڭن leḡen “leḡen”: (<Far.legen)

“Genellikle, içinde bir şey yıkamak için kullanılan metal veya plastikten yayvan kap”.

Cez.A. : Aynı anlam:

حط الخضرة في الليان و اغسلها

Ḥat l-ḥoḍra fî leyēn wä ḡsālḥā.

Leḡene sebzeleri koy.

(م)

ماينا (māynā):

Osm. T. ماينا mayna “mayna” (<İt.maina):

“‘İndir` anlamında kullanılan bir seslenme sözü”.

Cez.A. : “Aferin anlamında kullanılan bir tabir”

ماينا عليك ديت لباك بمعدل مليح .

Māynā ‘lîk dît l-bāk bmu‘adal mlîḥ.

Aferin sana! Güzel bir ortalamayla lise sınavını geçtin.

مجنق (mcāncāḡ):

Osm. T. آجيناچ acınacaḡ “acınacak”:

“(kendisine) acıma duyulacak”.

Cez.A. : “Şaşkın kimse”:

Men l-māşākel bzēf lawlad mcāncāḡ

Çocuk şaşkın çünkü çok problem yaşadı

من المشاكل بزاف الولد مجنق

مرجان (mārcān):

Osm. T. مرجان mercan “mercan” (<Far.mercan):

“Tropik ve ılık denizlerde yaşayan, geniş resifler oluşturan, mercanlar sınıfının örneği olan, kırmızı kalker iskeletli hayvan, mercan balığı”.

Cez.A. : Aynı anlam:

سواحل بلادنا مشهورة بالمرجان

Sāwāhāl blēdnā meşhūra bel- mārċān.

Ülkemizin kıyıları mercanla dolu.

مسكج (msäkäc):

Osm. T. صيقجى şıķıķı “sıkıcı” : “İç sıkı, can sıkı, tedirgin eden”.

Cez.A. : “Surat asmak”:

ديما مسكج في الهدرة.

Dîma msäkäc fî l-hadra.

Her zaman konuşurken suratını asıyor.

معدنوس (me‘dnūs):³⁵

Osm. T. مغدانوس meğdanus “maydanoz” (<Rum. maydanoz): “Maydanozgillerden, yenmek için yetiştirilen, 50-80 santimetre uzunluğunda, ufak yeşil ve parçalı yapraklı, hoş kokulu iki yıllık otsu bir bitki”.

Cez.A. : Aynı anlam:

نحب نطيب بالمعدنوس

Nĥāb nṭayeb bel me‘dnūs.

Maydanozla yemek pişirmeyi çok severim .

منقوشة (mengûş):

Osm. T. منقوش menguş “menguş”: “küpe”.

Cez.A. : Aynı anlam:

³⁵ Bu sözcüğün karşılığı Bencheneb’in çalışmasında معدنوس şeklinde verildi

عندي منقوشة ذهب

‘ändî mengûş z_häb.
Altın mengûşum var .

(ن)

نانا (nänna):

Osm. T. نينه nine “nine”: “Torunu olan kadın, büyükanne, nene”.

Cez.A. : Aynı anlam:

ما نكرهش من حكايات جداتي .

Mā näkrähş men h_kâyât nänna.
Nenemin masallarından bıkmam.

نني (nännî):

Osm. T. نني ninni “ninni”: “Söylenilen türkünün sonunda tekrarlanan söz”.

Cez.A. : Aynı anlam:

قبل ما نر قد كانت جداتي تغنيلي نني يا باشا.

Ḳbäl mā närgud kēnt cädētî tgänîlî nännî yā bāşā.
Uyumadan önce ninem “neni paşa” nennisi söylüyordu.

نیشان (nîşēn):

Osm. T. نیشان nişan “nişan” (<Far. nişān):

“İşaret, iz, belirti, alamet”.

Cez.A. : “Yanında”:

نقرا نیشان دارنا

Näḳra nîşēn dār_nā.
Evimizin yanında okuyorum.

(ه)

هرقماجي (hārgmēcî):

Osm. T.: /

Cez.A. : “Aşırı yemek yiyen kimse”:

لي ياكل بزاف يولي هرڤماجي

Lî yākul bzēf ywali härgmēcî

Cezayir’de çok yiyen insana hergmaci diyoruz

(ي)

يا يا (yā yā):

Osm. T. يا يا ya ya: “Veya”.

Cez.A. : Aynı anlam:

يا ندير برغل يا ندير روز

Yā ndîr burğul yā ndîr roz

Ya prinç pilavı ya bulguru yapacağım.

ياهنى (yāhnî):

Osm. T. يهنى yaḥni “ yahni” (<Far. yaḥnî):

“Kavrulmuş soğan ve salça ile pişirilen, sade veya sebzeli et yemeği”.

Cez.A. : Aynı anlam:

Lbārāḥ t ‘āşînā yāhnî.

Dün yahniyi yedik .

يدمر (yādmer):³⁶

Osm. T. ديمير demir “demir”: “Atom numarası

26, atom ağırlığı 55,847, yoğunluğu 7,8 olan,

1510 °C’de eriyen, mavimtırak esmer renkte,

³⁶ Bu sözcüğün karşılığı Bencheneb’in çalışmasında دمر şeklinde verdi

özellikle çelik, döküm ve alaşımlar durumunda sanayide kullanılmaya en elverişli element (simgesi Fe)”.

Cez.A. : “Aşırı çalışmak, çaba göstermek”:

الطالب باه ينج لازم يدمر

Ṭālāb bāh yāncāḥ lēzmū yādmer.

Öğrencinin okul başarısını arttırmak için çok ders çalışması lazım.

ينجق (yāncāḥ):

Osm. T. أنجق ancak “ancak”: ““Yalnızca” anlamında, sınırlama bildiren bir söz”.

CezA. : “Güçlülük”:

ينجق يتحرك.

Yāncāḥ yāṭḥarak.

Güçlülük hareket edebilir.

4.2.Sözcüklerin Tasnifi

4.2.1.Tarihî Terimler³⁷

CezA. *بیرقدار bayraqdār* “bayraktar” < Osm. T. *بیراقدار bayraqdar*

CezA. *بیلربای beylerbēy* “beylerbeyi” < Osm. T. *بیلربای beylerbeyi*

CezA. *باش طباح bēş tabāḥ* < Osm. T. *باش طباح baş tabah*

CezA. *باش ترجمان Bēş tercmān* “baş tercüman” < Osm. T. *باش ترجمان baştercüman*

CezA. *باشا bāşā* “başa” < Osm. T. *باشا başa*

CezA. *بای bēy* “bey” < Osm. T. *بای bey*

CezA. *دای dēy* “dayı” < Osm. T. *دای dayı*

CezA. *واجاق vācāḳ* “ocak” < Osm. T. *واجاق ocaḳ*

CezA. *صایجی şāyıcı* “sayıcı” < Osm. T. *صایجی şayıcı*

CezA. *خزیناجی ḥaznēcî* “hazineci” < Osm. T. *خزینہ جی ḥazineci*

CezA. *أغا 'āgā* “ağa” < Osm. T. *أغا āga*

CezA. *أغالیق 'ağālēḳ* “ağalık” < Osm. T. *أغالیق āğalīḳ*

CezA. *أفندی 'efendî* “efendi” < Osm. T. *افندی efendi* (<Rum. *efendi*)

CezA. *إنكشاری 'inkşārî* “yeniçeri” < Osm. T. *یئنیچری yeñiçeri*

CezA. *باش bēş* “baş” < Osm. T. *باش baş*

CezA. *باش أغا bēş 'āgā* “baş + ağa” < Osm. T. *باش أغا baş 'āgā*

³⁷ Bu sözcükler idareyle ilgili sözcüklerdir. Tarihî terimler olarak tasnif edilmiş çünkü günümüzde cezayir’de tedavülden kalkmış ve sadece tarihi kitaplarda bulunmaktadır

- CezA. باش ترزی *bēş terzî* “baş +terzi” < Osm. T. باش ترزی *baş terzi*
- CezA. باش جراح *bēş carāh* “baş +cerrah” < Osm. T. “*baş +ceraḥ*”
- CezA. باش حمار *bēş ḥmmār* “baş + hmar” < Osm. T. باش حمار *baş ḥemār*
- CezA. باش خزینہ جی *bēş ḥaznācî* “baş +hazineci” < Osm. T. باش خزینہ جی *baş ḥazineci*
- CezA. باش شوش *bēş şāwaş* “baş +çavuş” < Osm. T. باش چاوش *baş çavuş*
- CezA. باش طبجي *bēş ṭabcî* “baş +topçu” < Osm. T. باش طوبجی *baş topçu*
- CezA. باش عدل *bēş ‘adel* “baş +adel” < Osm. T. باش عدل *baş ‘adel*
- CezA. باش کاتب *bēş kātāb* “baş + kâtib” < Osm. T. باش کاتب *baş kâtib*
- CezA. باش کذاب *bēş kadēb* “baş +kdab” < Osm. T. باش کذاب *baş kazab*
- CezA. سانجاقدار *şāncākdār* “sancaktar” <Osm. T. سانجاقدار *sancaḳdar*
(<T.sancak + <Far. -dār)
- CezA. خزینہ دار *ḥaznadār* “hazinedar” <Osm. T. خزینہ دار *ḥazînedār* (<Far. *ḥazîne* + Ar. -dār)
- CezA. حاضر باش *ḥadārbāş* “hazır paşa” < Osm. T. حاضر باش *ḥadır baş*
- CezA. دنوش *dānūş* “dönüş” < Osm. T. دنوش *dönüş*
- CezA. سپاهی *şbāyhî* “sipahi” < Osm. T. سپاهی *sipahi*
- CezA. طبجي *ṭabcî* “topcu” <Osm. T. طوبجی *topcu*
- CezA. انکشاری *inkişārî* “yeniçeri” <Osm. T. یئیچیری *yeñiçeri*
- CezA. بیت المال جی *beyt lmēclî* “beyt-ül el-malci” < Osm.T. بیت المال جی
- CezA. یولداش *yuldāş* “yoldaş” <Osm. T. یولداش *yoldaş*

4.2.2.Yemekle ilgili Sözcükler

- CezA. *räṣṭa* “erişte” <Osm. T. *ارشته erişte* (< *Far. rişte*)
- CezA. *شربة ṣorba* “çorba” <Osm. T. *چوربا çorba* (< *Far. şūrbā*)
- CezA. *شريك ṣrîk* “çörek” <Osm. T. *چورك çörek*
- CezA. *بقلوة bāqlāwa* “baklava” <Osm. T. *باقلوا baklava*
- CezA. *بالوق balūḳ* “balık” <Osm. T. *باليق balıḳ*
- CezA. *دولمة dōlma* “dolma” < Osm. T. *طولمه ṭolma*
- CezA. *بوراك būrēk* “börek” < Osm. T. *بورك börek*
- CezA. *دولمة dōlma* “dolma” < Osm. T. *طولمه ṭolma*
- CezA. *غريبية ḡrîbiya* “kurabiye” <Osm. T. *غرابيه ḡurabiye* (<*Ar. ḡureybiyye*)
- CezA. *معدنوس me'dnūs* “maydanoz” <Osm.T. *معدانوس meḡdanus* (<*Rum. maydanoz*)
- CezA. *بازينة bāzīna* < Osm. T. *بازينه bazina*
- CezA. *بالوزة bālūza* “paluze” < Osm. T. *پالوده palulde* (< *Far. pālūlde*)
- CezA. *تراز tārēz* “çerez” < Osm. T. *چرز çerez* (<*Far. çaras*)
- CezA. *صامصة ṣāmṣa* “samsa” < Osm. T. *صامسه ṣamsa*
- CezA. *برغل burḡul* “bulgur” < Osm. T. *بولغور bulḡur*
- CezA. *ياهنى yāhnî* “yahnî” < Osm. T. *ياهنى yaḡni* (<*Far. yaḡnî*)
- CezA. *طرشي ṭūrṣî* “turşu” < Osm. T. *طورشى ṭurşu* (< *Far. turşî*)
- CezA. *زلابية zlēbîya* “zülubiye” < Osm. T. *زلوبيه zülubiye*

- CezA. تربية *tārbya* “terbiye” <Osm. T. تربيه *terbiye* (<Ar. *terbiye*)
- CezA. ترونج *trōnc* “turunç” < Osm. T. ترنج *turunc* (<Far. *turunc*)
- CezA. لبلابي *leblēbî* “leblebi” < Osm. T. لبلبي *leblebi* (<Ar. *leblebî*)
- CezA. قطايف *ḳṭāyef* “kadayıf” < Osm. T. قطايف *ḳatayif* (<Ar. *ḳaṭā’if*)
- CezA. بانجار *bāncār* “pancar” < Osm. T. پانجار *pancar*
- CezA. براسة *brāsa* “pırasa” < Osm. T. پراسه (<Rum. *pırasa*)
- CezA. ياغورت *yāğürt* “yoğurt” < Osm. T. يوغورت *yoğurt*
- CezA. سلاطة *slāta* “salata” < Osm. T. صلانه *şalata* (<İt. *salata*)

4.2.3. Meslek Terimleri

- CezA. بومباجي *būmbēcî* “bombacı” <Osm. T. بومبه جي *bombacı*
- CezA. صابونجي *şābūncî* “sabuncu” <Osm. T. صابونجي *şabuncu* (<Ar. *şābūn*)
- CezA. چاوش *çawaş* “çavuş” < Osm. T. چاوش *çavuş*
- CezA. عنبرجي *anbrcî* “ambarcı” <Osm. T. انبار جي *anbarcı* (<Far. *anbār*)
- CezA. حلواجي *ḥalvēcî* “helva +ci” < Osm. T. حلوا جي *ḥelvaci*
- CezA. ترزي *tärzî* “terzi” < Osm. T. ترزی *terzi*
- CezA. خرداجي *ḥordēcî* “hurdacı” < Osm. T. خرده جي *ḥordeci*
- CezA. قهواجي *ḳahvēcî* “kahveci” < Osm. T. قهوه جي *ḳahveci* (<Ar. *ḳahve*)
- CezA. قانونجي *ḳānūncî* “kanuncu” < Osm. T. قانون جي *ḳanuncu* (<Far. *ḳānūn*)
- CezA. حمامجي *ḥämmēcî* “hamamcı” < Osm. T. حمام جي *ḥamamcı*
- CezA. سعاجي *sa’ācî* “saatçı” < Osm. T. ساعتجي *sa’atçı*

4.2.4.Giyim Kuşam ve Aksesuar Terimleri

CezA. بوط *bōṭ* “bot” < Osm. T. بوط *bot* (<Fr. *botte*)

CezA. باشماق *bāšmēk* “başmak” <Osm. T. باشماق *başmaq*

CezA. چاقشیر *tqāšār* “çakşır” <Osm. T. چاقشیر *çaqşır*

CezA. جزمة *Cazma* “çizme” <Osm. T. چيزمه *çizme*

CezA. بالطو *bālṭō* “palto” <Osm. T. پالطو *palṭo* (<Fr. *paletot*)

CezA. فشطان *feşṭān* “fiştan” <Osm. T. فستان *fiştan* (<Rum. *fiştan*)

CezA. شال *šāl* “şal” < Osm. T. شال *şāl* (<Far. *şāl*)

CezA. طربوش *ṭarbūş* “serpuş” < Osm. T. سرپوش *serpuş* (<Far. *serpūş*)

CezA. منقوشة *mengūša* “mengûş” < Osm. T. منگوش *menguş* (<Far. *mengūş*)

CezA. كبوط *kabūṭ* “kaput” < Osm. T. قاپوت *qaput* (<Fr. *capote*)

CezA. قفطان *kaftān* “kaftan” < Osm. T. قفتان *kaftan*

CezA. بابوش *bābūş* “papuç” < Osm.T. پاپوش *papuş* (<Far. *pāpūş*)

4.4.5.Akraba ile İlgili Terimler

CezA. نائنا *nānna* “nine” <Osm. T. نينه *nine*

CezA. باباني *babbanî* “babaane” <Osm. T. بابا آننه *baba ānne*

4.4.6.Özel İsim ve Soyadı Olarak Kullanılan Sözcükler³⁸

CezA. بولكباش *büläkbēş* “bölükbaşı” < Osm. T. بولوك باشى *bölükbaşı*

³⁸ Bu sözcükler Cezayir’de anlamları bilinmeden özel isim ve soyadı olarak kullanılmaktadır.

- CezA. بایة *bēyā* “bey+a” < Osm. T. بگ *bey*
- CezA. شالبي *šēlbi* “celebi” < Osm. T. چلبی *çelebi* (<T. *çalap* + <Ar. -ī)
- CezA. شهرلی *šhārlī* “şehirli” < Osm. T. شهرلی *şehirli*
- CezA. عشجي *aşci* “aşçı” < Osm. T. آشجی *aşçı*
- CezA. ترکی *türkî* “türki” < Osm. T. ترکی *türki*
- CezA. دالی *dēlī* “deli” < Osm. T. دلی *deli*
- CezA. شندرالی *şandrālī* “çandarlı” < Osm. T. چاندارلی *çandarlı*
- CezA. برنجی *brencī* “birinci” < Osm. T. برنجی *birinci*
- CezA. زوالی *zawālī* “zavallı” < Osm. T. زواللی *zavallı*
- CezA. تمالی *temmēlī* “temelli” < Osm. T. تمالی *temelli*
- CezA. بالی *bēlī* “ballı” < Osm. T. باللی *ballı*
- CezA. دینیزلی *denizlī* “denizli” < Osm. T. دکزلی *denizli*
- CezA. فجلی *gcēlī* “geceli” < Osm. T. گجه لی *geceli*
- CezA. قیمتی *ķimetlī* “kıymetli” < Osm. T. قیمتی *ķiyetli* (<Ar. *ķiyet*)
- CezA. قرنلی *ķrāndlī* “kalende” < Osm. T. قندر *ķalender* (<Far. *ķalender*)
- CezA. قراولی *ķarāvulī* “karavul” < Osm. T. قراول *ķaravul*
- CezA. عقباش *akbēş* “akbaş” < Osm. T. آك باش *ak baş*
- CezA. بوشناق *būşnāk* “boşnak” < Osm. T. بوشناق *boşnak*
- CezA. فموش *gāmūş* “gümüş” < Osm. T. گوموش *gümüş*
- CezA. قندوز *gāndūz* “gündüz” < Osm. T. گوندوز *gündüz*

CezA. *gennîş* “geniş” <Osm. T. *گنیش* *geniş*

CezA. *garmî* “kırım” < Osm. T. *قيريم* *kırım*

CezA. *kārā* “kara” < Osm. T. *قاره* *kara*

CezA. *garnavūt* “arnavut” < Osm. T. *آرناوود* *ārnāvūt*

CezA. *kūlksez* “kulaksız” < Osm. T. *قولاقسنز* *kulaksız*

CezA. *qabcî* “kapıcı” < Osm. T. *قپوجی* *kapıcı*

CezA. *başāncî* “bostancı” < Osm. T. *بوستانجی* *bostancı*

4.4.7. Ev Eşyaları, Çeşitli Aletler ve Araç Gereçlerle İle İlgili Sözcükler

CezA. *dārbūz* “tırabzan” < Osm. T. *طرابزان* *tırabzan* (< *Far. dārbezīn*)

CezA. *form* “fırın” < Osm. T. *فرن* *fırın* (< *Rum. fırın*)

CezA. *ṭabsî* “tepsi” < Osm. T. *تپسی* *tepsi*

CezA. *cēzva* “cezve” < Osm. T. *جزوه* *cezve* (< *Ar. cezve*)

CezA. *ṭātma* “çātma” < Osm. T. *چاتمه* *ṭātma*

CezA. *ṭatāl* “çatal” < Osm. T. *چاتال* *ṭatāl*

CezA. *ṭekîş* “çekiş” < Osm. T. *چکیش* *ṭekîş*

CezA. *dūzēn* “düzen” < Osm. T. *دوزن* *dūzēn*

CezA. *leyēn* “leğen” < Osm. T. *لگن* *leğen* (< *Far. legen*)

CezA. *ṭāvla* “tavla” < Osm. T. *طاولة* *ṭāvla* (< *İt. tavola*)

CezA. *ṭāwa* “tava” < Osm. T. *تاوه* *ṭāwa* (< *Far. tāve*)

CezA. قريچ grābbāc “kırbaç” < Osm. T. قريچ kırbac

CezA. قوطي kōṭī “kutu” < Osm. T. قوطو kuṭu

CezA. بقراج bkrāc “bakraç” < Osm. T. باقراج baqrac

CezA. سني snî “sini” < Osm. T. سيني sini (<Far. sînî)

4.4.8. Gemicilik Terimleri

CezA. بنجرة bāncra “pencere” < Osm. T. پنجره pencere (<Far. pencere)

CezA. بنديرة bāndîra “bandıra” < Osm. T. بانديره bandıra (<İt. bandiera)

CezA. صابورة šābūra “sabura” < Osm. T. صابوره šabura (<İt. saburra)

CezA. طاش قامي tāş gāmî “taş gemi” < Osm. T. طاش قامی taş kami

CezA. قايق kāyeq “kayık” < Osm. T. قايق kayık

CezA. كراكة kerēke “kürek” < Osm. T. كورك kürek

CezA. دولامة dūlālma “donanma” < Osm. T. دوننما donanma

4.4.9. Terzilik Terimleri

CezA. باز bāz “bez” < Osm. T. بز bez (<Ar. bezz)

CezA. شرشف šrāşef “çarşaf” < Osm. T. چارشف çarşaf (<Far. çāder + şeb)

CezA. قرفاف gārgēf “gergef” < sm. T. گرگف gergef (<Far. kār + Ar. keff)

CezA. كشمير kaşmîr “kaşmir” < Osm. T. قاشمير kaşmir (<Fr. cachemire)

CezA. شيش şîş “şiş” < Osm. T. شيش şiş

4.4.10. Eğlence, Oyun ve Müzik Terimleri

- CezA. *därbūka* “darbuka” < Osm. T. *darbuka* (<Ar. *darabukka*)
- CezA. *zärda* “zerde” < Osm. T. *zerde* (< Far. *zerde*)
- CezA. *zärnā* “zurna” < Osm. T. *zurna* (< Far. *surnāy*)
- CezA. *zendanî* “zindan” < Osm. T. *zindan* (< Far. *zindān*)
- CezA. *kamānca* “kemençe” < Osm. T. *kemance* (<Far. *kemānçe*)
- CezA. *ğāyṭa* “gayda” < Osm. T. *ğayda*
- CezA. *garāgūz* “karagöz” < Osm. T. *karagöz*
- CezA. *cērka* “çargâh” < Osm. T. *çargah* (<Far. *çārgāh*)
- CezA. *raşd* “rast” < Osm. T. *rast* (<Far. *rāst*)
- CezA. *şaṭrānc* “satranç” < Osm. T. *saṭranc* (<Far. *şadrenc*)

4.4.11.Hamam Kültürü ile İlgili Sözcükler

- CezA. *bānyū* “banyo” < Osm. T. *banyo* (<İt. *bagno*)
- CezA. *çäbçäk* “çapçak” < Osm. T. *çapçak*
- CezA. *fūṭa* “futa” < Osm. T. *futa* (<Rum. *futa*)

4.4.12.Soyut ve Sıfat Kavramları

- CezA. *barākēt* “bereket” < Osm. T. *bereket* (<Ar. *bereket*)
- CezA. *bāht* “baht” < Osm. T. *baht* (<Far. *baht*)
- CezA. *zbanṭūṭ* “izbandut” < Osm. T. *izbandit* (<İt. *sbandato*)
- CezA. *zōr* “zor” < Osm. T. *zor*

- CezA. فرنسيس *Frānsīs* “fransis” < Osm. T. فرنسيس *fransis*
- CezA. ايسپانيول *ispānyōl* “ispanyol” < Osm. T. اسپانيول *ispanyol*
- CezA. انقليز *inglīz* “ingiliz” < Osm. T. انگلیز *ingiliz*
- CezA. بوهالي *būhālī* “budala” < Osm. T. بوداله *budala* (<Ar. *budalā*)
- CezA. خراطي *ḥorḥī* “horata” < Osm. T. خوراطه *ḥorata*
- CezA. دغري *doğrī* “doğru” < Osm. T. طوغری *toğru*
- CezA. زربة *zzārba* “zırp” < Osm. T. زرپ *zirp*
- CezA. زكاره *zkāra* “jekare” < Osm. T. ژکاره *jekare*
- CezA. قاورى *gēwrī* “gavur” < Osm. T. گاور *gavūr* (<Far. *gebr*)
- CezA. مريول *meryūl* “maryol” < Osm. T. ماریول *maryol*
- CezA. مسكج *msākāc* “sıkıcı” < Osm. T. صیقچی *şıqıcı*
- CezA. مجنق *mcāncāḳ* “ancak” < Osm. T. آجیناچق *acınacaḳ*
- CezA. قوجه *kōca* “koca” < Osm. T. قوجه *kōca*
- CezA. بکوش *bakūş* “berduş” < Osm. T. بردوش *berduş* (<Far. *berdūş*)
- CezA. قداش *ḳadāş* “emektaş” < Osm. T. امکداش *emekdaş*

4.4.13.Yer Adları

- CezA. دوار *dawwār* “davar” < Osm.T. طوار *ṭavar*
- CezA. داشرة *dāşra* “taşra” < Osm. T. طاشره *taşra*
- CezA. بازار *bāzār* “pazar” < Osm. T. بازار *pazar* (<Far. *bāzār*)
- CezA. ككش *kuşk* “köşk” < Osm. T. كوشك *köşk* (<Far. *kuşk*)

CezA. سبیطار *sbîṭār* “ispitalya” < Osm. T. اسپتاليه *ispitalya* (<It. *hospitalis*)

4.4.14. Diğer Terimler

CezA. دستة *däste* “deste” < Osm. T. دسته *deste*

CezA. تلوة *tälva* “telve” < Osm. T. تلوه *telve*

CezA. روزنامه *rūznēma* “ruzname” < Osm. T. روزنامه *rūznāme* (<Far. *rūz + āme*)

CezA. لاطة *lāṭa* “lata” < Osm. T. لاطه *laṭa* (<It. *latta*)

CezA. فاتورة *fatūra* “fatura” < Osm. T. فاتوره *fatura* (<It. *fatura*)

CezA. قلبوزه *ḳalbūza* “karpuz” < Osm. T. قارپوز *ḳarpuz* (<Far. *ḳarbūz*)

CezA. بقشيش *baḳṣîṣ* “bahşiş” < Osm. T. بخشش *baḳṣiṣ* (<Far. *baḳṣiṣ*)

CezA. سانجاق *sāncāḳ* “sancak” < Osm. T. سانجاق *ṣancaḳ*

CezA. ترناك *tärnēk* “tırnak” < Osm. T. طرناق *ṭurnaḳ*

CezA. طاشمة *ṭāṣma* “taşma” < Osm. T. طاشمق *ṭaṣmaḳ*

CezA. دمير *dmîr* “demir” < Osm. T. دمير *demir*

SONUÇ

Canlı diller değişik sebeplerle geçmişten günümüze kadar birbirleriyle etkileşim içindedir. Etkileşim geçmişte ticari, iktisadi, sosyal ve kültürel ilişkiler yanısıra tarihî olayları sonucunda gerçekleşen kültür alışverişi yoluyla ortaya çıkmıştır. Günümüz dünyasında ise hızla gelişen teknoloji, diller arasındaki bulunan etkileşim artmasına büyük bir rol oynamıştır. Ayrı dil ailelerine mensup olan Türkçe ve Arapça tarih boyunca etkileşim hâline gelmiştir. Türkçe Arapçadan dinî ve edebî kavramları alırken Arapça Türkçeden çarşı, pazar, esnafılık, giyim- kuşam ile ilgili terimler almıştır. Arapça Türkçeyi edebî dilinde tesir etmişken Türkçe daha çok Arapçaya konuşma dilinde etkilemiştir.

Garp Ocağı olarak bilinen Cezayir 314 yıllık Osmanlı hâkimiyeti altında bulunduğundan dolayı Cezayir Arapçasına çok miktarda sözcük geçmiştir. Cezayirlilerin konuşma dili, bazı halk dili ile yazılmış tiyatro oyunları ve sinema filmlerinde bulunan bu sözcüklerin bazıları ses, şekil ve anlam yönünden değişme uğramışlar ki, Cezayir'e gelen her hangi bir Türk bu sözcükleri kolay kolay tanıyamayabilir. Dolayısıyla bu çalışmada Osmanlı Türkçesinden Cezayir Arapçasına geçen ve askerî, idari, ekonomik, sosyal içerikli olmak üzere çeşitli bölümler altında sınıflandırılan bu sözcüklerin uğradıkları ses, yapı ve anlam değişimleri incelenmiştir.

Çalışmanın sonucunda şu bulgular elde edilmiştir

1- Çalışmada tespit edilen sözcüklerin bir kısmı Osmanlı Türkçesinden Cezayir Arapçasına doğrudan doğruya Türkçeden geçmiştir. Bir kısmı ise Türkçe aracılığıyla başta olmak üzere Farsça gibi farklı dillerden geçmiştir. Bazı sözcükler de kendileri Arapça olup Türkçeye geçip Türkçeleştirdikten sonra yeniden Cezayir Arapçasına geçmiştir.

2- Ses bilgisi bakımından, Cezayir Arapçası ile Osmanlı Türkçesi arasındaki ses farklılıkları bulunduğu için ses değişmesi, ses türemesi, ses düşmesi gibi ses

olayları Osmanlı Türkçesinden Cezayir Arapçasına geçen sözcüklerde görülen belli başlı ses olaylarıdır. Ayrıca Türkçede olup Arapçada olmayan bazı ünlüler vardır, dolayısıyla /ü / > /u /, /ı / > /a /, /ü / > /u /, /ı / > /u / ve /ı / > /i / ses değişimleri yaygın olarak görülmektedir. Bunu yanı sıra /ç/ sesi Osmanlı Türkçesinde چ olarak yazılmış, yani Arapçanın ج harfi benzetilerek yazıldığı için çok sözcüklerde /c/ sesi olarak telaffuz edilmiştir.

3- Sözcük yapımı konusunda Osmanlı Türkçesinden geçen sözcükler Arapçalaşmış, Arapçanın gramer özelliklerini kazanmıştır. Cinsiyet bakımından sözcükler ikiye ayrılmıştır . Bazı sözcüklerde eril (müzekker) kabul edilir örneğin, *چرک چرک* *çärēk* “çörek” <Osm. T. *چورك چورك*, bazı sözcükler ise dişil (müennes) kabul edilir örneğin, *بقلوة* *bāqlāva* “baklava” <Osm. T. *باقلوا* *baqlava*. Ayrıca bazı sözcükler Arapça bir sözcük örnek olarak türetilmiştir. Öte yandan Türkçenin bazı gramer özellikleri Cezayir Arapçasına geçmiştir. Örneğin, -cI yapım eki kişinin kötü alışkanlığı ifade eden bir ek olup günümüzde dahi kullanılmaktadır.

4- Bazı sözcükler asıl anlamlarını korurken bazı sözcükler ise birtakım anlam değişimlerine uğramıştır. Bu sözcükler Cezayir Arapçasına öyle yerleşmiştir ki orijinal anlamının dışında kullanıldıklarının farkına bile varılmamıştır

5-100 yıl önce yaygın olarak kullanılan bazı sözcükler bugün konuşma dilinde çoğu Fransızca sözcükleri ile değiştirilmiştir. örneğin; hem Bencheneb’in çalışması hem Cezayir Arapçası-Fransızca sözlüklerde bulunan *مور* *mōr* “mor” <Osm. T. *مور* *mor* sözcüğü bugünkü halk dilinde mevcut değil, yerini Fransızca *move* sözcüğü almaktadır . Ayrıca bazı sözcükler bir ağızda kullanılırken diğer ağızda yer almamaktadır. Örneğin; *ينجق* (*yāncāk*) <Osm. T. *أنجق* *ancağ* “ancağ”, *مجنجق* (*mcāncāk*) < Osm. T. *أجيناچق* *acınacağ* ve *ترناك* (*tārnek*) < Osm. T. *طرناق* *turnağ* “turnağ” sözcükleri başkent ağızına mahsus sözcüklerdir. *بازار* (*bāzār*) < *بازار* “pazar”, Osm. T. *خرطي* (*ħorṭi*) < Osm. T. *خوراطه* *ħorata* “horata” sözcükleri ise tüm Cezayirliler tarafından kullanılmaktadır.

6-Çalışmada tespit edilen 540 sözcükten yaklaşık 150 sözcüğü günümüze kadar Cezayirlilerin konuşma dilinde yerini muhafaza etmektedir. Kalan sözcükler

ise artık kullanılmamaktadır. Çünkü sözcüklerin tespitinde ilk olarak yazılı kaynaklara dayanılmıştır daha sonra sözlü kaynaklara dayanılarak yukarıdaki sonuca varılmıştır.

Şuna da işaret edelim ki, Arap toplumlarda olduğu gibi Cezayir’de de Türk dizilerinin etkisinden dolayı Türk kültürü, dili ve Türklerin yaşam tarzı gün gittikçe yaygınlaşmaktadır. Arap kanallarında Türk dizileri Arapça dublaj olarak sunulmasına rağmen Türkçenin Arap ülkelerinde yayılmasını engellememiş, çünkü günümüzde Türk dizileri kanallardan değil artık internetten asıl diliyle izlenilmektedir .

Son olarak Osmanlı Türkçesinden Cezayir Arapçasına geçen sözcükler halk tarafından benimsenmiş, kullanılmış ve yerleşmiştir. Bu sözcüklerin dilimiz adına bir zenginlik olduğunu kabul etmek gerekmektedir.

DİZİN

B

babbanî	bābbāş	bābōr
bābūcî	bābūş	bāçālî
bāğa	bāht	bākca
bāklāwa	başşîş	bāla
bāla	bālska	baltācî
bāltō	balūķ	bālūza
banzhar	bānbazār	bāndîra
bāncra	bānşrāf	bāntāl
bānyār	barākēt	bārbūnya
bārîz	barnōş	bārūd
bāncār	bāşķūlcî	bāst
bāşta	baştāncî	bāşā
bāşķeş	bāşķîr	bāşlek
bāşmēķ	bāşmēķcî	başōtla
batînta	bātķ	bay
bāşterma	bāşūra	bāţāriy
bayraqdār	bāyrem	bāz
bāzār	bāzîna	bāzîrgēn

bazvîra	bçkî	bekuş
belâw	bêlcî	bêlêk
belhwân	bêlî	bêş
bêş ' adel	bêş ' agâ	bêş carâh
bêş hanbâ	bêş haznâcî	bêş hîmmâr
bêş kadêb	bêş kâtâb	bêş şâwaş
bêş tabbâh	bêş tabcî	bêş tercmân
bêy	bêyâ	bêylek
beylerbêy	beyt lmêclî	bher
bîrlek	bîş	bîz
bkrâc	blêgcî	blêndî
bley	blêycî	bõt
brânya	brâsa	brencî
bryên	bryencî	bûca
bûcakcî	bûcâk	bûçûk
bûdêlî	bûgârî	bûgâz
bûhâlî	bûkâl	bûl
bûlâkbêş	bûmbêcî	bûrêk
burgul	buryûn	bûsa
bûşnâk	bûz	bûza

C

cabādūlî	câzēyerlî	cazma
cērāba	cērka	cēzva
cūḥa	cumruk	

Ç

çāleç	çānbîr	çārbî
çārēk	çārēk	çatāl
çātma	çātra	şawaş
çbūḳ	çekîş	çēngēl
çîwçîw	çūkāl	

D

dadda	dākmeḳ	dākmî
dāmî	dāmmān	dānūş
dārbūka	dārbūz	dārvîş
dāste	dāşra	dawwār
dēlî	denîzîl	dēy

dēyeş	dmîr	dmūz
doğrî	dōlma	dra
dūlālma	dūş	dūzēn

F

fāçça	fāçîta	fahrsa
farqāta	färmla	färnēkcî
färtūna	fästek	fäşşēk
fatūra	fdālēcî	fedēvcî
fehārcî	fēlya	ferfūrî
fermān	ferza	feştān
firūzî	fkercî	fnnār
fnnār	forn	francūla
frānsīs	fşēklî	fūta
fūţacî		

G

gāmūş	gändūz	gärgēf
garāgūz	garmî	garnavūt
gāzîţāt	gēnä	gennîş
gēwrî	gcēlî	gîtān

gräbbäc	grbîla	gurbî
gumräkcî		

Ġ

ġāyṭa	ġānca	ġrîbiya
-------	-------	---------

H

härwēcî	hvār	hveslî
---------	------	--------

Ḥ

ḥaḍärbāş	ḥäflācî	ḥalētēcî
ḥalyacî	ḥämmēmēcî	ḥavlî

Ḥ

ḥabārcî	ḥākān	ḥändāk
ḥān	ḥārgmēcî	ḥaznadār
ḥēwncî	ḥīş	
ḥorda	ḥordēcî	ḥortî
ḥoşāf	ḥṭāyla	ḥūca

K

kabça	kabūṭ	käfta
kamānca	kandari	kār
kārāt	kaşmir	kāzān
kelah	kemḥa	kerēke
kēsa	keşkül	kāhya
kiçî kiçî	kîkla	klāṭa
klāṭa	kracî	kşeyrî
kūlksez	kurgli	kürk
kūsa	kūsēlä	kuşk
kūvîrṭa	kuzdēk	

Ḳ

ḳabāma	ḳabcî	ḳadāş
ḳaftān	ḳahrmēn	ḳahvācî
ḳāhvāltî	ḳalbūza	ḳalfa
ḳanbra	ḳanbūr	ḳandāḳ
ḳānūncî	ḳār 'ācî	ḳārā
ḳārabatāḳ	ḳāradüzēn	ḳāragül

ķāraķandlūz	ķārāķarķcî	ķarāvulî
ķardēşām	ķarş	ķārşūn
ķaşla	ķāţ	ķāţerma
ķaţrāncî	ķavaķcî	ķavūrma
ķāyek	ķāz	ķazāk
ķāzālcāk	ķbūr	ķēļş
ķeşta	ķimetlî	ķîş
ķlābtān	ķmarcî	ķōca
ķōlay	ķōnāk	ķondāķcî
ķōţî	ķrāndlî	ķrnāş
ķţāyef		

I

lāġmēcî	lampāşa	lāţa
leblēbcî	leblēbî	leyēn
lilēk	lōkānda	lōkandēcî
londra		

M

māktūbcî	māngā	mārcān
marda	mardaci	mārgūş

mārīstān	māşka	māynā
mcāncāk	me‘dnūs	meḡfūlcī
melīşiyēt	merlūs	meryūl
meslimānī	mest	mḡārfcī
mōr	msākāc	mūçu
mūmcī	mūmiyā	muşta

N

nānna	nānnī	negāra
nēştār	nezām	nīşēn
nūbēcī		

R

rāngīla	raşd	rāşta
rcīna	roka	rōppa
rūzna	rūznēma	

S

sa‘ācī	sābsī	sālāmūra
sappa	sārya	sāyma
saḡlāc	sbavlī	sbīdāc

sbîṭār	sēḳāṭ	sepya
serkēcî	sḳälä	skēmlä
slāṭa	sngēl	snî
spîrtū	stärse	sükercî
sus		

Ş

şāh	şāl	şälä bälä
şāmşîr	şandrālî	şärşēr
şaṭrānc	şayāk	şayāḳcî
şēlbî	şērbēt	şētärvān
şhārlî	şîrā	şîş
şîşa	şîşāna	şîşma
şlāga	şlîmānî	şmēmecî
şorba	şrāba	şrāşef
şrîk		

T

tabanî	täbar	taftār
tākna	tälūma	tälva
tänaka	tänbēk	tāncra

tānēf	tar	tārbya
tārēz	tārnēk	tārsna
tāmēg	tārzī	tāsbiḥ
tāzdām	tāzgēh	tbernēcī
temmēlī	tenkār	terzi
teskra	tūg	turkī

Ṭ

ṭaba	ṭābān	ṭabāšīr
ṭābbana	ṭabcī	ṭabsī
ṭābya	ṭānbūrcī	ṭāne ṭāne
ṭarbūš	ṭāš gāmī	ṭāšma
ṭavān	ṭāvla	ṭāwa
ṭbay' cī	ṭkāšār	ṭōgrā
ṭorbēntī	ṭōzīna	ṭozlāk
ṭōzz	ṭromba	ṭrombēcī
ṭrōnc	ṭūršī	

W

wācāḳ	wādbāšī	wātāḳ
-------	---------	-------

Y

y yā	yā yā	yağneş
yāğürt	yāhnî	yāncāk
yāsāk	ytağān	yātēk
yawāş	ybavaz	ybrāk
yēdēk	yuldāş	

Z

zābt	zānbrēķ	zāncîr
zāndēna	zāngîl	zārba
zārda	zārf	zārnā
zawālî	zbanţūt	zēmūk
zendanî	zkāra	zlēbîya
zōr	ztalci	

alāmdār	‘ aferîn	‘ aķbēş
‘ aşcî	‘ atārşāh	‘ anbrcî
‘ oşmanlî		
’ ağālēķ	’ ālāca	’ alēcî

'amān

'aşlān gibî

'azeḵ

'efendî

'eywāh

'inkişārî

'inglîz

'ispānyōl

'ōlān

KAYNAKLAR

Abdetvab, Ramazan (1997). *Medhal İla İlm El-Loğa*, Kahire: Mektebet El Hanci.

Abduelkader, Nouredine (1965). *Safahat Fi Tarih El-Cezayir*. Cezayir: Kuliyet EL Adep Elcezayiriye.

Açikel, Tekin (2009). *Osmanlıca Metinleri Okumaya Giriş (Yeni Başlayanlar İçin)*. TÜDİAD Yayınları.

Alp, Musa (2007). Kelimelerin Göçü: Türkçe Nisbet Eki “-ci’ nin” Şam Bölgesi (Suriye, Ürdün, Filistin ve Lübnan) Arap Halk Ağzında Kullanımı Hakkında Bir Araştırma. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 7 (1)*, 179-226.

Alwani, Djamila ve Awadi, Wafa (2018). *El-Alaka Bayna El-Alfaz El-Amiye We El-Fasiha Fi El Cezayir*. El- Erbi Ben Mhidi Üniversitesi. (Yüksek Lisans Tezi) .

Anis, İbrahim (2003). *Fi E-Lahacat El-Arabiya*. kahira: Mektebet Onjlu El-Masriya.

Aydın, Tahirhan (2010). Arapça ve Türkçe'de Ses -Karşıtsal Çözümleme-. *Eklev Akademisi Dergisi 14 (44)* , 321-334.

Aytaç, Badrettin (1994). *Arap Lehçelerindeki Türkçe Kelimeler*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.

Baskın, Sami. Ve Abdullah, Abdullah (2016). Türkçenin Arapçadan Alıntılındığı Kelimelerin Görünüşleri Üzerine Ses Bilimsel Bir Derğerlendirme. *Akademik Bakış Dergisi 54* , 556-573.

Ben Ashanhou, Abdulhamid (1972). *Duhul El- Atrak El- Osmaniyn İla El-Cezayir*. Cezayir: Şerika Vataniya.

Ben Mohammed El-Jilali, Abdu Rahman (1965). *Tarih-u El- Cezayir Elaam* . Cezayir: Mektebet El Hayat.

Bencheneb, Mohammed (2014). *Mots Turks Et Persans Dans Le Parler Algeri n*. Alger: Thala Editions.

Bencheneb, Mohammad (1967). Cezayir Konuşma Dilinde Muhafaza Edilen Türkçe ve (Türkçe Aracılığıyla Gelen) Farsça Kelimeler ( ev. Ahmed Ateş), *TDAY-B*, ss. 157-213.

Bensadoune, Mourad (2019). *Cezayir Kreol/Karma Dili Olarak Darja'da*. (Yüksek Lisans Tezi). Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bouaziz, Yahya (2009). *El-Mucez Fi Tarih El-Cezayir*. Cezayir: Matbuat Camiya.

Boushanna, Omer (2012). Osul Bbaz Mufradat El-Lahca El-Amiya Fi  klim Tidilikt Wa Alakatuha Bel-Fusha. *E-Zakira 4* , Sayı 1, 29-54.

Bussy, Roland (1838). *L'idiom D'alger Ou Dictionnaire Français-Arabe Arabe-Français*. Alger: Brachet Et Bastide, Libraires- diteurs, Place Du Gouvernement.

 ur k, Yasemin (2017). *Türkçede Birleşik Sözcükler*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Daknati, Fadila (2012). Nahwou Muacam Muwahad Lelahacat El-Canub E-şarki El- Cezayiri. *E-Dakira 5* , 213-232.

Davud, Fatma (2006). El-Moustawa El-Logawi Fi Lahcat El-Garb El-Cezayiri. *Macalat Hawliyat E-Surat*, Sayı 5, 33-39.

Davud, M. Mohammed (2001). *E-Savait ve El-Maana Fi El- Alarabiya*. Kahire: Dar Garib.

Develi, Hayati (2003). *Osmanlı Türkçesi Kılavuzu I*. İstanbul: Kesit Yayınları.

Eker, Sürer (2010.). Ünlülerin Temel  zellikleri  zerine Birkaç Not.

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic 5/4 ,306-320.

Eravcı, Mustafa (2017). Muhim Defterlerine göre Osmanlı Cezayir-i Garp. *Akademik Bakış Dergisi Sayı 20* , 83-94.

Ergin, Muharrem (2013). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları.

Filali, Abdelaziz (1984). *Medinet Kasantina*. konstantin: Dar-u El-Baas.

Gedik, Ahmet (2014). Türk Kültürü'nün Cezâyir'de Etkileri. *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* , Sayı 39 , 9-23.

Gedizli, Mehmet (2012). Türkçede Tek Şekilli Olup Çok İşlevli Yapım Ekleri. *Turkish Studies International Periodical For The Languages Literature And History Of Turkish Or Tukic* 7/4, 3351-33699.

Hamada, Abdelgafar (1993). *El- Lehecat El-Arabiya Naşaa ve Tetavur*. Kahire: Vahba Yayınları.

Hammache, Khalifa (2010). El- Alkab E-Turkiya Fi El-Cezayir Fi El-Asr El-Hadis. *Mahbar E-Dirasat W El-Abhat Hawla Rihla W El-Hicra* ,83-106 .

Hammache, Khalifa (2016). *Wasaak An Tarih El- Cezayir Fi El-Ahd El-Osmani*. Konstantin: Amir Abdulkader Ünversitesi Yayınları.

Hizmetli, Sabri (1991). Osmanlı Yönetimi Döneminde Tunus ve Cezâyir'in Eğitim ve Kültür Tarihine Genel Bir Bakış. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 32/1 , 1-21.

Hnafra, Salma (2016). *El-Arabiye Wa Tahadiyet Ellahca Fi Elcezayir*. (Yüksek Lisans Tezi). El-Arabi Ben El-Mahidi Üniversitesi.

İslamoğlu, Abdulmecit (2011). *Osmanlı Türkçesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Uzaktan Eğitim Yayınları.

İşler, Emrullah (2001). Türklerin Arapçanın Ünsüzlerinde Karşılaştıkları

Sorunlar ve Çözüm Öneriler. *Eklev Akademi Dergisi* 3 (2) , 243-255.

Kaawan, Mohammed (2020). Men Mazaher El-Musakafa El-Logawiya Fi El-Cezayir. Logat El-Franka Unmudacan. *E-Tarih El-Mutawasiti* 6 (7) , 214-228.

Korkmaz, Zeynep (2009,). Alfabe Devriminin Türk Toplumunu Üzerindeki Sosyal ve Kültürel Etkileri. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*4/3 , 1470-1480.

Mokhtar Omar, Ahmed (1997). *Diraset E-sevet El- Luğavi*. Kahire: Alim El-kutub.

Moubarek El Milli, Mohammed, ve Chriet, Abdallah (1985). *Mohtasar Tarih El Cezayir*. Cezayir : Muasasa El Wataniya.

Murtad, Abdelmalek (1981). *El-Amiya El-Cezayiriya Wa Alakatuha Bel-Fosha*. Cezayir: Muaasasa El Wataniya.

Mutçalı, Serdar (2019). *Türkçe-Arapça sözlük*. İstanbul: Dağarcık Yayın Evi.

Özbek, Nur (2020). *Türkçenin Irak Arapçası Üzerindeki Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Özgeçit, Namık (2017). *Arapça ve Türkçede Ünlü ve Ünsüzlerin Birbirlerine Etkisi -Karşıtsal Çözümleme*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Öztoprak, Nihat, ve Ahışhalı, Recep (2011). *Osmanlı Türkçesi-I*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Öztürk, Ali, ve Çorak, Reyhan (2010). *Osmanlı Türkçesi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Açık Öğretim Yayınları.

Rafas, Samira (2010). İşkaliyat E-Taayuş E-Logawi Fi El-Muctamaa El-Cezayiri. *El-Mumarasat El-Lugawiya* 4 Sayı 3 , 11-22.

Abuelkassem, Saadallah (1985). *Tarih El- Cezayir E- Sakafi*. Cezayir:

Muasasa El Wataniya.

Sahan, Fatma (2018). Cezayir Arapçasına Osmanlıcadan Geçen Türkçe Kelimeler Ve Osmanlı Dönemi Cezayir. *Türk İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi Sayı 17 Yıl 5* , 1-26.

Şamil, Fahri Yahya Y(1984). *Arapça'nın Muhtelif Lehçelerinde Türkçe Unsurlar*. (Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şamseddin, Sami (2006). *Kâmûs-i Türkî*, İstanbul.

Sharaf, Shimaa (2019). *Mısır Arapçasında Türkçe Unsurlar*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Smaili, K., Bouchemal, N., ve K. Meftouh (2012). A Study Of A Non-Resourced Language: An Algerian Dialect. *The third International Workshop on Spoken Languages Technologies for Under-resourced Languages 6*, 1-8.

Tamar, Mohammed (1983). *E-Ravet E-Thakafya Bayn El-Cezayir We El-Haric*. Cezayir: Dar vatanya.

Toprak, Şeydi Vakkas (2012). Osmanlı Yönetiminde Kuzey Afrika: Garp Ocakları. *Türkiyat Mecmuası 22/1* , 223-237.

Tulum, Metrol (2009). *Osmanlı Türkçesine Giriş*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Tütüncü, Mehmet (2013). *Cezayir'de Osmanlı İzleri*. İstanbul: Çamlıca Yayınları.

Yılmaz, Saim (2012). *Osmanlı Türkçesi*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Yayınları.

Yavuzarslan, Paşa (2015) *Kamûs-ı Türkî Şemseddin Sâmî (2. Baskı)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

İNTERNET KAYNAKLARI

<https://sozluk.gov.tr/> (Erişim: 02.04.2021).

<https://ar.mo3jam.com/dialect/Algerian> (Erişim: 02.11.2020).

<https://www.sehriyar.info/?pnum=565&pt=Dinbaz,%20D%C3%BCzenbaz%20ve%20Dindar> (Erişim: 20.05.2021).

<https://ingilizce.cagdassozluk.com/kamus/> (Erişim: 25.04.2021).

<https://toven.cagdassozluk.com/> (Erişim: 02. 01.2021).

<https://dadamutfak.com/tarif/bir-cesme-alacati-yemegi-bazina>(Erişim: 21.05.2021).

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Rania Boussouara

Doğum Yeri: Konstantin /Cezayir

Doğum Tarihi: 19/10/1995

E-Posta: Raniaboussouara@gmail.com

Eğitim

Lise: 2011-2014 Ahmed Redha Houhou Lisesi

Lisans: 2014-2017 Amirabdü El-Kader Üniversitesi

Yüksek Lisans: 2018 Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Konya

İş Deneyimi: 2018 Bilet Satış Personeli (Sales And Traffic Agent) / Türk Hava Yolları.

Yabancı Dil: Türkçe, İngilizce, Fransızca.